

Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen – granskningshandling

Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion – att bo, leva och verka i

Innehåll

Till alla som utvecklar Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion	3
Regional utveckling skapar vi tillsammans	4
Stockholmsregionens förutsättningar	6
Stockholmsregionens styrkor.....	7
Våra samhällsutmaningar	11
Vår vision: Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion – att bo, leva och verka i	14
Mål för Stockholmsregionens utveckling.....	16
Stockholmsregionens rumsliga inriktning	38
Stockholmsregionens rumsliga inriktning beskrivs i olika skalor.....	39
Rumslig inriktning för östra Mellansverige.....	40
Fem rumsliga principer för Stockholmregionens utveckling.....	41
Strukturbild för Stockholmsregionens rumsliga utveckling.....	44

Plankarta och förhållningssätt	45
Regional bebyggelsestruktur	47
Det regionala transportsystemet	61
Regional grön- och blåstruktur	73
Regionala tekniska försörjningssystem	83
Så går vi från ord till handling	93
Hur den regionala utvecklingsplanen förhåller sig till internationella, nationella och regionala mål	98
Den regionala utvecklingsplanens konsekvenser från ett miljömässigt, socialt och ekonomiskt perspektiv	103
Ord och begrepp.....	105
Referenser och underlag.....	108
Bilagor.....	111

Foto: Jesper Andersson, Getty Images, Lena Granefelt, Olof Holdar, iStockphoto, Johnér Bildbyrå, Jens Lindström, Roine Magnusson, Maskot Bildbyrå, Region Stockholms bildbank, Lisa Simonsson, Helene Skoglund, Susanne Wahlström, Stefan Örtenblad.

Till alla som utvecklar Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion

Stockholmsregionen står stark i många avseenden.

Vår region är unik och här finns en stor potential att ta tillvara. Med en välfärd i världsklass, tillgång till arbete, kunskap och kompetens, en god livskvalitet och meningsfull fritid – samt genom att vara en plats där stad möter land och skärgård – fortsätter vår region att attrahera människor och företag.

Det finns dock en hel del stora utmaningar som kräver gemensamma åtgärder. Vi behöver bland annat ha en fungerande bostadsmarknad, öka tryggheten, stärka integrationen, ha ett miljö- och klimatarbete som fortsatt går före. Även att säkra kompetensförsörjningen och minska de lokala skillnaderna som finns på arbetsmarknaden är prioriterat. Dessutom möter vi en konkurrens från andra storstadsregioner världen över. Vi behöver därför aktivt arbeta för att förbättra vår internationella, nationella och lokala tillgänglighet, samt fortsätta stärka vår innovations- och attraktionskraft. Vi ser också enomvärld som alltmer sluter sig och där demokratiska samhällen utsätts för prövningar. Då är det viktigt att vår region fortsätter att stå för frihet, trygghet och framtidstro

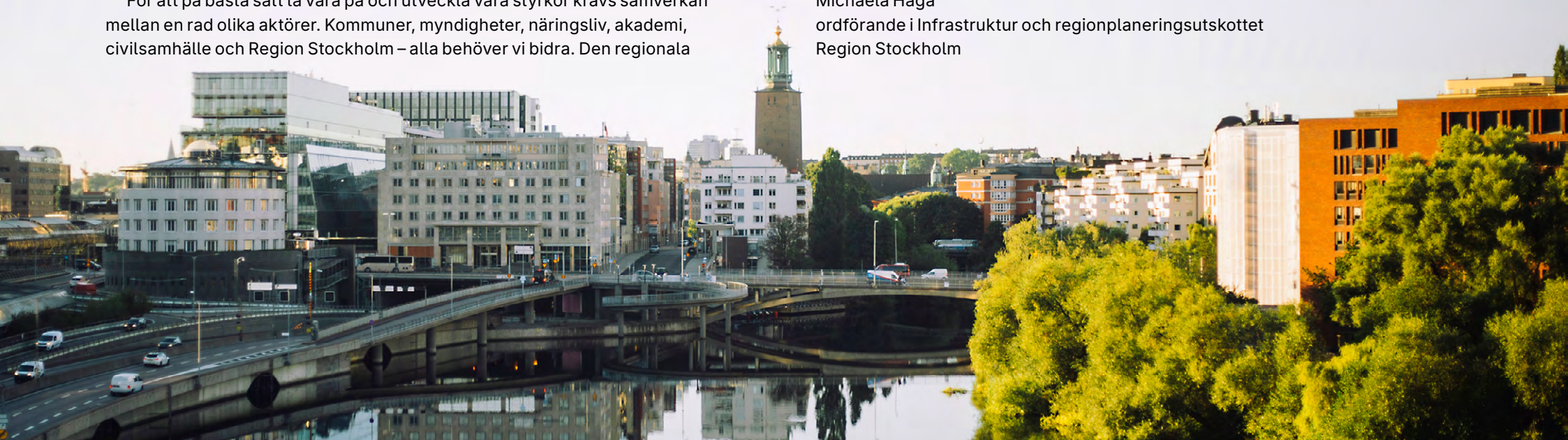
För att på bästa sätt ta vara på och utveckla våra styrkor krävs samverkan mellan en rad olika aktörer. Kommuner, myndigheter, näringsliv, akademi, civilsamhälle och Region Stockholm – alla behöver vi bidra. Den regionala

utvecklingsplanen fungerar som en gemensam grund för denna samverkan och pekar ut riktningen för Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion.

Denna granskningsversion av en ny regional utvecklingsplan är resultatet av en omfattande samrådsprocess där många av er redan har bidragit med värdefulla insikter och perspektiv. Nu bjuder Region Stockholm in till en fortsatt dialog under granskningsperioden, som pågår från den 9e juni till den 15 oktober 2025. Vår ambition är att tillsammans med er fortsätta att diskutera Stockholmsregionens mål och riktning.

Vi vill särskilt fokusera på hur vi bäst kan genomföra planen och skapa kraft i utvecklingen – för vår region, för alla invånare och för framtida generationer. Ett stort tack till alla er som bidrar med ert engagemang, er erfarenhet och kunskap, tid och idéer för att forma Stockholmsregionens framtid. Tillsammans gör vi skillnad och utvecklar en region där alla kan växa och utvecklas – nu och framåt.

Michaela Haga
ordförande i Infrastruktur och regionplaneringsutskottet
Region Stockholm

Regional utveckling skapar vi tillsammans

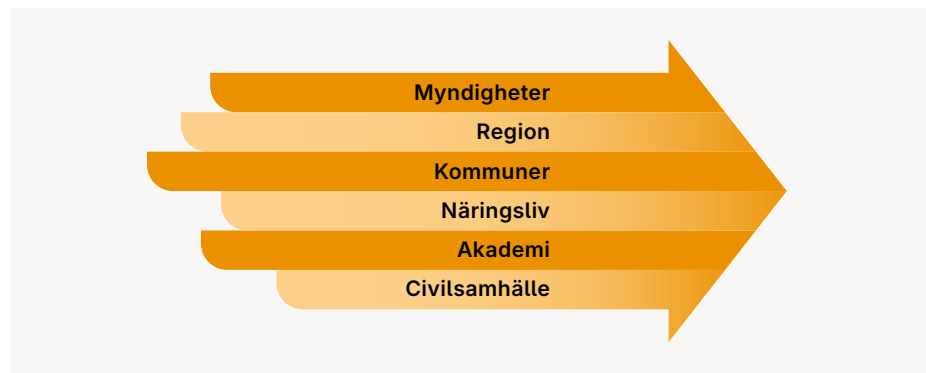
Vi är många aktörer – kommuner, näringsliv, akademi, det civila samhället, Region Stockholm, länsstyrelsen och andra statliga myndigheter – som ansvarar för Stockholmsregionens utveckling. Alla bidrar vi med olika pusselbitar och verktyg, utifrån våra olika förutsättningar, roller och ansvar. För att nå de mål som vi tillsammans stakar ut för regionens utveckling krävs att samtliga aktörer jobbar tillsammans. Genom att ha samsyn kring regionens styrkor, samhällsutmaningar, mål, viktiga regionala samband och system kan vi driva utvecklingen i Stockholmregionen framåt på ett kraftfullt och hållbart sätt. Den regionala utvecklingsplanen vägleder oss aktörer i vårt gemensamma arbete.

En gemensam väg framåt

Den regionala utvecklingsplanen ger en långsiktig inriktning för Stockholmsregionens utveckling. Planen täcker många områden och fungerar som ett paraply som tydliggör hur olika frågor och perspektiv kompletterar varandra och tillsammans bildar en helhet för regionens utveckling. Planen hjälper oss aktörer att fatta beslut som bidrar till en långsiktigt hållbar utveckling och att vi når dit vi vill med vår region.

Planen används bland annat som underlag för att fördela regionala och statliga tillväxtmedel och är en grund för hur EU:s fonder, Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) och Europeiska socialfonden plus (ESF+), kan användas i regionen. Den vägleder också Region Stockholms arbete med länsplan för

Figur 1. Vi är många aktörer – kommuner, näringsliv, akademi, civilsamhället, region, länsstyrelsen och andra statliga myndigheter – som ansvarar för Stockholmsregionens utveckling. Den regionala utvecklingsplanen vägleder oss aktörer i vårt gemensamma arbete

regional transportinfrastruktur och visar Stockholmsregionens övergripande inriktning kopplat till nationell plan för transportinfrastruktur.

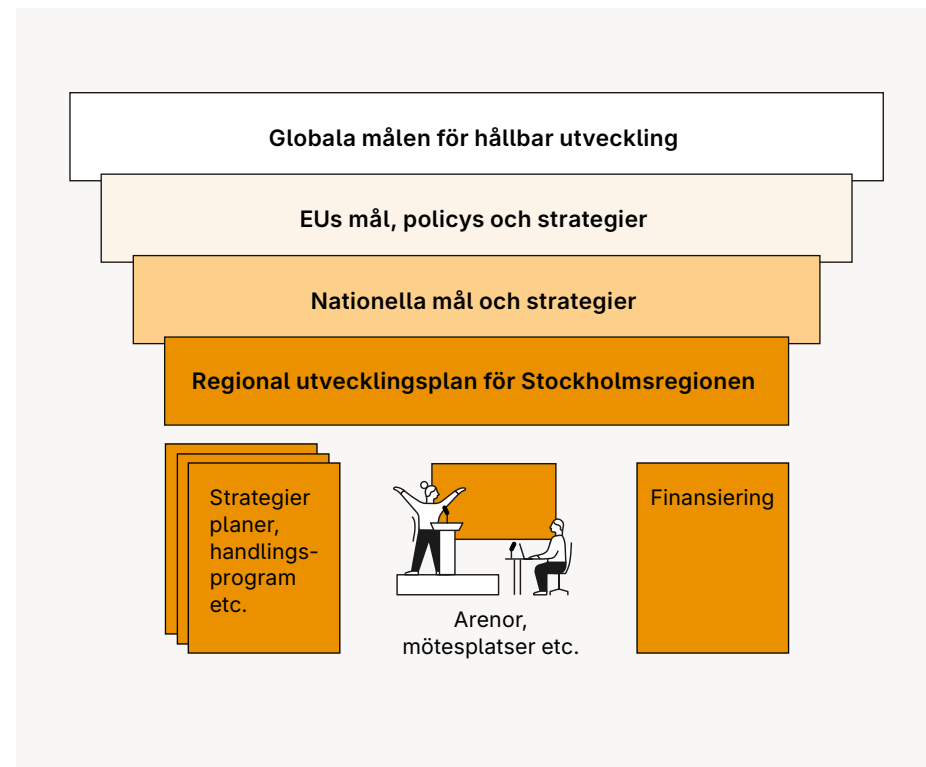
Eftersom den regionala utvecklingsplanen är bred och har ett långsiktigt perspektiv finns det behov av att ytterligare konkretisera och att förtydliga riktningen för många av de områden som hanteras relativt översiktligt i planen. Därför finns ett antal strategier, handlingsplaner, arenor och mötesplatser, som fördjupar planens mål och inriktning.

→ Mer om arenor, mötesplatser, strategier och handlingsplaner på regionstockholm.se.

Regional utveckling i linje med internationella och nationella mål

Den regionala utvecklingsplanen visar hur vi, Stockholmsregionens aktörer, gemensamt och på en övergripande nivå bidrar till genomförandet av internationella och nationella mål, strategier och planer inom relevanta samhällsområden. Genom planen omsätts internationella och nationella mål till regional nivå, utifrån de förutsättningar som råder i Stockholmsregionen.

Figur 2. Den regionala utvecklingsplanen förhåller sig till mål, strategier och policy-dokument på andra nivåer. Planen är övergripande och fördjupas i strategier, arenor med mera. Planen är också vägledande för investeringsplaner och finansiering

FAKTA | DEN REGIONALA UTVECKLINGSPLANEN

Den regionala utvecklingsplanen är både en regional utvecklingsstrategi, RUS, i enlighet med lagen om regionalt utvecklingsansvar (SFS 2010:630) och en regionplan i enlighet med plan- och bygglagen (SFS 2010:900) och är upprättad med stöd i dessa lagar. Planen gäller tills vidare men dess aktualitet kommer att prövas en gång per mandatperiod.

Stockholmsregionens förutsättningar

För att utveckla Stockholmsregionen behöver vi alla ha en gemensam syn och förståelse för vilka förutsättningar vi har att utgå ifrån. Vi behöver dela synen på Stockholmsregionens styrkor och samhällsutmaningar. Alla aktörer har ett ansvar att bidra – både genom att stärka och bibehålla det som redan fungerar väl och genom att hitta lösningar på de utmaningar vi står inför. Stockholmsregionens styrkor och samhällsutmaningar ligger till grund för den regionala utvecklingsplanens mål och rumsliga inriktning.

En innovativ tillväxtregion

I Stockholmsregionen bor 2,5 miljoner människor och vi är en av Europas snabbast växande storstadsregioner – invånarantalet beräknas öka till 3,3 miljoner år 2060. Vår region är en av Europas mest innovativa och konkurrenskraftiga ekonomier och spelar en viktig roll för EU:s hållbara tillväxt och utveckling. Stockholmsregionen är också Sveriges tillväxtmotor och står för cirka 30 procent av Sveriges BNP. Genom innovation, entreprenörskap och en hög branschbredd, driver Stockholmsregionen hela landets utveckling. Stockholmsregionen är ett viktigt affärs- och finansiellt centrum och en strategisk knutpunkt för handel och förbindelser mellan norra Europa och resten av världen.

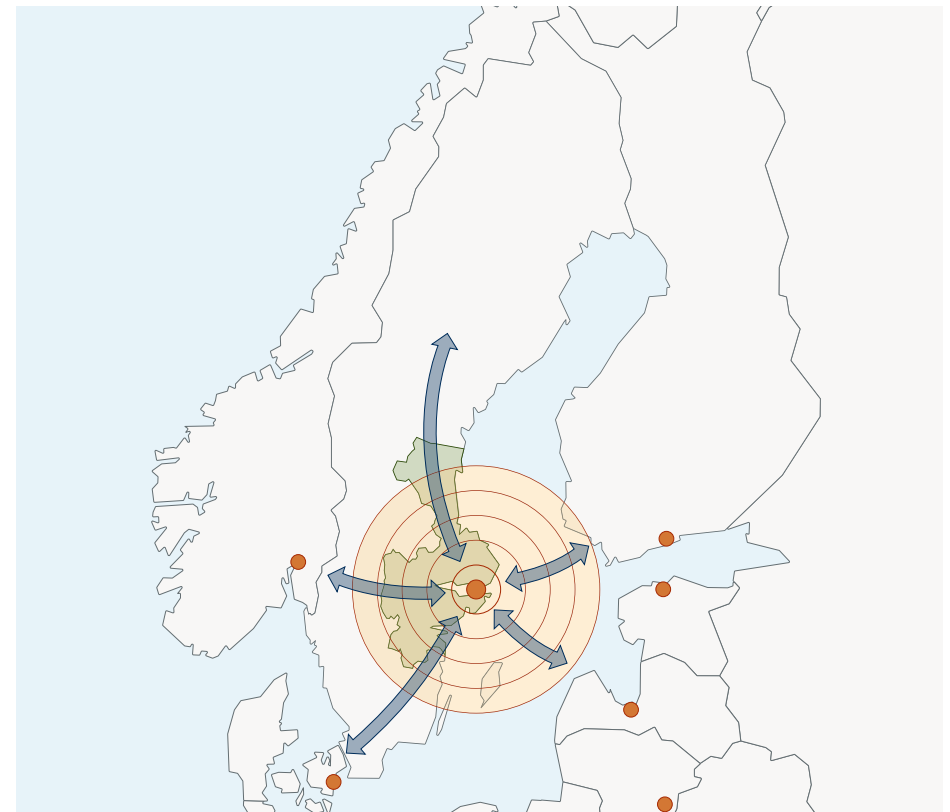
→ Mer om befolknings- och sysselsättningsutvecklingen på regionstockholm.se

En del av östra Mellansverige

Stockholmsregionen är en del av storregionen östra Mellansverige (ÖMS), som förutom vårt län utgörs av Gävleborgs län, Södermanlands län, Uppsala län, Västmanlands län, Örebro län och Östergötlands län. Totalt bor idag 4,5 miljoner invånare i ÖMS, vilket motsvarar cirka 43 procent av Sveriges befolkning. Länen i östra Mellansverige utgör i flera avseenden en sammanlänkad enhet i form av väl integrerade arbets-, utbildnings- och bostadsmarknader, och har en ledande roll för hela landets utveckling, internationella konkurrenskraft och hållbara tillväxt.

→ Mer om det storregionala samarbetet på regionstockholm.se

Figur3. Med sitt strategiska läge i Östersjöregionen fungerar Stockholmsregionen som ett nav i norra Europa

Det finns mycket
att vara stolt över
i Stockholms-
regionen

Stockholmsregionens styrkor

Det finns mycket att vara stolt över i Stockholmsregionen. Regionen hamnar ofta på topplaceringar i internationella rankningar som mäter jämställdhet, jämlikhet, miljö, hälsa, innovation, konkurrenskraft, arbetsmarknad och utbildning. Sammantaget bidrar styrkorna till regionens konkurrens- och attraktionskraft och lockar såväl företag, investerare, spetskompetens och talanger som internationella och svenska besökare. För att uppfylla visionen och nå målen i den regionala utvecklingsplanen behöver vi bygga vidare på, och stärka, de styrkor som ligger bakom placeringarna, bland annat:

- Människorna som bor, verkar i och besöker regionen
- Närhet mellan land och stad
- Livskvalitet, besöksattraktion och ett rikt utbud
- Innovativt och konkurrenskraftigt näringsliv
- Hög kompetens och stark arbetsmarknad
- Framgångsrika innovations- och forskningsmiljöer
- Motor i den gröna omställningen

Människorna som bor, verkar i och besöker regionen

Stockholmsregionens kanske främsta styrka är de människor som samlas i regionen - människor med olika bakgrund från hela Sverige och världen, och bidrar till allt från ett levande kulturliv till samhället i stort. Den växande gruppen "yngre äldre" är friskare än tidigare generationer vilket bidrar till ökade möjligheter att leva ett aktivt och hälsosamt liv. Detta kan i sin tur innebära en positiv inverkan på deras delaktighet på arbetsmarknaden och i samhället i stort. Invånarnas utbildningsnivå är högst i Sverige. Mer än hälften mellan 25 och 64 år har en eftergymnasial utbildning. Den höga utbildningsnivån, i kombination med stark entreprenörsanda och kreativa miljöer, gör också att de

som bor och arbetar här ses som tidiga användare (early adopters) av nya teknologier, trender och innovationer. Även om det finns brister vad gäller jämställdhet så är kvinnor och män relativt andra delar av Europa och världen jämställda. Kvinnor i Stockholmsregionen har också en hög utbildningsnivå jämfört med många andra delar av Sverige och världen. 2023 hade 62 procent av kvinnorna mellan 25 och 64 år eftergymnasial utbildning.

Sammantaget bidrar bredden av invånarnas olika perspektiv och erfarenheter till kreativa lösningar och idéer, både i näringslivet som i utveckling av innovationer. Denna mångfald och dynamik gör Stockholmsregionen till en attraktiv plats för globala företag att testa och lansera sina tjänster och produkter, samtidigt som det stärker bilden av Stockholmsregionen som en världsledande teknik- och innovationshubb. Det är människorna som är själva grunden för denna framgång. Genom att skapa en miljö där alla – från barn och unga till äldre – kan växa och ha en hög livskvalitet, byggs ett samhälle som präglas av tillit människor emellan och ett fortsatt högt förtroende för institutionerna. Det är denna utveckling som gör Stockholmsregionen unik och gör invånarna till en av dess största tillgångar.

Närhet mellan land och stad

Stockholmsregionen har såväl stora arealer av landsbygds- och skärgårdsmiljöer som stadsmiljöer och tätorter. Närheten till natur- och kulturmiljöer, rekreation och friluftsliv i kombination med ett rikt och storstadsnära utbud av nöjen, idrott, kultur och service, är unik. Landsbygderna har också stor betydelse genom de areella näringar och den jordbruksmark som finns där. Att grönområden också är tillgängliga för invånarna visas av att runt 85 procent av Stockholmsregionens invånare anser att det är lätt att ta sig till grönområden nära sin bostad.

Närheten mellan land och stad tillsammans med bra pendlingsmöjligheter och möjlighet till distansarbete ger också en större möjlighet att bo på landsbygden, med de livskvaliteter som detta medför. Nästan hälften av Stockholmsregionens invånare arbetar i branscher med potential till distansarbete. En viktig förutsättning är de tåg, bussar, tunnelbanor och sjötrafik som länkar samman länets olika delar och kopplar ihop Stockholmsregionen med övriga Mälardalen.

Livskvalitet, besöksattraktion och ett rikt utbud

God stadsplanering och hur Stockholmsregionens bebyggelse och bostadsområden är gestaltade, bidrar tillsammans med en internationellt sett väl utbyggd kollektivtrafik, regionens kulturarv, kulturmiljöer och närhet till natur- och vattenområden, till attraktiva miljöer och god livskvalitet för Stockholmsregionens invånare. Rent vatten, frisk luft och grönområden med biologisk mångfald ger förutsättningar för den regionala utvecklingen och säkrar livskvalitet och hälsa. Utbudet av kultur, idrott och evenemang är viktiga inslag som bidrar till invånarnas livskvalitet. Dessa värden har även bidragit till att många vill besöka Stockholmsregionen och har därmed gjort besöksnäringen till ett av våra styrkeområden.

Runt 85 procent av invånarna i Stockholmsregionen är nöjda med att bo här och tre av fyra tror att de kommer att bo kvar om 10 år. Sju av tio av invånarna är nöjda med utbudet av kultur och idrott. Här finns de stora statliga scenkonstinstitutionerna och de flesta nationella museerna, liksom ett rikt fritt professionellt kulturliv. En majoritet av Sveriges alla konstnärer inom samtliga konstområden är bosatta här. En femtedel av alla företag i länet tillhör de kulturella och kreativa branscherna. Med sitt varierade utbud bidrar dessa både till upplevelser för invånare och besökare och till huvudstadsregionens attraktivitet och ekonomiska utveckling.

Innovativt och konkurrenskraftigt näringsliv

Stockholmsregionen är landets huvudstadsregion, vilket för med sig särskilda förutsättningar, möjligheter och en utmärkt grund för utveckling. Stockholmsregionen har haft en stark ekonomisk tillväxt sedan 1990-talet och står idag för cirka 30 procent av Sveriges BNP samt hälften av landets tjänsteexport. I Stockholmsregionen finns en branschbredd där småföretagare och entreprenörer frodas sida vid sida med tillverkande industrier och globala huvudkontor. Detta gör att vi kan mäta oss med världens ledande regioner i innovation och konkurrenskraft.

Näringslivet är en del av ett starkt och välutvecklat forsknings- och innovationsekosystem tillsammans med akademi och forskningsinstitut, främjaraktörer och offentlig sektor. Särskilt drivande för utvecklingen är de företag som verkar inom de sju branscher som kallas för "Stockholmsregionens styrkeområden".

Tillsammans står dessa för över 40 procent av sysselsättningen och omsättningen i Stockholmsregionen och har därmed en stark potential att bidra till en långsiktigt hållbar regional tillväxt. Techbranschen är den bransch som växer snabbast och har mer än fördubblat sin omsättning de senaste tolv åren och har även en viktig roll för andra branscher som en motor för utveckling.

Av alla utländska huvudkontor i Norden återfinns hela 57 procent i Stockholmsregionen, vi ligger tillsammans med Amsterdam på topp tre i Europa (efter London och Paris) när det gäller antalet globala huvudkontor. Stockholm har flest unicorns per invånare i världen efter Silicon Valley.

FAKTA | STYRKEOMRÅDEN

Stockholmsregionens sju styrkeområden är:

Informations- och kommunikationsteknologi (IKT), life science, finans, miljöteknik, kulturella och kreativa branscher (KKB), besöksnäring och högspecialiserad industriell tillverkning.

Hög kompetens och stark arbetsmarknad

Arbetsmarknaden sysselsätter 1,3 miljoner människor vilket motsvarar en sysselsättningsgrad på cirka 80 procent. Invånarnas utbildningsnivå är bland de högsta i Europa. Andelen med eftergymnasial utbildning är större än i riket som helhet med 56 procent av alla i åldern 25–64 år i länet jämfört med 47 procent i riket. Bland dem som har mer än tre års eftergymnasial utbildning är andelarna 39 procent för Stockholms län jämfört med 31 procent i riket. Stockholmsregionen är den enda av Sveriges tre storstadsregioner som uppvisar en generell specialisering mot kunskapsintensiv arbetskraft – vår andel av Sveriges högutbildade sysselsatta är större än den generella sysselsättningsandelen. Stockholmsregionen har också en stark folkbildningstradition och regionens rika föreningsliv möjliggör bland annat livslångt lärande och bidrar till social inkludering och demokrati.

Framgångsrika innovations- och forskningsmiljöer

Stockholmsregionen är en av Europas mest innovativa regioner och företagen i regionen investerar drygt 3,5 procent av BRP i forskning varje år. Här finns en stark tradition av kunskap, kultur och kompetens, där universitet och högskolor är högt rankade och flera internationellt framstående forskningsmiljöer lockar studenter och forskare från hela världen. Till exempel räknas Karolinska Universitetssjukhuset som världens främsta sjukhus och Karolinska institutet rankas som ett av världens bästa universitet. Nobelpriset – en av de mest prestigefyllda utmärkelserna inom litteratur, fysik, kemi, medicin och ekonomi – delas ut varje år i Stockholm. Här finns också en stark koncentration av Sveriges konstnärliga högskolor.

Motor i den gröna omställningen

Stockholmsregionen lyfts ofta fram som en internationell förebild inom hållbarhet och rankas högt i olika internationella rankningar. Ambitiösa klimatmål, låga utsläpp, i stort sett fossilfri kollektivtrafik och satsningar på förnybar energi kombinerat med god luftkvalitet, stadsnära natur och satsningar på hållbara transporter gör att Stockholmsregionen under lång tid har legat i framkant i den gröna omställningen. Den innovationskraft som finns inom ny grön teknik bidrar till näringslivsutveckling och ökar regionens attraktivitet för investeringar och nysatsningar inom grön omställning samt grön teknologi.

Stockholmsregionens ambition att visa klimatledarskap och vara ledande i den gröna omställningen är en viktig del av vårt internationella varumärke. Miljötekniksektorn är ett av regionens sju styrkeområden och har många sysselsatta jämfört med andra regioner i Sverige, framför allt i små företag. Samtidigt finns potential att stärka området och satsningar görs för att introducera nya företag och innovationer på marknaden.

Stockholmsregionen står inför stora utmaningar som vi måste hantera tillsammans.

Våra samhällsutmaningar

Vårt utgångsläge är starkt och Stockholmsregionen har många styrkor att värna om och bygga vidare på. Samtidigt står Stockholmsregionen inför stora utmaningar som vi tillsammans måste hantera. Våra identifierade samhällsutmaningar grundar sig i fyra globala megatrender; urbanisering, digitalisering, klimat och förändrad globalisering.

→ Mer om trendanalysen på regionstockholm.se

Vi blir fler som ska leva, bo och resa

Hur kan vi växa på ett hållbart sätt, med minskad klimatpåverkan och med en hållbar mark- och vattenanvändning?

Stockholmsregionen fortsätter att växa och det innebär en ökad efterfrågan på bland annat bostäder, infrastruktur och transporter. Redan idag är det trångt på spår och vägar och tillgången till bostäder, teknisk försörjning och rekreation har inte ökat i samma takt som befolkningen. Att bygga nytt för att möta denna efterfrågan innebär samtidigt utsläpp av växthusgaser, miljöpåverkan och resursförbrukning. Ytterligare en utmaning är energiförsörjning och det ökade behovet av el som följer både av den gröna omställningen och en ökad befolkning. Kapaciteten för dricksvattenförsörjning, spillvatten- och masshantering har inte heller byggts ut i takt med bebyggelseutvecklingen.

När invånarna blir fler ökar också konkurrensen om mark och målkonflikter uppstår när olika intressen behöver vägas mot varandra. I de bästa, mest attraktiva och kollektivtrafiknära lägena är risken störst att stadsplaneringskvaliteter såsom kulturvärden, utemiljöer och grönområden inte tas tillvara eller i värsta fall försvinner. Trycket på natur och obebyggd mark medför slitage,

förlust av naturresurser som jordbruksmark, biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Även förmågan till klimatanpassning minskar. Viktiga funktioner i den obebyggda marken, som till exempel rekreation, flödesreglering och rening av dagvatten, och upptag av koldioxid, riskerar att byggas bort.

Inomregionala skillnader och sociala utmaningar

Hur kan vi skapa jämlika och goda livsvillkor och en god livsmiljö för alla?

I Stockholmsregionen förekommer inomregionala skillnader mellan olika bostadsområden vad gäller livsvillkor, hälsa och tillgång till arbete. Var fjärde invånare i Stockholmsregionen bor i områden som präglas av låga inkomster och hög arbetslöshet. Andel med utländsk bakgrund varierar också mellan olika områden. Det finns även geografiska skillnader i tillgång till välfärds-tjänster, samhällsservice, kultur, idrott och tillgång till rekreation och friluftsliv. Skillnaderna i livsvillkor påverkar både människors möjlighet att leva fullgoda liv och synen på samhället, vilket kan resultera i minskad tillit och minskat engagemang.

Svårigheten för många av Stockholmsregionens invånare att hitta en bostad påverkar människors livssituation och Stockholmsregionens attraktivitet och konkurrenskraft. Särskilt utmanade är det för dem som har särskilda behov, bristande ekonomiska förutsättningar, saknar nätverk eller som av andra skäl har en svagare ställning på bostadsmarknaden. En angränsande utmaning är långtidsarbetslöshet och möjligheterna till arbete för dem med svag konkurrenskraft som står långt ifrån arbetsmarknaden. Utöver detta så förändras Stockholmsregionens befolkningsstruktur. Stockholmsregionen har en åldrande befolkning med fler äldre och färre barn. Højningen av pensionsåldern innebär att den demografiska försörjningskvoten inte ökar. Det ökade antalet äldre är en utmaning när det gäller vårdbehov och kompetensförsörjning. Stockholmsregionen har också utmanats av en ny och mer organiserad brottslighet med en ökad upplevelse av otrygghet som följd. Detta kan även få konsekvenser i form av minskad tillit och minskat förtroende för de demokratiska institutionerna, och på sikt också påverka Stockholmsregionens attraktivitet och näringslivsklimat.

Omvärlden upplevs alltmer osäker

Hur kan vi skapa en trygg och motståndskraftig region?

Till följd av händelser i omvärlden behöver Stockholmsregionens motståndskraft stärkas mot alla typer av samhällsstörningar. Som huvudstadsregion är vi särskilt utsatta för yttre och inre hot. Klimatförändringar, luftföroreningar, vattenföroreningar, övergödning, buller, trängsel, störningar i försörjningskedjor, desinformation, väpnat angrepp mot civil infrastruktur och befolkning är exempel på händelser och tillstånd som vi behöver ha en ökad beredskap kring. För Stockholmsregionen är det viktigt att försörjning av el och rent vatten och andra samhällsfunktioner förblir tillräckligt motståndskraftiga för att fungera under krissituationer, liksom att människorna står beredda och starka. Klimatförändringar kan komma att medföra utmaningar så som extremväder, höga temperaturer, översvämningar, erosion och förlust av biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

En hållbar markanvändning är en viktig fråga för en stärkt motståndskraft. Hur ska vi i Stockholmsregionen använda våra markresurser så att vi långsiktigt kan trygga vårt behov av till exempel livsmedel, energi och infrastruktur, samtidigt som ekosystemens funktioner upprätthålls. Detta samtidigt vägt mot andra behov som till exempel fler bostäder.

Den globala konkurrensen hårdnar

Hur kan vi stärka förutsättningarna för forskning och innovation, företagande och kompetensförsörjning?

I ett globalt sammanhang är Stockholmsregionen en relativt liten region med långa avstånd till andra marknader. Samtidigt som vi är beroende av kontakter med omvärlden är den internationella tillgängligheten med tåg, båt och flyg begränsad. En liten och öppen ekonomi som Stockholmsregionen påverkas av den hårdnande konkurrensen och protektionismen som ökar i världen. Vår andel av den globala exporten har redan minskat. Trots att regionens näringsliv idag ligger i framkant är det ingen garanti för hög konkurrenskraft i framtiden. Den gröna och digitala omställningen ställer krav på företagen och förutsätter tillgång till finansiering även på den europeiska nivån. Högre utbildning, grundforskning och innovation är av avgörande betydelse och därför behövs ökade offentliga och privata investeringar på detta område.

Flera branscher har i dag svårt att få tag på rätt kompetens och för få utbildas i yrken där efterfrågan är stor. Många företag är också beroende av att människor från olika delar av Sverige och världen vill flytta hit. Stockholmsregionens unika styrkor och identitet är inte tillräckligt kända, så som den höga livskvaliteten och regionens goda livsmiljöer. Samtidigt försvåras möjligheten att attrahera arbetskraft och matcha jobb inom Stockholmsregionen på grund av svårigheter på bostadsmarknaden. Det är en utmaning att vara tillräckligt attraktiv för att på ett hållbart sätt attrahera eller behålla såväl etableringar och investeringar som arbetskraft och besökare till regionen.

VÅR VISION:

Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion – att bo, leva och verka i

Stockholmsregionens vision är att vara Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion – att bo, leva och verka i. Den är långsiktig och tidlös. Visionen ska hjälpa oss aktörer att hålla en gemensam riktning, den sätter tonen och skapar en bild av den Stockholmsregion vi vill vara:

En jämlik trygg och inkluderande region med god livsmiljö

I Stockholmsregionen är livsmiljöerna goda och möjligheterna jämlika och jämställda. Här kan människor förverkliga sina drömmar och vara delaktiga i samhället utifrån förmåga. Samhällsklimatet är öppet och inkluderande med hög delaktighet och tillit. Demokratin är stark och varje invånare har inflytande och möjlighet att påverka sin livssituation. Här känner sig människor fria och trygga. Grunden läggs genom goda uppväxtvillkor för barn och unga i hela regionen och genom att ta till vara människors unika resurser och erfarenheter under hela livet. Möjligheterna till utbildning, arbete, vidareutbildning och företagande är goda och gagnar inte bara oss som lever här, utan även utvecklingen i hela Sverige. Det finns goda möjligheter att få en bostad i attraktiva boendemiljöer, där invånarna har likvärdig tillgång till samhällsservice, kollektivtrafik, parker, idrott och kultur. Regionens rika biologiska mångfald och dess välmående ekosystem bidrar till en resilient och attraktiv region. Natur- och kulturmiljöerna skapar möjligheter till goda livsmiljöer och bidrar till människors hälsa och välbefinnande. Stockholmsregionen erbjuder en kombination av stadspuls och

livskraftiga landsbygder och skärgårdsmiljöer. Folkhälsan i Stockholmsregionen är god och jämlik, främjande och förebyggande insatser är norm. Vård och omsorg finns tillgängligt i hela regionen.

En globalt ledande tillväxt- och kunskapsregion

Framgångsrika företag skapar möjlighet till försörjning och hållbar tillväxt och är en förutsättning för att klara välfärden. Företagsklimatet i Stockholmsregionen är innovativt och kreativt och bygger på ett välutvecklat samarbete mellan näringsliv, akademi och offentlig sektor. Start-up-scenen är stor och företag som har växt från idé till global miljonaffär leder vägen för fler innovativa scale-ups i Stockholmsregionen. Här finns världsledande forskning och innovation och den gröna omställningen har lett till ett cirkulärt samhälle med klimat- och energismarta lösningar. Digitalisering och tillämpning av AI och andra avancerade tekniker bidrar till utvecklingen av näringsliv, offentlig sektor och människors vardag.

Stockholmsregionen har en god kompetensförsörjning, attraktiva utbildningar och en jämställd och inkluderande arbetsmarknad för hållbar tillväxt i hela regionen. De internationella förbindelserna är starka och bidrar till ökad kompetens, företagsetableringar och goda exportmöjligheter. Stockholmsregionens unika styrkor formar vår gemensamma identitet och är välkända i hela världen – vilket lockar både besökare och företag till regionen.

En tillgänglig, resurseffektiv och robust region utan klimatpåverkande utsläpp

Stockholmsregionen lever upp till klimatmålen och använder cirkulära affärsmodeller och resurser på ett hänsynsfullt och effektivt sätt. Stockholmsregionen är ett nav för hela Sverige med hög tillgänglighet både inom och utanför regionen. Transportsystemet är hållbart, robust och effektivt. Det är enkelt och smidigt att resa, transportera gods och bedriva nyttotrafik. De tekniska försörjningssystemen förser invånare och verksamheter med rent vatten, energi, avlopps- och avfallshantering, där cirkulära system omhändertar och återanvänder använda resurser.

Digitalisering, elektrifiering och en resurseffektiv markanvändning har fört såväl människor som verksamheter närmare varandra. Naturresurserna brukas på ett ansvarsfullt sätt och bidrar till bland annat näringsrik mat, upptag av kol och vacker natur med rik biologisk mångfald. Vattnet är rent och luften frisk att andas. Sammantaget har Stockholmsregionen god förmåga och kapacitet att förebygga och hantera okända och kända störningar i form av till exempel klimatförändringar, kriser, katastrofer eller knappa resurser.

Figur 4. Illustrationen visar hur den regionala utvecklingsplaneringen förhåller sig till de tre hållbarhetsperspektiven och dess ömsesidiga beroende av varandra

En tillgänglig, resurseffektiv och robust region utan klimatpåverkande utsläpp.

En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö.

En globalt ledande tillväxt- och kunskapsregion.

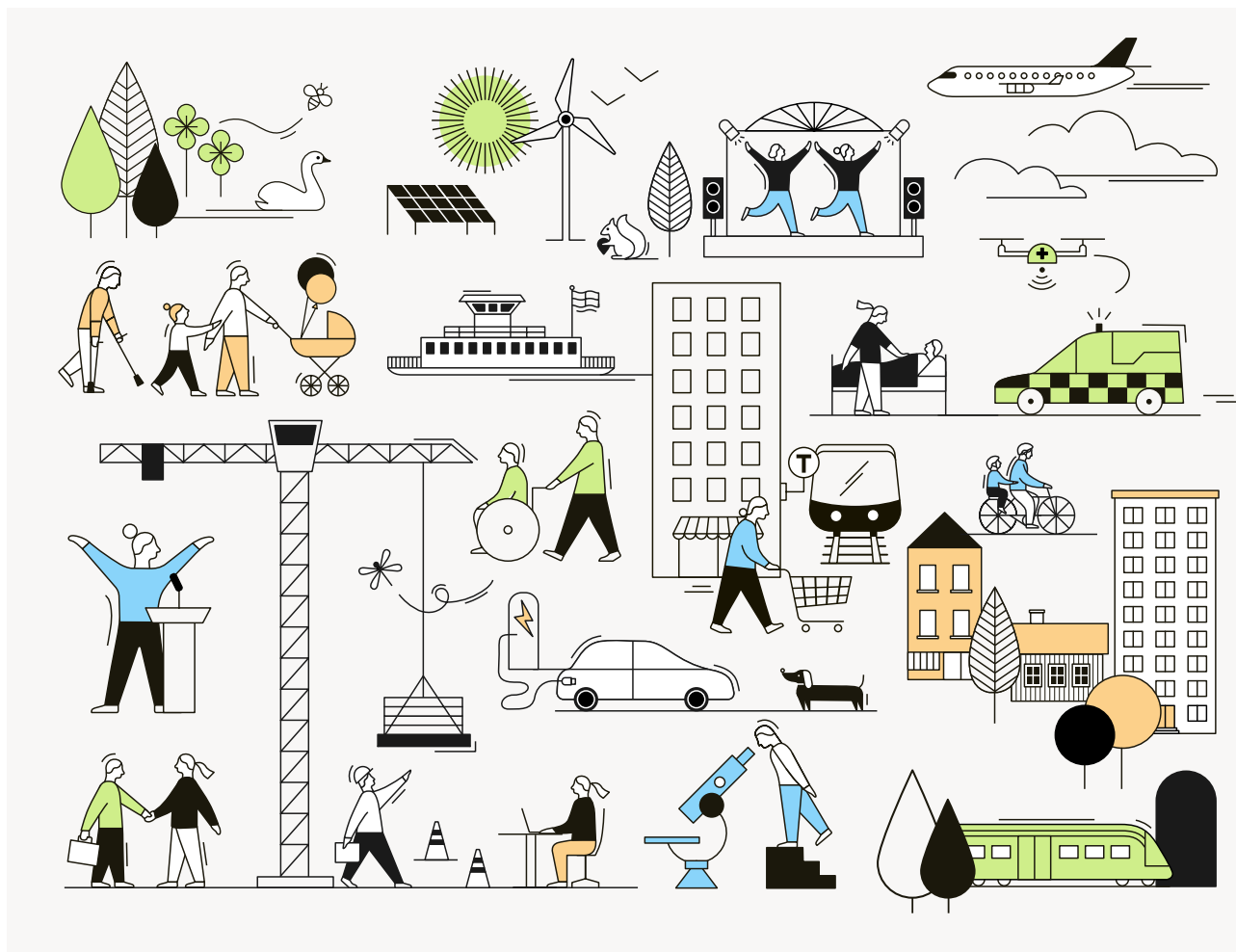
En förutsättning för att Stockholmsregionen ska upplevas som attraktiv är att regionen utvecklas på ett hållbart sätt. Illustrationen visar hur den regionala utvecklingsplaneringen förhåller sig till de tre hållbarhetsperspektiven och dess ömsesidiga beroende av varandra. Investeringar och utvecklingsinsatser ska leda till ökad konkurrenskraft, hälsa och välbefinnande för invånare, samtidigt som de planetära gränserna inte får överskridas eftersom både människors hälsa och den ekonomiska utvecklingen är beroende av att ekosystem är i balans.

Mål för Stockholmsregionens utveckling

I Stockholmsregionen sätter vi upp mål som är särskilt viktiga för regionens utveckling och för att nå vår vision. Målen bygger vidare på våra styrkor och hjälper oss att hantera våra samhällsutmaningar. Utifrån målen behöver samtliga aktörer i Stockholmsregionen hjälpas åt att prioritera aktiviteter och insatser – för att vi ska nå målen behöver alla bidra, utifrån våra olika roller, ansvar och förutsättningar.

Målen går in i varandra och bildar tillsammans en helhet. De är uppdelade i två olika tidsperspektiv, mål på lång sikt respektive mål på kortare sikt. De långsiktiga målen är utformade för att visa vilken effekt vi vill uppnå på längre sikt, bortom år 2040 mot år 2060. De mer kortsiktiga målen siktar mot 2035–2040. Dessa är resultatinriktade och ska tydliggöra vad som behöver uppnås för att nå dit vi vill. Det är dessa mål som följs upp.

Figur 5. Målen i den regionala utvecklingsplanen samverkar och kompletterar varandra för att bilda en helhet

Vår vision: Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion – att bo, leva och verka i

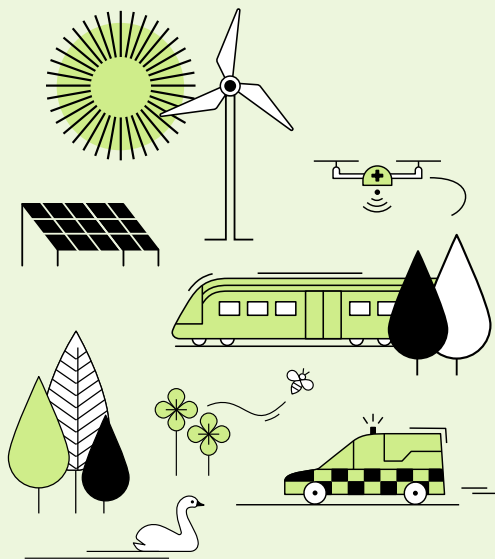
En tillgänglig, resurseffektiv och robust region utan klimatpåverkande utsläpp

MÅL 1: År 2045 har Stockholmsregionen inte några nettoutsläpp av växthusgaser

MÅL 2: Stockholmsregionen har motståndskraftiga system som säkerställer funktionalitet, säkerhet och beredskap

MÅL 3: Stockholmsregionen har en hållbar och pålitlig energiförsörjning som möter behoven

MÅL 4: Stockholmsregionen har ett resurs-effektivt och hållbart transportsystem som ökar tillgängligheten för invånare och näringsliv

En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö

MÅL 5: Bostadsförsörjningen i Stockholmsregionen är hållbar och möter invånarnas behov och förutsättningar

MÅL 6: Demokratin i Stockholmregionen är stark och invånarna upplever en hög grad av delaktighet, tillit och trygghet

MÅL 7: Folkhälsan i Stockholmsregionen är god och jämlik

MÅL 8: Utvecklingen av den rumsliga strukturen i Stockholmregionen är flerkärnig, hållbar och bidrar till goda livsmiljöer och näringslivsutveckling

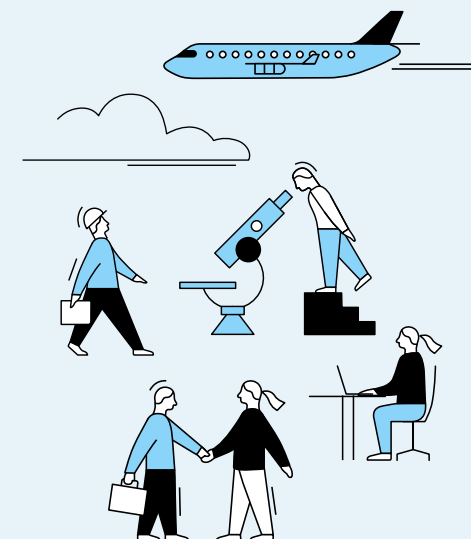
En globalt ledande tiltväxt och kunskapsregion

MÅL 9: Stockholmsregionen har ett resiliellt och internationellt konkurrenskraftigt näringsliv

MÅL 10: Stockholmsregionen har forskning och innovation i framkant

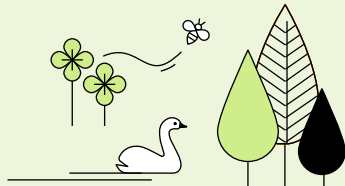
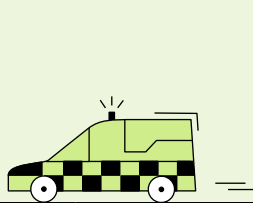
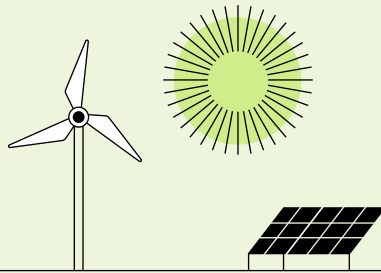
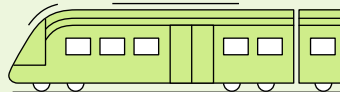
MÅL 11: Stockholmsregionen har en god kompetensförsörjning, attraktiva utbildningar och en inkluderande arbetsmarknad

MÅL 12: Stockholmsregionen har en tydlig identitet och en god internationell tillgänglighet

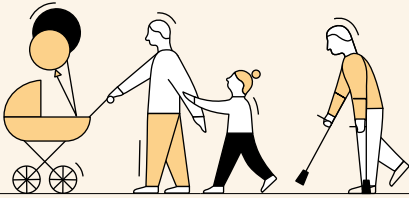
En tillgänglig, resurseffektiv och robust region utan klimatpåverkande utsläpp

Vår vision: Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion – att bo, leva och verka i

MÅL 1 År 2045 har Stockholmsregionen inte några nettoutsläpp av växthusgaser	1.1 Koldioxidutsläppen har minskat med i snitt minst 12 procent per år sedan 2022 i enlighet med länets koldioxidbudget	1.2 Växthusgasutsläppen från inrikes transporter i Stockholmsregionen har upphört senast 2040	1.3 Växthusgasutsläppen från bygg- och anläggningssektorn har minskat	1.4 Växthusgasutsläppen från konsumtion har minskat	1.5 Upptag och avskiljning av koldioxid har ökat	
MÅL 2 Stockholmsregionen har motståndskraftiga system som säkerställer funktionalitet, säkerhet och beredskap	2.1 Stockholmsregionen har ökat sin förmåga att bedriva samhällsviktig verksamhet i fredstida kriser och höjd beredskap	2.2 Motståndskraft mot klimatrelaterade kriser i Stockholmsregionen har ökat	2.3 Kapacitet och motståndskraft i tekniska försörjningsystem har utvecklats och ökat			
MÅL 3 Stockholmsregionen har en hållbar och pålitlig energiförsörjning som möter behoven	3.1 Elförsörjningen i Stockholms elområde har förbättrats	3.2 Kapaciteten i transmissionsnätet för el har fördubblats	3.3 Den inomregionala produktionen av förnybar el har ökat	3.4 Fjärr- och kraftvärme utgör en central roll i länets energiförsörjning		
MÅL 4 Stockholmsregionen har ett resurseffektivt och hållbart transportsystem som ökar tillgängligheten för invånare och näringsliv	4.1 Transporteffektiviteten i Stockholmsregionen har ökat	4.2 Tillgängligheten i transportsystemet har ökat för invånare och näringsliv	4.3 Andelen resor med hållbara transportmedel (gång, cykel och kollektivtrafik) har ökat till minst 75 procent till år 2035			

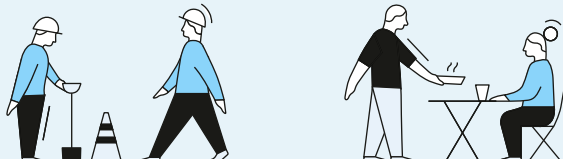
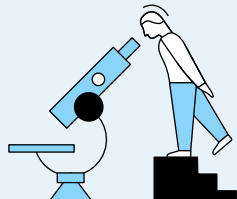
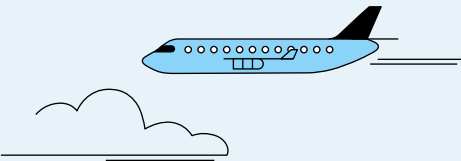
En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö

Vår vision: Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion – att bo, leva och verka i

MÅL 5 Bostadsförsörjningen i Stockholmsregionen är hållbar och möter invånarnas behov och förutsättningar	5.1 Antalet tillkommande bostäder motsvarar det demografiska behovet	5.2 Bostadsbristen i Stockholmsregionen har minskat	5.3 Innovationer och nya lösningar har bidragit till en hållbar bostadsförsörjning			
MÅL 6 Demokratin i Stockholmsregionen är stark och invånarna upplever en hög grad av delaktighet, tillit och trygghet	6.1 Andel valdistrikt med ett valdeltagande på minst 70 procent har ökat	6.2 Tilliten till institutioner har ökat hos Stockholmsregionens invånare	6.3 Tryggheten i Stockholmsregionen har ökat	6.4 Alla invånare har hög möjlighet att vara delaktiga i civilsamhälle och föreningsliv	6.5 I Stockholmsregionen har kvinnors och mäns möjligheter att forma samhället och sina egna liv ökat	6.6 Kulturen och folkbildningen har stärkt demokratin
MÅL 7 Folkhälsan i Stockholmsregionen är god och jämlik	7.1 Hälsan har förbättrats för alla invånare och jämlikheten i hälsa har ökat	7.2 Andelen invånare med goda livsvillkor har ökat	7.3 Alla barn slutför grundskolan med gymnasiebehörighet och andelen elever som fullföljer en gymnasieutbildning har ökat	7.4 Andelen invånare som lever i hälsofrämjande livsmiljöer har ökat		
MÅL 8 Utvecklingen av den rumsliga strukturen i Stockholmsregionen är flerkärnig, hållbar och bidrar till goda livsmiljöer och näringslivsutveckling	8.1 En betydande andel av nytillkommen bebyggelse har lokaliserats i den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen	8.2 Stockholmsregionens regionala stadskärnor har fortsatt att utvecklas som nav för viktiga funktioner	8.3 Förutsättningar för livskraftiga landsbygder och skärgårdsmiljöer har stärkts	8.4 Alla invånare har god tillgång till välfärds-tjänster, service och fritidsaktiviteter	8.5 Livsmiljöerna i Stockholmsregionens grön- och blåstruktur har förbättrats och den biologiska mångfalden har ökat	8.6 Stockholmsregionen kulturmiljöer bevaras, används och utvecklas varsamt och hållbart

En globalt ledande tillväxt och kunskapsregion

Vår vision: Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion – att bo, leva och verka i

MÅL 9 Stockholmsregionen har ett resiliент och internationellt konkurrenskraftigt näringsliv	9.1 Det har blivit enklare att starta, driva och utveckla små och medelstora företag	9.2 Grön och digital omställning har stärkt företagens konkurrenskraft	9.3 Tillgången till finansiering och riskkapital för Stockholmsregionens företag har ökat	
MÅL 10 Stockholmsregionen har forskning och innovation i framkant	10.1 Stockholmsregionens internationella position inom forskning och innovation har stärkts	10.2 Stockholmsregionen har utvecklat ett starkare innovationsekosystem med god samverkan och framgångsrika innovativa företag		
MÅL 11 Stockholmsregionen har en god kompetensförsörjning, attraktiva utbildningar och en inkluderande arbetsmarknad	11.1 Det har blivit lättare att rekrytera internationell talang och spetskompetens	11.2 Matchningen mellan utbildning och arbetsmarknad har förbättrats	11.3 Arbetslösheten i länet har minskat, särskilt bland grupper med svag konkurrenskraft som står långt från arbetsmarknaden	
MÅL 12 Stockholmsregionen har en tydlig identitet och en god internationell tillgänglighet	12.1 Kännedomen och tillgången till Stockholmsregionens unika styrkor och upplevelser har ökat	12.2 Stärkt internationell tillgänglighet genom fler strategiskt viktiga förbindelser		

MÅL 1**År 2045 har Stockholmsregionen inte några nettoutsläpp av växthusgaser**

För att Stockholmsregionen ska bidra till sin del av Parisavtalet behöver vi minska våra växthusgasutsläpp. Enligt koldioxidbudgeten för Stockholms län krävs en minskning på minst 12 procent per år. Det handlar om de så kallade territoriella utsläppen, men även de utsläpp som vår konsumtion orsakar utanför vår region måste minska. Vi har en lång väg kvar och behöver genomföra en rad åtgärder för att förändra hur vi producerar och konsumerar. Detta gäller både invånare, offentlig sektor och näringsliv. Trots åtgärder blir det svårt att fullt ut nå målet till 2045 och därför behövs det även så kallade kompletterande åtgärder – upptag eller avskiljning av koldioxid som ger negativa utsläpp.

Områden som bidrar till en stor andel av utsläppen är transportsektorn och bygg- och anläggningssektorn. Samtidigt växer Stockholmsregionen snabbt och vi behöver fler bostäder och en utvecklad infrastruktur. För att minska utsläppen måste vi utveckla alternativ till att bygga nytt och bättre utnyttja befintliga byggnader och resurser. En god internationell tillgänglighet är viktigt för att säkerställa Stockholmsregionens attraktivitet, konkurrenskraft och talangattraktion, där resandet med båt, flyg och tåg lyfts som en viktig förutsättning. Mycket av exporten sker också med tunga transporter på väg, vilket står för en stor del av klimatpåverkan. För att dessa transporter ska kunna bli hållbara och en del av en klimatneutral framtid behövs omfattande åtgärder som är kopplade till val av transportsätt, val av resvägar, bränslen och beläggning per resa som gör att utvecklingen går mot minskade växthusgasutsläpp.

FAKTA | VÄXTHUSGASUTSLÄPP**Territoriella utsläpp:**

Direkta utsläpp från aktiviteter som utförs inom länets gränser.

Konsumtionsbaserade utsläpp:

Utsläpp som konsumtion i länet orsakar, oavsett var i Sverige eller världen utsläppen sker.

Resultatmål:**1.1 Koldioxidutsläppen har minskat med i snitt minst 12 procent per år sedan 2022 i enlighet med länets koldioxidbudget**

Stockholms läns koldioxidbudget visar hur mycket koldioxid vi som mest kan släppa ut om vi ska kunna uppfylla Stockholmsregionens del i Parisavtalet. Budgeten visar vilket totalt utsläppsutrymme länet har, det vill säga den maximala volym koldioxid som kan släppas ut över all framtid. Budgeten fokuserar på de utsläpp som sker inom våra geografiska gränser, så kallade territoriella utsläpp eller direkta utsläpp. Uppdateringen av budgeten 2024 med statistik fram till och med 2022 visar att utsläppen i Stockholmsregionen behöver minska med minst 12 procent årligen för att utsläppsutrymmet ska räcka fram till 2045. Görs inte de nödvändiga utsläppsminskningarna ett år kommer en större minskning att krävas nästkommande år. Om länet fortsätter med samma utsläppstakt som 2022 kommer länets koldioxidbudget att ta slut redan 2030 och utsläppen måste då upphöra helt.

1.2 Växthusgasutsläppen från inrikes transporter i Stockholmsregionen har upphört senast 2040

Transporter står år 2022 för runt hälften av de territoriella utsläppen av växthusgaser i Stockholmsregionen. Personbilar står för en övervägande andel. Även tunga lastbilar står för en stor andel. Utsläppen från kollektivtrafik är däremot små. Utsläppen ska enligt nationella etappmålet för inrikes transporter minska med minst 70 procent till 2030 jämfört 2010. Detta mål är en utgångspunkt även i Stockholmsregionen och till 2040 senast, med effektiva åtgärder, ska utsläppen ha upphört. Region Stockholm ska samtidigt aktivt verka för att klimatpåverkande utsläpp från transporter i Stockholmsregionen ska upphöra redan till år 2035. För att nå målen behövs även bättre förutsättningar för fossilfria bränslen, så som el, biobränslen och vätgas. Elektrifiering av fordonsflottan och utbyggnad av laddinfrastruktur är viktiga delar av lösningen. Samtidigt finns utmaningar med en övergång till el, bland annat tillgången till effekt i elsystemet.

1.3 Växthusgasutsläppen från bygg- och anläggningssektorn har minskat

Bygg- och anläggningssektorn står för runt 20 procent av de nationella utsläppen, med en marginal beroende på beräkningsmetod. Utsläppen kommer framför allt från produktion och transporter av byggmaterial. Bland annat transporter av berg- och jordmassor till och från byggarbetsplatser ger stora utsläpp. När inredning och byggmaterial inte bevaras eller tas om hand går både resurser och ibland värdefullt kulturarv till spillo. Inom ramen för Fossilfritt Sverige har Bygg- och anläggningssektorn tagit fram en färdplan för fossilfrihet. I denna ingår mål om fossilfri sektor till 2045 och ett mål om 75 procent minskade utsläpp av växthusgaser 2040 jämfört med 2015. Bygg- och anläggningsverksamhet i Stockholmsregionen bör bidra till denna målsättning. Alternativ till att bygga nytt och lösningar för hur vi kan använda befintlig bebyggelse behöver utvecklas. Genom att minimera antalet transporter och utveckla fler åtgärder för en cirkulär plan- och byggprocess som säkerhetsställer att material används på ett resurseffektivt sätt kan vi minska utsläppen.

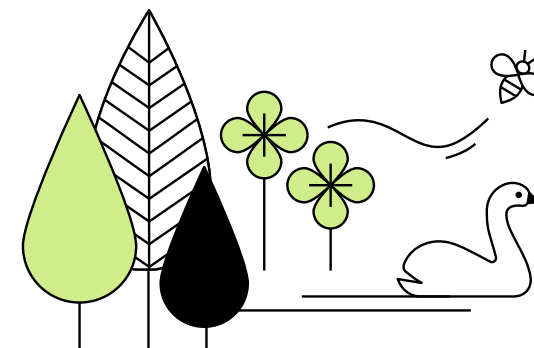
1.4 Växthusgasutsläppen från konsumtion har minskat

Normalt mäts i dag de territoriella utsläppen av växthusgaser, det vill säga utsläpp som sker inom länets gränser. För att mäta de utsläpp som vår konsumtion i länet orsakar oavsett var i Sverige eller världen utsläppen sker, behöver vi i stället mäta de så kallade konsumtionsbaserade utsläppen. Statistik finns inte idag på regional nivå, men mätningar indikerar att de konsumtionsbaserade utsläppen i Stockholmsregionen kan vara upp till fem gånger större än de territoriella. Enligt Miljömålsberedningen behöver Sverige minska de konsumtionsbaserade utsläppen med 69 procent till 2040 jämfört med 2010. Arbetet i Stockholmsregionen ska accelerera så att växthusgasutsläpp från konsumtion har uppnått klimatneutralitet till 2045 i syfte att nå EU-målen och internationella överenskommelser såsom Parisavtalet. Etappmål för minskad klimatpåverkan från konsumtion ska fördjupas vid framtagandet av en, till den regionala utvecklingsplanen underliggande, plan inom klimatområdet. Transport och boende är två områden som orsakar stora konsumtionsbaserade utsläpp. Ytterligare områden med stor andel av de konsumtionsbaserade utsläppen är flygresor och livsmedel. En specifik materialström som idag orsakar en stor andel av utsläppen är det plastavfall som hushållen inte sorterar ut

från sitt restavfall. Denna plast genererar utsläpp när restavfallet förbränns för att producera fjärrvärme. Insatser behöver riktas brett i samhället. Företag kan behöva ställa om steg i sina produktionscyklar och nya affärsmodeller behövs för att öka återanvändning och återvinning. Möjligheterna till delning och reparation behöver förbättras för konsumenter.

1.5 Upptag och avskiljning av koldioxid har ökat

För att nå klimatmålen behövs kompletterande åtgärder. Dessa åtgärder ger, genom upptag eller avskiljning av koldioxid, så kallade negativa utsläpp. Ett sätt att skapa negativa utsläpp är genom ett ökat upptag av växthusgaser i skog och mark, så kallade kolsänkor. Kolsänkor kan ökas genom åtgärder inom skogs- och jordbrukssektorn, men också genom naturbaserade lösningar i den bebyggda miljön. Genom att bevara, återställa och öka andelen grönytor kan mer kol bindas. Ett annat sätt är att genom tekniska lösningar avskilja koldioxid vid produktion av energi eller i industrin, så kallad CCS. Detta kan bland annat ske genom avskiljning i fjärrvärmeverk där biobränslen (så kallad bio-CCS) används, vilket kan vara ett område för Stockholmsregionen som har en stor andel fjärrvärme. Framställning och användning av biokol är ett annat sätt att skapa negativa utsläpp. Biokol kan produceras från flera olika typer av organiskt material, bland annat från restprodukter såsom park- och trädgårdsavfall och slam.

MÅL 2**Stockholmsregionen har motståndskraftiga system som säkerställer funktionalitet, säkerhet och beredskap**

Ett försämrat omvärldsläge, ett förändrat klimat och en växande befolkning ställer ökade beredskapskrav på oss aktörer i regionen. Stockholmsregionen har som huvudstadsregion både symbolisk och strategisk betydelse i form av att vara Sveriges politiska, ekonomiska och administrativa centrum, med en stor koncentration av befolkning och kritiska funktioner.

Vi behöver säkerställa att det finns en tillräcklig motståndskraft i samhället vid fredstida kriser eller höjd beredskap. Det kan ske genom att samhällsviktig verksamhet och kritisk försörjning är tillräckligt skyddad och att anpassningar görs för att hantera klimatrelaterade risker. Alla tekniska system behöver vara kapacitetsstarka, resurseffektiva och motståndskraftiga för att möta ett växande behov och ökade krav på beredskap. Flera av dessa är ömsesidigt beroende av varandra – vilket kan stärka funktionerna, men det kan även innebära en ökad sårbarhet.

Resultatmål:**2.1 Stockholmsregionen har ökat sin förmåga att bedriva samhällsviktig verksamhet i fredstida kriser och höjd beredskap**

Motståndskraftiga system är avgörande för att bedriva samhällsviktig verksamhet under fredstida krissituationer och höjd beredskap. Det kan exempelvis handla om kritisk infrastruktur för hälso- och sjukvård, kollektivtrafik, kommunikation, vattenförsörjning och energi. Stockholmsregionens aktörer behöver planera för system som kan hantera, anpassas och återhämta sig från olika typer av störningar, som extrema väderförhållanden eller avsiktliga försök till sabotage. Samhällsviktig verksamhet har ett flertal kritiska beroende däribland en fungerande elförsörjning, energiförsörjning och digital infrastruktur. För att säkra länets vattenförsörjning och reservvattenförsörjning behövs motståndskraftiga system för vatten och avlopp. Där utöver är samhällsviktiga verksamheter beroende av en

fungerande försörjning av varor och tjänster oavsett störningar. Stockholmsregionens aktörer behöver därför beakta beredskapshänsyn i samhällsplaneringen för att tidigt identifiera och hantera målkonflikter så att långsiktigt hållbara avvägningar och prioriteringar kan göras.

Förutsättningar för livsmedelsförsörjning och livsmedelsberedskap behöver stärkas. Ett starkt livsmedelssystem förutsätter bland annat goda förutsättningar för bibehållen regional livsmedelsproduktion. Den offentliga måltiden kan vara en drivande faktor och en säker kund för regionala lantbrukare. Stockholmsregionens aktörer behöver bidra till den gemensamma utvecklingen av ett robust lantbruk och en robust livsmedelsindustri. För att minska sårbarheten i livsmedelssystemet är planering och förebyggande arbete viktigt, samtidigt som flexibilitet i systemet måste kunna bibehållas.

2.2 Motståndskraft mot klimatrelaterade kriser i Stockholmsregionen har ökat

Högre temperaturer, skyfall, översvämningar och förlust av biologisk mångfald är ett allt större hot mot Stockholmsregionen. Värmeböljor och en ökad utbredning av hårdgjorda ytor i länet och omfattande mänsklig aktivitet riskerar att höja temperaturen ytterligare och skapar urbana värmeöar. Där kan temperaturen vara flera grader högre än i närliggande grönområden. Värme påverkar även grupper med nedsatt förmåga att reglera kroppstemperaturen. Det handlar om barn, äldre och personer med sjukdomar, men även om djur. En stor del av marken är låglänt och belägen vid kusten, vid Mälaren eller i dalgångar. Detta gör att befolkning, infrastruktur och bostäder redan är utsatta för risker kopplade till extrem nederbörd och översvämningar. Lösningar som minskar riskerna berör många olika aktörer och kan behöva hanteras i samverkan.

Bebyggelse och infrastruktur måste anpassas för att stå emot skador som kommer av ett förändrat klimat. En viktig del i arbetet är att vi planerar för fler kostnads- effektiva naturbaserade lösningar i tätortsmiljöer, för odlingslandskapet, skogs- och kustmiljöer. En stärkt samverkan behövs för att vi ska kunna hantera de utmaningar som klimatförändringarna medför.

2.3 Kapacitet och motståndskraft i tekniska försörjningssystem har ökat

För att samhället ska fungera krävs pålitliga och väl underhållna tekniska försörjningssystem. En ökande befolkning och ökade krav på beredskap gör att länets aktörer behöver bidra till att samtliga system skyddas, underhålls och utvecklas. Många befintliga system har en stor underhållsskuld och för att öka kapaciteten och effektiviteten i dessa behöver reinvesteringar göras. Användningen av vatten måste effektiviseras för att minska belastningen, både på vatten- och avloppssystem och på bakomliggande vattenresurser.

Till följd av elektrifieringen och omställningen till ett fossilfritt samhälle ökar beroendet av en väl fungerande elförsörjning. Fokusering på en enskild energilösning riskerar att öka sårbarheten. Beredskapshänsyn behöver därför beaktas i takt med omställningen så det finns tillgång till olika drivmedel samtidigt som det krävs en omfattande utbyggnad av elproduktionskapacitet, elnät och lagringsmöjligheter. Det är även viktigt att välja rätt energikälla till ändamålet.

Ett sätt att möta efterfrågan är ökad flexibilitet i elanvändning och lagring. Det bidrar både till tillgång till el under tiden elnäten byggs ut, stärker beredskapen samt ger ett effektivare utnyttjande av elnätet. Andra alternativ som ökar den lokala självförsörjningsgraden är solceller och småskalig lagring av el.

MÅL 3

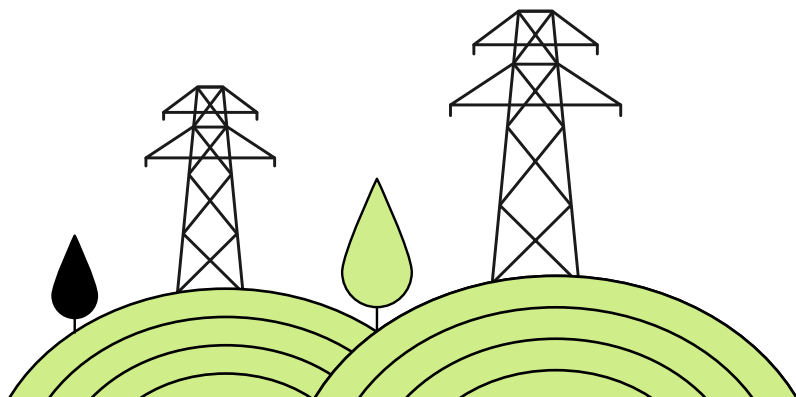
Stockholmsregionen har en hållbar och pålitlig energiförsörjning som möter behoven

Att Stockholmsregionens el- och energiförsörjning är pålitlig är en förutsättning för att verksamheter och vardagsliv ska fungera. Det är viktigt att regionens utveckling inte begränsas av flaskhalsar i energiförsörjningen. För att vara hållbar, effektiv och motståndskraftig behöver energiförsörjningen utvecklas. Det behövs nya innovativa lösningar. En robust energiproduktion har en balans mellan planerbar och förnybar energi och möjligheter till energiinlagring. Fjärr- och kraftvärmen i Stockholmsregionen behöver stärka sin konkurrenskraft och stå för merparten av den lokala energiproduktionen. För att säkerställa en resilient och kapacitetsstark energidistribution behöver vi utveckla stabiliteten i näten. Befintliga flaskhalsar i elnätens olika nivåer behöver byggas bort så att kapaciteten möter den gröna omställningen och näringslivets behov. Utöver ökad överföringskapacitet och elproduktion kan länets elförsörjning förbättras genom energieffektivisering som ingår i mål 3.1.

Resultatmål:

3.1 Elförsörjningen i Stockholms elområde har förbättrats

Stockholms län kommer fortsatt att vara beroende av att importera el från andra delar av landet och elförsörjningen i det elområde där Stockholm ingår behöver öka. Framtidens ökande elbehov kan tillgodoses genom att elnätet byggs ut för att få bort flaskhalsarna ur systemet, som idag driver upp elpriset, eller att elområdet där Stockholm ingår ökar sin fossilfria elproduktion, eller en kombination av dessa. På användarsidan kan man också genomföra energieffektiviseringar i verksamheters processer och byggnadsbestånd för att minska efterfrågan. En utvecklad elförsörjning leder till att länet kan fortsätta den gröna omställningen, verksamheter kan etablera sig och bostäder och infrastrukturprojekt kan utvecklas.

3.2 Kapaciteten i transmissionsnätet för el har fördubblats

Elbehovet i Stockholmsregionen ökar på grund av den gröna omställningen, näringslivets utveckling och befolkningsökningen. Den lokala elproduktionen i Stockholmsregionen är låg, vilket innebär att Stockholmsregionen är beroende av import av el från övriga Sverige och kommer fortsatt vara det.

Överföringskapaciteten i det nationella transmissionsnätet behöver därför fördubblas. Redan planerade projekt innebär nya ledningsdragningar, uppgradering av nätstationer och spänningshöjning i befintliga ledningstråk. För att bygga bort flaskhalsar och för att få elen att nå slutanvändaren är det viktigt att projekten byggs inom utsatt tid, detta gäller både för transmissionsnät och underliggande region- och lokalnät.

3.3 Den inomregionala produktionen av förnybar el har ökat

Det finns flera fördelar med att öka den inomregionala elproduktionen. Elen matas ut via underliggande nätnivåer (lokalnät och regionnät) och därmed undvika att ytterligare belasta transmissionsnätet. Ur ett beredskapsperspektiv finns det också fördelar med att öka den lokala elproduktionen och främja lösningar för ökad inomregional produktion av förnybar energi och verka för en förnybar energiförsörjning.

3.4 Fjärr- och kraftvärme utgör en central roll i länets energiförsörjning

Fjärr- och kraftvärme är avgörande för att energiförsörjningen i Stockholms län ska fungera. För att optimera användningen bör den, där det är möjligt, prioriteras som uppvärmningsform. En utvecklad fjärrvärme ger möjlighet att öka elproduktionen i kraftvärmeverken, vilket utgör regionens viktigaste lokala elproduktion. Fjärrvärmerna är resurseffektiva samtidigt som elen som produceras är planerbar, det vill säga oberoende av väder och årstid. Länets fjärrvärmeaktörer behöver även utveckla möjligheterna till tekniska kolsänkor (bio-CCS och CCU) och återanvända energin till fler ändamål.

→ Mer om den rumsliga utvecklingen och regional teknisk försörjning på s. 83–93

MÅL 4

Stockholmsregionen har ett resurseffektivt och hållbart transportsystem som ökar tillgängligheten för invånare och näringsliv

Ett väl fungerande transportsystem är avgörande för Stockholmsregionens långsiktiga utveckling. Transportsystemet kopplar ihop Stockholmsregionen med hela östra Mellansverige genom att föra platser, människor och verksamheter närmare varandra. Stockholmsregionens invånare behöver ett väl fungerande transportsystem för att kunna ta sig till sitt arbete, uträtta olika typer av ärenden och för att kunna utöva sina fritidsintressen. På motsvarande sätt behöver regionens näringsliv transportsystemet för att kunna attrahera arbetskraft, vara nåbara för kunder och för att kunna ta emot och exportera varor och tjänster till marknaden. En växande befolkning och fler arbetsplatser innebär att trycket på transportsystemet ökar och på sikt kommer nya brister att uppstå. Utmaningarna ligger bland annat i att kunna säkra framkomlighet, tillgänglighet och kapacitet – samtidigt som resursförbrukning och miljöpåverkan minimeras.

Resultatmål:

4.1 Transporteffektiviteten i Stockholmsregionen har ökat

En transporteffektiv region är ett samhälle där transporter genomförs på ett resurseffektivt sätt som maximerar nyttorna — samtidigt som de ekonomiska, miljömässiga och energimässiga resurserna minimeras. En transporteffektiv region kännetecknas bland annat av hög användning av kollektiva och hållbara transporter, en optimerad infrastruktur som är anpassad efter behoven, digitalisering och automatisering, samt en samordnad planering av bebyggelse och transportsystem.

Alla typer av framtida åtgärder och investeringar i transportsystemet behöver bidra till att Stockholmsregionens samlade transporteffektivitet ökar. De ekonomiska, miljömässiga och energimässiga resurserna sätter begränsningar för utvecklingen av transportsystemet, och det är därför viktigt med smarta och välavvägda

lösningar. För att skapa förutsättningar för en utveckling som leder i riktning mot målet behöver åtgärderna utvärderas i ett systemperspektiv, samt att fortsatt planering sker i samverkan mellan regionala aktörer.

4.2 Tillgängligheten i transportsystemet har ökat för invånare och näringsliv

En av transportsystemet viktigaste funktioner är att det tillhandahåller tillgänglighet, överbryggar barriärer och bidrar till en sammanhållen region. Genom snabba, jämställda och pålitliga transporter förs platser, människor och verksamheter närmare varandra, vilket i sin tur skapar förbättrade förutsättningar för den regionala utvecklingen som helhet.

Tillgängligheten i Stockholmsregionen behöver öka. Framtida tillgänglighetsförbättringar i transportsystemet behöver ske med hållbara transporter som utgångspunkt och förutsättningarna för ökat resande med gång-, cykel- och kollektivtrafik behöver stärkas. Tillgängligheten behöver förbättras genom väl avvägda investeringar i transportinfrastrukturen och en utvecklad kollektivtrafik som kortar restider. För att skapa en högre tillgänglighet i hela länet och mot omvärlden behöver transportsystemet även understödjas av en ändamålsenligt utformad bebyggelsestruktur. Genom att planera tillkommande bebyggelse med hänsyn till transportsystemets utveckling och funktion skapas förutsättningar för

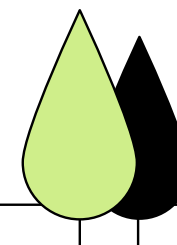
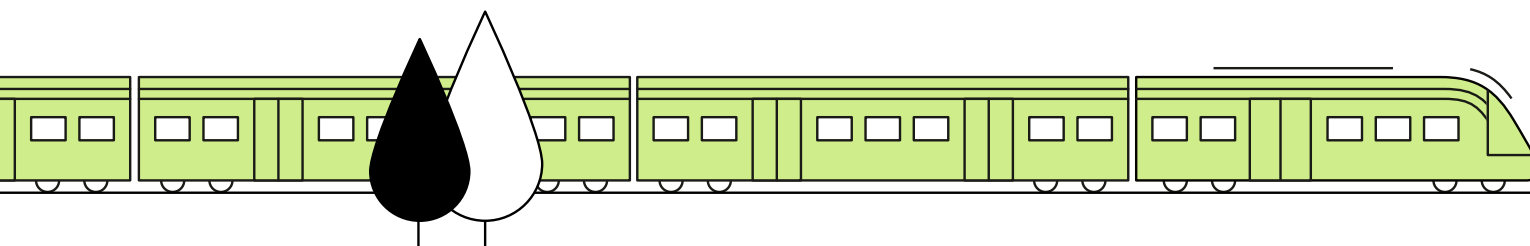
ökad tillgänglighet både inom länet och mot omvärlden. Detta gäller även platser med många arbetstillfällen och god tillväxtpotential där förbättrade kommunikationer exempelvis bidrar till ökad sysselsättning och stärka näringslivet.

4.3 Andelen resor med hållbara transportmedel (gång, cykel och kollektivtrafik) har ökat till minst 75 procent till år 2035

Transportsystemet står idag för en stor andel av samhällets klimatpåverkande utsläpp av växthusgaser och åtgärder är nödvändiga för att minska dessa utsläpp. För att klara kortsiktiga mål om minskad klimatpåverkan och långsiktiga mål om att Stockholmsregionen inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser – men även för att bidra till mål om förbättrad tillgänglighet och ökad transporteffektivitet – behöver förutsättningarna för hållbara transporter stärkas ytterligare.

En viktig del i detta handlar om att öka kollektivtrafikens attraktivitet genom att erbjuda trygga och effektiva transporter. Genom att utveckla kollektivtrafiken, bygga ut cykelinfrastrukturen samt skapa gångvänliga bebyggelsemiljöer skapas förutsättningar för ökad andel resande med hållbara transporter. Detta gäller särskilt i reserelationer med låg kollektivtrafikandel eller där potential finns för att öka kollektivtrafikandelen, till exempel resor till och från Arlanda. Även flygets gröna omställning och framtida elektrifiering behöver skyndas på.

→ Mer om den rumsliga utvecklingen och det regionala transportsystemet på s. 61–72 och bilaga *Långsiktiga utvecklingsbehov av transportsystemet i Stockholmsregionen*

MÅL 5**Bostadsförsörjningen i Stockholmsregionen är hållbar och möter invånarnas behov och förutsättningar**

Att ha tillgång till en god bostad är en grundläggande förutsättning för människors välmående. En välfungerande bostadsförsörjning bidrar till ökad trygghet, bättre integration och är avgörande för att människor med olika förutsättningar ska kunna bo i goda bostäder. En välfungerande bostadsförsörjning behövs för att Stockholmsregionen ska kunna attrahera talanger och för att kunna möta arbetsmarknadens kompetensbehov, vilket är nödvändigt för Stockholmsregionens konkurrens- och attraktionskraft. För att möta olika behov och livssituationer behöver regionen kunna erbjuda en blandning av bostäder – olika storlekar, upp- och låtelseformer och prisnivåer – så att fler kan hitta en bostad som passar i livets olika faser. Samtidigt står bygg- och anläggningssektorn för runt 20 procent av de nationella växthusgasutsläppen. Den nyproduktion av bostäder som behövs måste vara hållbar och ske med hälsosamma material och liten klimatpåverkan.

Resultatmål:**5.1 Antalet tillkommande bostäder motsvarar det demografiska behovet**

Befolkningen i Stockholmsregionen ökar. För att säkerställa att såväl nuvarande som kommande invånare kan bo i goda bostäder behöver det kontinuerligt tillkomma nya bostäder i takt med befolkningstillväxten. Vi behöver gemensamt arbeta för att det demografiska behovet av tillkommande bostäder säkerställs. Genom att verka för fler och nya bostads- och boendelösningar, effektiva och förutsägbara planprocesser, regelverk och handläggningstider – ökar vi möjligheterna att nå målet. Ny bebyggelse kan förstärka eller motverka den befintliga boendesegregationen. Vid planering av nya bostäder är det viktigt att belysa, ta hänsyn till och sträva efter att motverka negativa effekter av boendesegregation.

5.2 Bostadsbristen i Stockholmsregionen har minskat

Situationen på bostadsmarknaden har lett till att det finns hushåll som inte har tillgång till goda bostäder. Detta visar sig bland annat i form av trångboddhet, unga som inte kan flytta hemifrån, osäkra boendeformer och hushåll som inte kan separera. Kvinnor har i genomsnitt lägre inkomster än män och påverkas av bristen på bostäder i högre grad än män. Det är endast 15 procent av Stockholmsregionens invånare som anser att det är lätt att hitta en bra bostad utifrån sin ekonomi. Vidare är hemlöshet en utmaning som berör allt från barnfamiljer utan eget boende till personer utan tak över huvudet. Ett eget boende är viktigt för alla människors trygghet, hälsa och livskvalitet, inte minst för barn och unga. Hemlöshet kan leda till långvarig social utestängning och innebär ett personligt lidande.

Vi behöver arbeta för att sänka trösklarna på bostadsmarknaden så att fler får tillgång till goda bostäder som svarar mot hushållets behov och förutsättningar. Vi behöver också värna det befintliga bostadsbeståndet och säkerställa att det finns en lokal variation av upplåtelseformer och bostadsstorlekar. Det befintliga bostadsbeståndet kan nyttjas bättre genom att det utvecklas och anpassas efter nya behov. Inlåsnings effekter som motverkar ett effektivt användande av det befintliga beståndet behöver motverkas. På regional nivå behövs strategisk samverkan mellan olika aktörer kring bostadsförsörjning, bland annat för att kunna ställa gemensamma krav på de statliga aktörerna men också för att lära av varandra och för att främja innovationer och nya lösningar.

5.3 Innovationer och nya lösningar har bidragit till en hållbar bostadsförsörjning

För att säkerställa en långsiktigt hållbar bostadsförsörjning krävs nytänkande och innovativa lösningar som främjar klimatomfattig, ekonomisk och social hållbarhet. Vi behöver verka för cirkularitet och innovationer inom byggsektorn. Det behövs också nya finansierings- och bostadslösningar som hjälper till att möta utmaningarna på bostadsmarknaden. Kollektiva boendeformer, flexibla boenden och delade boendeformer kan bidra till en mer varierad bostadsmarknad. Med en kombination av nytänkande och effektivare resursutnyttjande kan vi skapa en mer hållbar och inkluderande bostadsförsörjning.

→ Mer om det demografiska behovet av bostäder i bilaga *Demografiskt bostadsbehov i Stockholmsregionen 2022-2060*

MÅL 6**Demokratin i Stockholmregionen är stark och invånarna upplever en hög grad av delaktighet, tillit och trygghet**

En stark demokrati bygger på att invånarna känner tillit och har möjlighet att vara delaktiga i samhället. Det handlar både om att skapa förutsättningar för ett högt valdeltagande i hela Stockholmsregionen och att stärka möjligheterna att engagera sig i civilsamhället och föreningslivet. Tillit och delaktighet hänger ofta ihop – vi behöver ha förtroende för varandra och för samhällets institutioner. För att stärka detta måste vi arbeta för en hög trygghet och ett samhällsklimat som är öppet och inkluderande. Alla invånare ska ha inflytande över sin livssituation och ha lika möjligheter att påverka samhällsutvecklingen. Ett rikt och mångfacetterat kulturliv och en stark folkbildning är av stor betydelse för en hållbar regional utveckling och en stark demokrati.

Resultatmål:**6.1 Andel valdistrikt med ett valdeltagande på minst 70 procent har ökat**

En stark demokrati bygger på ett högt och jämlikt valdeltagande, där alla åsikter och perspektiv tas tillvara. Valdeltagandet är ett viktigt mått på delaktighet i samhället och i Stockholmsregionen finns stora skillnader mellan olika områden. Grundläggande förutsättningar såsom utbildningsnivå och sociala levnadsförhållanden har stor betydelse för människors delaktighet. När invånare upplever att de saknar inflytande kan det minska både tilliten till demokratin och tron på framtiden. För att stärka demokratin behöver möjligheterna till inflytande vara jämställda och jämlika, delaktigheten vara hög och valdeltagandet måste öka i hela regionen – särskilt i de områden där det idag är som lägst.

6.2 Tilliten till institutioner har ökat hos Stockholmsregionens invånare

För att samhället ska fungera behöver människor ha förtroende för myndigheter och institutioner. När vi litar på bland annat rättsväsendet, sjukvården och skolan stärks samhörigheten och den sociala sammanhållningen. Hög tillit bidrar också till stabilitet, trygghet och en stark demokrati. I Sverige är tilliten till institutioner generellt sett hög jämfört med många andra länder, men det finns skillnader mellan olika grupper och områden. För att upprätthålla ett högt förtroende behöver samhället kunna hantera brott och hot, som till exempel välfärdsbrott, desinformation, påverkanskampanjer och cyberattacker. Riktade insatser behöver göras för att exempelvis minska risken för digitalt utanförskap, framför allt hos dem med låg digital kunskap.

6.3 Tryggheten i Stockholmsregionen har ökat

Trygghet, både den upplevda och faktiska tryggheten, är viktig för både människors tillit till varandra och för förtroendet för samhällets institutioner. Faktorer som utbildning och arbete spelar stor roll för att skapa trygghet och stabilitet – men också utformningen av våra livsmiljöer. En minskad trygghet kan leda till ett lägre engagemang i samhällsutvecklingen och påverka den sociala sammanhållningen negativt. Organiserad brottslighet och hot skapar stort lidande för de som drabbas och påverkar även Stockholmsregionens attraktivitet och konkurrenskraft. Den negativa utvecklingen med ökad brottslighet och otrygghet måste vändas. För att säkerställa trygghet för både invånare och företag behöver brottsförebyggande och trygghetsskapande insatser prioriteras. Vi behöver arbeta med att öka kunskapen om brottslighet och dess konsekvenser. Även våld i nära relation är ett omfattande problem som måste motverkas.

6.4 Alla invånare har hög möjlighet att vara delaktiga i civilsamhälle

Tillit och delaktighet är viktiga byggstenar i en stark demokrati och här har föreningsliv och folkbildning en stor betydelse. När fler engagerar sig i civilsamhället, till exempel genom föreningar och organisationer, stärks den sociala sammanhållningen och tilliten mellan människor. För att värna demokratin behöver alla ha goda möjligheter att delta i samhällsutvecklingen och civilsamhället. Idag skiljer sig engagemanget åt mellan olika bostadsområden i Stockholmsregionen. Det beror bland annat på sociala och ekonomiska faktorer, som utbildningsnivå

och levnadsvillkor. Det är viktigt att det finns en grundfinansiering av kultur, folkbildning och föreningsliv, grundfinansieringen bör följa samhällets kostnads- och utgiftsutveckling.

6.5 I Stockholmsregionen har kvinnors och mäns möjligheter att forma samhället och sina egna liv ökat

Positioner med inflytande över arbetslivet är fortsatt ojämnt fördelade mellan kvinnor och män. Kön samverkar med andra diskrimineringsgrunder och socio-ekonomiska faktorer, vilket påverkar möjligheten till inflytande och delaktighet. Ojämsliddheten speglar maktstrukturer, könsnormer och föreställningar om kompetens. Den svenska arbetsmarknaden är starkt könssegregerad, och kvinnor tar fortfarande ett större ansvar för obetalt hem- och omsorgsarbete. Trots mål om jämställda villkor har kvinnor generellt sämre arbetsvillkor, lägre löner och högre ohälsotal än män. Fler kvinnor beviljas sjukersättning, och skillnaderna påverkar både individens livsvillkor och samhällets utveckling. För att öka jämställdheten i Stockholmsregionen krävs insatser som stärker kvinnors inflytande i arbetslivet, minskar könssegregering på arbetsmarknaden och

främjar ekonomisk jämställdhet. Det innebär bland annat att förbättra kvinnors arbetsvillkor, fördela obetalt omsorgsarbete mer jämlikt och förebygga mäns våld mot kvinnor, samt motverka hedersrelaterat våld.

6.6 Kulturen och folkbildningen har stärkt demokratin

Genom ett rikt och varierat kulturutbud främjas upplevelser, möten, bildning och delaktighet. Folkbildningen stärker och utvecklar demokratin i regionen genom att erbjuda platser för möten som bidrar till tillit och gemenskap. Den bidrar också till människors utveckling och lärande, skapar demokratifrämjande samtal och överbygger samhällsklyftor. Både kulturliv och en välfungerande demokrati attraherar människor från hela världen till Stockholmsregionen. För att uppnå målet krävs samverkan mellan oss aktörer i regionen och det behövs också ett särskilt fokus på att öka tillgängligheten till och deltagande i kulturliv och folkbildning. Också ett rikt och mångfacetterat kulturliv och folkbildning behöver integreras i samhällsplaneringen som verktyg för att främja delaktighet, tillit och trygghet.

→ Mer om *Folkbildningsstrategi för Stockholmsregionen* och *Kulturstrategi för Stockholmsregionen* på regionstockholm.se

MÅL 7**Folkhälsan i
Stockholmsregionen
är god och jämlik**

En god och jämlik folkhälsa är avgörande för en hållbar och motståndskraftig Stockholmsregion. För att skapa ett inkluderande samhälle behöver alla invånare, oavsett bakgrund och kön, ha goda livsvillkor och lika möjligheter till ett hälsosamt liv. Hälsofrämjande insatser som är tillgängliga för alla och anpassade efter människors behov i olika åldrar och livssituationer, är viktiga för regionens långsiktiga utveckling. En bättre folkhälsa stärker både sammanhållningen och regionens attraktivitet. Genom att arbeta brett och inkluderande för jämlik hälsa kan vi skapa hälsosamma livsmiljöer och bidra till en hållbar och livskraftig region.

Resultatmål:**7.1 Hälsan har förbättrats för alla invånare
och jämlikheten i hälsa har ökat**

Skillnader i hälsa mellan olika grupper och områden beror på ojämlikheter i livsvillkor, levnadsförhållanden och levnadsvanor. För att skapa en god och jämlik folkhälsa krävs insatser som minskar dessa skillnader. Det krävs både breda insatser, som når många, och riktade insatser för de grupper och områden som har störst behov. Arbetet behöver fokusera på att stärka livsvillkoren, öka individens tillgång till hälsofrämjande resurser och förebyggande insatser. För att minska de skillnader i hälsa som går att påverka krävs samordnade insatser och långsiktigt samarbete mellan olika sektorer.

7.2 Andelen invånare med goda livsvillkor har ökat

Goda livsvillkor är grunden för både individens och samhällets utveckling. För att minska antalet invånare med sårbara livsvillkor och främja en god folkhälsa behöver vi arbeta både med insatser som förbättrar människors individuella livsvillkor och som stärker regional utveckling. Genom att stärka tillgång och förutsättningar för utbildning, arbete, goda bostäder och sociala nätverk i områden med svaga livsvillkor kan vi skapa mer jämlika och jämställda livsmiljöer. Detta stärker både individens livskvalitet och den regionala sammanhållningen, vilket är grundläggande för att bygga en hälsosam och långsiktigt hållbar region.

7.3 Alla barn slutför grundskolan med gymnasiebehörighet och andelen elever som fullföljer en gymnasieutbildning har ökat

Utbildning är en nyckel till god hälsa, jobb och social delaktighet. Alla barn har rätt till en likvärdig skola och en utbildning av hög kvalitet. För att fler elever ska klara grundskolan med gymnasiebehörighet behöver resurser riktas till de skolor och elever som har störst behov. Gymnasieexamen spelar en avgörande roll för ungas etablering i vuxenlivet och stärker individens livschanser genom ökad egenmakt, förbättrade socioekonomiska villkor och minskad risk för ohälsa över tid. Ett jämlikt och jämställt utbildningssystem stärker både individens livschanser, samhällsekonomi och folkhälsa.

**7.4 Andelen invånare som lever
i hälsofrämjande livsmiljöer har ökat**

Hur vi planerar våra livsmiljöer påverkar både folkhälsan och en hållbar samhällsutveckling. Genom att skapa livsmiljöer som uppmuntrar till och stödjer fysisk aktivitet, rekreation och välbefinnande skapas förutsättningar för en god folkhälsa. Det handlar om att planera för trygga, rena och hälsosamma miljöer – både inomhus och utomhus. Vi behöver säkerställa hälsosamma livsmiljöer avseende omgivningsljud, luftkvalitet, ren mark och rent vatten, särskilt i områden där risken för ohälsa är högst. Exponeringen för, och konsekvenserna av, skadliga miljöfaktorer varierar i befolkningen och vi behöver ta hänsyn till detta i planeringen.

→ Mer om *Fysisk aktivitets- och idrottstrategi* på regionstockholm.se

MÅL 8**Utvecklingen av den rumsliga strukturen i Stockholmregionen är flerkärnig, hållbar och bidrar till goda livsmiljöer och näringslivsutveckling**

Hur vi planerar och lokaliserar bebyggelse, infrastruktur och service har stor betydelse för hur vi lever våra dagliga liv och vårt framtida välmående. Genom att skapa en resurseffektiv, sammanhållen och flerkärnig struktur i stadsmiljöer, på landsbygder och i skärgården – kan fler människor få närhet till arbetsplatser och utbildning, service, kultur, natur och rekreation. När vi tar hänsyn till natur- och kulturvärden och satsar på god gestaltning, skapar vi trivsamma miljöer där människor mår bra och kan engagera sig i samhället. En flerkärnig struktur bidrar också till att vi använder mark och vatten på ett hållbart sätt och till att säkerställa livskraftiga ekosystem. Utvecklingen av den rumsliga strukturen i Stockholmregionen ska bidra till ett sammankopplat och robust östra Mellansverige.

Resultatmål:**8.1 En betydande andel av nytillkommen bebyggelse har lokaliserats i den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen**

Genom att samplanera bebyggelse och kollektivtrafik kan vi använda gemensamma resurser och investeringar mer effektivt. När ny bebyggelse planeras där det redan finns god kollektivtrafik och service blir det enklare för fler att resa hållbart. Det förbättrar tillgången till arbetsplatser, utbildning och samhällsservice. En kollektivtrafikhärlig bebyggelseutveckling bidrar till att bevara värdefulla mark- och naturresurser, vilket bland annat är viktigt för den biologiska mångfalden. Det är viktigt att kollektivtrafiken får det utrymme som behövs vid stationer och bytespunkter för att kunna fungera effektivt. Vi behöver förbättra samarbetet mellan kommuner, regioner, kollektivtrafikoperatörer och fastighetsutvecklare för att säkerställa en helhetssyn och för att hantera de målkonflikter en kollektivtrafikhärlig bebyggelseutveckling innebär.

8.2 Stockholmsregionens regionala stadskärnor har fortsatt att utvecklas som nav för viktiga funktioner

Att utveckla en flerkärnig region är viktigt för att hantera befolkningstillväxten på ett hållbart sätt. Genom att stärka de regionala stadskärnorna skapar vi en bättre balans mellan arbetsplatser, service och bostäder i hela regionen. Det minskar belastningen på transportsystemet och gör viktiga samhällsfunktioner som vård, utbildning och kultur mer tillgängliga för fler invånare. En utveckling i de regionala stadskärnorna bidrar även till ett effektivt nyttjande av mark och gemensamma resurser och främjar ett hållbart resande med lägre klimatutsläpp. Arbetet med att stärka de regionala stadskärnorna sker genom samverkan mellan oss aktörer i Stockholmregionen och styrs av handlingsplaner som tar hänsyn till varje kärnas unika förutsättningar och styrkor.

8.3 Förutsättningar för livskraftiga landsbygder och skärgårdsmiljöer har stärkts

Levande landsbygder och skärgårdsmiljöer är en viktig tillgång för hela Stockholmregionen. För att stärka landsbygds- och skärgårdsmiljöer behöver fler ha möjlighet att bo och verka i dessa miljöer. Genom att hålla ihop bebyggelsen i glesare delar av regionen skapas underlag för kollektivtrafik och utveckling av lokalt näringsliv och samhällsservice. Samtidigt värnas värdefulla natur- och kulturmiljöer, jordbruksmark, lantbruk och fiske. Goda förutsättningar att bo och verka på landsbygden gynnar även de areella näringarna. Livskraftiga landsbygder och skärgårdsmiljöer är avgörande för Stockholmregionens attraktionskraft och kopplingen från byar och samhällen till regionens stadskärnor behöver stärkas.

8.4 Alla invånare har god tillgång till välfärdstjänster, service och fritidsaktiviteter

Närhet till välfärdstjänster, service, kultur, idrott, rekreation och väl gestaltade miljöer, bidrar till goda livsmiljöer och hälsa. Därför bör den här typen av funktioner lokaliseras i lägen som ger en god tillgång både i länets mer centrala delar och på landsbygden och i skärgården utifrån platsens förutsättningar. Det är särskilt viktigt att förbättra tillgängligheten till välfärdstjänster, service

och fritidsaktiviteter på olika sätt i områden där många har sämre socioekonomiska förutsättningar och livsvillkor. För att fler ska kunna resa hållbart och ha nära till viktiga funktioner bör dessa placeras där det redan finns bra service och god kollektivtrafik. Tillgång till en god variation av platser och ytor för rörelsefrämjande fritid är avgörande för folkhälsan, i synnerhet för barn och ungdomar.

8.5 Livsmiljöerna i Stockholmsregionens grön- och blåstruktur har förbättrats och den biologiska mångfalden har ökat

När regionens befolkning och verksamheter växer ökar trycket på våra natur- och kulturmiljöer, vatten – och grönområden. Samtidigt fortsätter klimatförändringarna och förlusten av biologisk mångfald, vilket påverkar ekosystemen och vår framtida livsmiljö. För att ekosystemen ska fungera och för att vända trenden så att den biologiska mångfalden ökar behöver det finnas en stor variationsrikedom i form av varierande landskap, många olika livsmiljöer och växt- och djurarter, samt stor genetisk variation inom arterna. En sammanhängande och väl fungerande regional grön- och blåstruktur är en avgörande faktor för detta. Grönska och vatten bidrar med livsviktiga ekosystemtjänster som kolsänkor; vattenrening, pollinering och rekreationsmöjligheter – förutsättningar för både

miljön och människors hälsa och välbefinnande. Vi behöver fortsätta att skydda, utveckla och anpassa regionens miljöer för både människor, djur och växter. Genom att använda grönska och vatten på ett strategiskt och medvetet sätt, kan vi främja och öka den biologiska mångfalden och klimatanpassa våra städer och samhällen. Ett viktigt verktyg i arbetet är att använda fler naturbaserade lösningar i olika landskapstyper.

8.6 Stockholmsregionen kulturmiljöer bevaras, används och utvecklas varsamt och hållbart

Många av regionens attraktiva miljöer är kulturmiljöer som bidrar till Stockholmsregionens identitet och attraktivitet. Samtidigt finns en risk att kulturvärden inte får tillräckligt utrymme i planeringen, vilket kan leda till att till exempel ursprungliga stadsplanekvaliteter och kulturhistoriska byggnader, landskap och biologiskt kulturarv går förlorade. För att undvika detta är det viktigt att öka kunskapen om kulturvärden och förbättra samarbetet mellan olika aktörer inom samhällsplaneringen. Med aktuella kunskapsunderlag och genom att ta hänsyn till natur- och kulturvärden tidigt i planeringen kan vi bevara och använda kulturmiljön som en värdefull resurs och en källa till kunskap, identitet och attraktivitet.

- Mer om Stockholmsregionens rumsliga utveckling på s.38, *Landsbygds- och skärgårdsstrategi, Livsmedelsstrategi och Kulturstrategi* på regionstockholm.se
- Mer information om kulturmiljöer i länet finns i det kunskapsunderlag som för närvarande tas fram av Region Stockholm via Stockholms läns museum på regionstockholm.se

MÅL 9**Stockholmsregionen har ett resilient och internationellt konkurrenskraftigt näringsliv**

För att Stockholmsregionens ska ha ett motståndskraftigt och globalt konkurrenskraftigt näringsliv behöver det vara enkelt att starta, driva och utveckla företag – stora som små. Företag behöver grundläggande förutsättningar i form av bostäder, samhällsservice och infrastruktur samt tillgång till finansiering, kompetens och talang för att utvecklas. Den gröna omställningen och digitaliseringen skapar både möjligheter och utmaningar för företagen. Stockholmsregionen ska vara ledande när det gäller att använda ny teknik och utveckla hållbara produkter och tjänster, samtidigt som vi arbetar för ett koldioxidsnålt samhälle. Utbyte av innovation, kompetens och kreativitet mellan globala företag, innovativa start-ups och akademien är en styrka och konkurrensfördel för oss i Stockholmsregionen.

Resultatmål:**9.1 Det har blivit enklare att starta, driva och utveckla små och medelstora företag**

Små och medelstora företag (SMF) kan behöva extra stöd för att starta, växa, ställa om och utvecklas. Detta är särskilt tydligt på landsbygden, i skärgården och i områden med socioekonomiska utmaningar, men även för företag inom besöksnäring samt kulturella och kreativa branscher. Många SMF upplever att olikheter i regelverken på kommunal, regional, nationell och EU-nivå är svåra att hantera. Det är viktigt att företag har samma förutsättningar och liknande tillgång till service, oavsett vilken kommun de verkar i, särskilt vad gäller tillståndsfrågor. Ett annat utvecklingsområde är att dela upp upphandlingarna i mindre bitar så att fler SMF kan konkurrera om de offentliga uppdragen. Stockholmsregionens välbefinnande är beroende av export och det är viktigt att både stora och små företag kan

internationaliseras och göra affärer med andra länder. Samtidigt har vår andel av den globala exporten minskat. SMF har en stor potential och genom regional exportsamverkan lotsas företagen till rätt aktör för att få rätt start och den kompetens, hjälp och stöd som behövs för att lyckas på den globala marknaden.

9.2 Grön och digital omställning har stärkt företagens konkurrenskraft

Hållbara varor och tjänster gynnar samhället och kan skapa stora tillväxtmöjligheter för näringslivet. Många företag i Stockholmsregionen ligger redan i framkant inom grön omställning, framför allt har de stora företagen en viktig roll i att driva på utvecklingen. Men det finns fortfarande mycket att göra. Det handlar inte bara om att sätta hållbara produkter på marknaden, utan även om att säkerställa låg klimatpåverkan genom hela produktlivscykeln, utveckla cirkulära och klimatsmarta affärsmodeller samt produktionssätt. Den gröna och den digitala omställningen kan även förstärka varandra. Att digitalt kunna följa materialströmmar eller att använda digital styrning som ger effektivare användning av material och energi är några exempel på detta.

Det finns ett behov att öka den digitala mognaden hos företag för att främja omställningen och konkurrenskraften, men även beredskapen i form av cybersäkerhet. Det utvecklas avancerade tekniker så som AI i ett högt tempo och påverkar samhället och näringslivet i grunden. För att skapa nya affärsmodeller och digitala tjänster samt utveckla bättre produkter med hjälp av digitalisering och AI, kan företagen gynnas av stöd. Stockholmsregionens globala huvudkontor och innovativa start-ups samt tillväxtföretag inom tech är en tillgång i den pågående omställningen. Genom samverkan och stöd kan fler företag dra nytta av den tekniska utvecklingen och stärka sin konkurrenskraft på den globala marknaden.

9.3 Tillgången till finansiering och riskkapital för Stockholmsregionens företag har ökat

En väl fungerande kapitalförsörjning är avgörande för start och utveckling av företag. Som Nordens finansiella centrum har Stockholmsregionens företag också en relativt god tillgång till finansiering inklusive riskkapital men för att möta den globala konkurrensen behöver hela Europa växla upp. Brist på finansiering gör att många europeiska entreprenörer vänder sig utanför unionen för att skala

upp och växa. Under de senaste åren har det också skett en minskning av inflödet av tidiga internationella investerare i Stockholmsregionens SMF. Företagens behov av externt kapital ska i första hand tillgodoses av den privata marknaden, men för att säkerställa att goda affärsidéer realiserar finns det områden där det kan finnas skäl till marknadskompletterande offentliga finansieringsinsatser på regional, nationell och EU-nivå. Det kan handla om tidiga utvecklingsskeden, innovativa företag som utvecklar produkter med långa ledtider för kommersialisering samt nya näringar.

MÅL 10

Stockholmsregionen har forskning och innovation i framkant

Stockholmsregionen är en ledande forsknings- och innovationshub i Europa, med starka forskningsinstitutioner och företag. För att behålla och stärka konkurrenskraften krävs långsiktiga satsningar, internationellt samarbete och tvärvetenskaplig samverkan mellan olika forskningsområden. Stockholmsregionens innovationsekosystem är framgångsrikt, men vi behöver fortsatt finansiering och tillgång till forskningsinfrastruktur. Offentliga upphandlingar och samarbete mellan offentlig och privat sektor är viktiga för att stödja utvecklingen av innovativa och hållbara lösningar.

Resultatmål:

10.1 Stockholmsregionens internationella position inom forskning och innovation har stärkts

Stockholmsregionen är en av Europas främsta forsknings- och innovationsregion, med en betydande koncentration av forskande organisationer, högt rankade lärosäten och forskningsintensiva företag. Ett konkurrenskraftigt forsknings- och innovationsekosystem med världsledande universitet bygger på regionala satsningar, internationellt samarbete och partnerskap. För att ligga i framkant är högre utbildning och grundforskning av avgörande betydelse i forsknings- och innovationskedjan. Långsiktiga resurser, samarbeten och partnerskap med forskningsinstitutioner, företag och innovationsmiljöer möjliggör tvärvetenskaplig samverkan och leder till banbrytande resultat. Genom samarbete med andra framstående regioner i Sverige och internationellt bidrar Stockholmsregionen till att lösa komplexa samhällsutmaningar. Egen forskningskompetens och ledande internationell samverkan inom AI är viktigt för att utveckla relevanta förmågor och kraftsamlingar inom tillämpad forskning och tillämpning av AI.

10.2 Stockholmsregionen har utvecklat ett starkare innovationsekosystem med god samverkan och framgångsrika innovativa företag

Aktörerna i det regionala innovationsekosystemet har en viktig roll för hållbar tillväxt, de bidrar med forskningsbaserad kunskap och utveckling av innovativa lösningar. Innovativa företag kan behöva hjälp via riktade program, tillgång till öppna data och datakraft samt att forsknings- och innovationsinfrastrukturer tillgängliggörs. Detta möjliggör att Stockholmsregionen även i fortsättningen alstrar innovativa företag som växer till globalt ledande bolag.

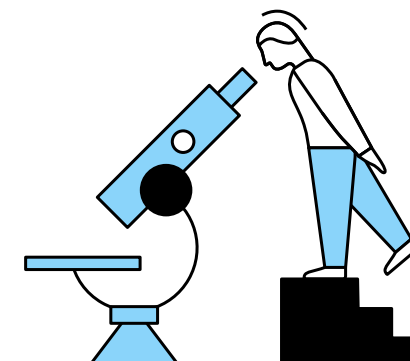
Offentliga och privata investeringar i forskning och innovation som en andel av BRP behöver öka. Regionala, nationella och europeiska offentliga medel bidrar till förverkligandet av den tillväxtpotential som finns inom smart specialisering. Det är viktigt att satsa på alla fyra områden inom smart specialisering och också fortsätta att utveckla storregionala satsningar, så som Uppsala-Stockholmsregionen som internationellt life science kluster och på det akademiskt-industriella produktionsklustret med fordonsindustrin i centrum med mervärden för hela näringslivet i östra Mellansverige.

Offentlig sektor har genom upphandlingar en viktig roll att bidra till utveckling och implementering av innovativa och hållbara produkter och tjänster. Det behövs kunskapshöjande insatser kring om olika upphandlingsmetoder hos såväl offentliga aktörer som företag.

FAKTARUTA | SMART SPECIALISERING

Smart specialisering handlar om att satsa på områden där regionens näringsliv är starkast och att identifiera de områden som har störst tillväxtpotential där offentliga forsknings- och innovationsmedel kan göra störst nytta. Identifierade områden för smart specialisering i Stockholmsregionen är:

- Life science, vård och hälsa
- IKT, tech och digitalisering
- Industriell omställning genom hållbar produktion
- Klimat- och miljöinsatser för hållbar stadsutveckling.

MÅL 11

Stockholmsregionen har en god kompetensförsörjning, attraktiva utbildningar och en inkluderande arbetsmarknad

En väl fungerande arbetsmarknad och fullgod kompetensförsörjning är nödvändig för att Stockholmsregionens företag ska kunna hävda sig i den internationella konkurrensen och den pågående strukturomvandlingen. Det är viktigt att både ta tillvara den kompetens som redan finns i regionen, men det handlar även om att attrahera kompetens utifrån. För att möta rekryteringsbehov behövs bättre matchning mellan utbildning och arbetsmarknadens behov, samt mer attraktiva utbildningar. Livslångt lärande under yrkeslivet främjar rörlighet och kompetensförsörjning. För grupper med svag konkurrenskraft som står långt från arbetsmarknaden behövs samverkan mellan offentliga och privata aktörer.

Resultatmål:

11.1 Det har blivit lättare att rekrytera internationell talang och spetskompetens

Tillgång till högkvalificerad arbetskraft är avgörande för att företag och forsknings- och innovationsmiljöer ska välja att etablera sig, utvecklas och växa. Konkurrensen om de internationella talangerna blir allt tuffare och om möjligheten att rekrytera spetskompetenser saknas, flyttar innovativa företag till områden där kompetensbehovet kan tillgodoses. Talangattraktion och kompetensförsörjning påverkas också av brister i bostadsförsörjningen samt långa restider till många arbetsplatser. Stockholmsregionen ska vara välkomnande, attraktiv och öppen och ha ett bra mottagande av både talanger och medföljande. Ökad samverkan för att attrahera och behålla talang är därför av stor vikt, exempelvis genom insatser för effektiva och snabba myndigheter som minimerar väntetider.

11.2 Matchningen mellan utbildning och arbetsmarknad har förbättrats

I många branscher har arbetsgivare i Stockholmsregionen svårt att hitta rätt arbetskraft. Rätt utbildning och kompetens är nödvändigt för att människor ska möta framtida rekryteringsbehov. Samtidigt finns det utbildningar som inte är tillräckligt attraktiva för individen eller som inte motsvarar arbetsmarknadens efterfrågan. Många människor arbetar också inom yrken de inte är utbildade för. Jämställdhet på arbetsmarknaden är tillväxt drivande och kvinnors ökade deltagande i arbetskraften är en förutsättning för Stockholmsregionens fortsatta utveckling.

För att klara av kompetensförsörjningen i Stockholmsregionen är det viktigt att ha hög kvalitet i grund- och gymnasieskolan, inte minst inom de naturvetenskapliga utbildningarna. Det finns betydande skillnader inom och mellan kommunerna i hur stor andel elever som går ut grund- och gymnasieskolan med godkända betyg och går vidare till yrkes- och högre utbildning. Kompetensförsörjningen säkras dels genom fler utbildningar med tydligare koppling till arbetsmarknadens föränderliga behov, dels genom olika insatser som ökar intresset för yrkesutbildningar. Möjligheten att vidareutbilda sig under yrkeslivet bidrar till rörlighet på arbetsmarknaden och till god kompetensförsörjning och ger individer möjlighet till livslångt lärande.

11.3 Arbetslösheten i länet har minskat, särskilt bland grupper med svag konkurrenskraft som står långt från arbetsmarknaden

Många människor har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden eller arbetar i en bransch som genomgår strukturella förändringar kopplade till digitaliseringen och automatisering, och som därmed riskerar att bli arbetslösa. Arbetsmarknaden har både en ekonomisk och social funktion som ger möjlighet till egen försörjning och är en arena där människor med olika bakgrund och åldrar möts. Detta bidrar till att bygga ett tryggt och sammanhållet samhälle med god folkhälsa. Det är viktigt att stärka och etablera hållbara samverkansstrukturer mellan offentliga och privata aktörer, branscher och kommuner för att stödja långsiktig arbetsmarknadsintegration. Det handlar också om beprövade insatser med individfokus för att minska långtidsarbetslösheten, samt åtgärder för att stärka tillgängligheten och de fysiska kopplingarna mellan olika bostads- och arbetsplatsområden.

MÅL 12**Stockholmsregionen har en tydlig identitet och en god internationell tillgänglighet**

Med sin unika kombination av stadsliv, landsbygd och skärgård, rika natur- och kulturmiljöer, sitt innovativa näringsliv och stora kultur- och nöjesutbud lockar Stockholmsregionen internationella företag, investeringar, talanger och besökare. Många internationella bolag har valt oss som global eller nordisk nod. Stora företag och huvudkontor driver utvecklingen genom deras satsningar på forskning och innovation och eftersom de attraherar spetskompetens. Vi behöver verka för att dessa bolag ska stanna och att fler ska välja att etablera sig och investera i Stockholmsregionen. Som en relativt avlägset placerad region med långa avstånd till andra större marknader, behöver Stockholmsregionen ha en god internationell tillgänglighet med goda förbindelser till strategiskt viktiga noder i världen.

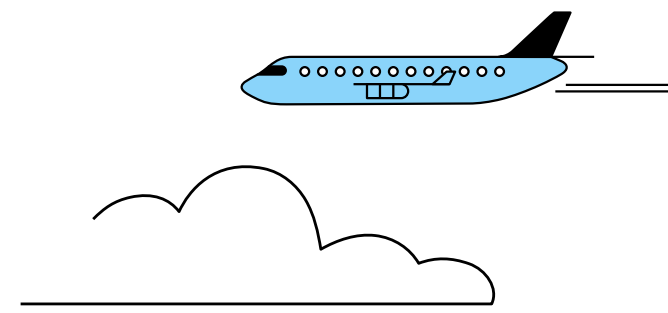
Resultatmål:**12.1 Kännedomen och tillgången till Stockholmsregionens unika styrkor och upplevelser har ökat**

Det är viktigt att vi har en gemensam bild om Stockholmsregionens styrkor och identitet och hur de ska kommuniceras och paketeras. Med forskning och innovation i framkant, högteknologiskt kunnande och välutbildad arbetskraft, utvecklas ett innovativt och hållbart samhälle samt en attraktiv region för investeringar och företagsutveckling. Ett klimat med tydliga och behagliga årstider kombinerat med närheten till natur- och kulturmiljöer samt en fin skärgård ger möjlighet till ett rikt friluftsliv, samtidigt som stadslivet med ett stort kultur- och nöjesutbud finns tillgängligt. Kulturlivet bidrar till Stockholmsregionens utveckling och attraktionskraft. Stockholmsregionen har en stark profil inom hållbar stadsutveckling med fokus på förnybar energi, klimatåtgärder och digital infrastruktur. Demokrati, välfärdssystem med sjukvård och offentlig service i världsklass samt tillgänglig kollektivtrafik skapar en trygghet tillvaro för barnfamiljer och alla medborgare. Invånarna får möjlighet för en hållbar vardag med livskvalitet. Samtidigt har oroligheten och utsattheten ökat och vi behöver fortsätta arbeta för en säker och trygg Stockholmsregion för att vara attraktivt både för företag, besökare och boende.

12.2 Stärkt internationell tillgänglighet genom fler strategiskt viktiga förbindelser

Internationell tillgänglighet och hållbart resande med båt, flyg och tåg är viktigt för att stärka Stockholmsregionens attraktivitet, konkurrenskraft och talangattraktion. Men också för invånares livskvalitet och vardag. I en global kontext är Stockholmsregionen en relativt liten och avlägset belägen region med långa avstånd till andra större marknader och därmed beroende av god kontakt och samverkan både inom och utanför riket. För den fortsatta internationella konkurrenskraften är det viktigt att Stockholmsregionen kan konkurrera med andra storstadsområden som har ett mer gynnsamt geografiskt läge.

Arlanda har en särställning som landets primära flygplats och port mot omvärlden. Arlanda fungerar även som nav för inrikesflyget och det stärker Arlandas funktionalitet som flygplatshub. Vi behöver arbeta för att stärka förutsättningarna för ett hållbart resande inom flera trafikslag och med så lite miljöpåverkan som möjligt. Vi behöver verka för goda förbindelser till Finland och Baltikum, till Köpenhamn och Hamburg samt till Oslo med järnväg, sjöfart och väg. Samtidigt behöver Arlanda kunna flytta fram sin position i konkurrens med flygplatser i övriga nordiska länder och etablera fler strategiskt viktiga flyglinjer för Stockholmsregionens och hela Sveriges näringsliv. Likaså behöver tillgängligheten med kollektivtrafik till och från Arlanda flygplats stärkas och mark behöver säkerställas för framtida behov av utveckling av Arlanda flygplats.

Stockholmsregionens rumsliga inriktning

Var vi lokaliserar och hur vi utformar ny bebyggelse, infrastruktur och områden för rekreation påverkar hur vi rör oss, möts och hur vi mår i framtiden. Regionens rumsliga inriktning har stor betydelse för möjligheten att nå den regionala utvecklingsplanens mål. Den rumsliga inriktningen hjälper oss aktörer att ta vara på regionens styrkor och våra samhällsutmaningar på ett hållbart sätt.

Stockholmsregionens rumsliga utveckling – ett samspel mellan nationell, regional och lokal nivå

De teman som behandlas i den rumsliga inriktningen berör frågor som hanteras både på den nationella, regionala och lokala nivån i samhällsplaneringen. På nationell nivå sker exempelvis lagstiftning, framttagande av förordningar och nationella mål – som sätter ramarna för samhällsplaneringen. På regional nivå hanteras mellankommunala frågor av regional betydelse. I Stockholmsregionen är den regionala utvecklingsplanen ett viktigt verktyg för att visa hur regionala funktioner och värden bör beaktas i planeringen. På den lokala nivån finns ansvaret för att planlägga användningen av mark och vatten. I de processerna görs en samlad bedömning av vad som är en lämplig markanvändning med hänsyn till de ställningstaganden som gjorts på nationell och regional nivå samt utifrån lokala målsättningar och platsens specifika förutsättningar.

Figur 6. Nationell, regional och lokal nivå i planeringen

Nationell nivå

Här sätts ramarna för samhällsplaneringen. Exempelvis lagstiftning, framttagande av förordningar och nationella mål.

Regional nivå

Här hanteras mellan-kommunala frågor av regional betydelse. Exempelvis regionplan, regionala mål, strategier och program.

Lokal nivå

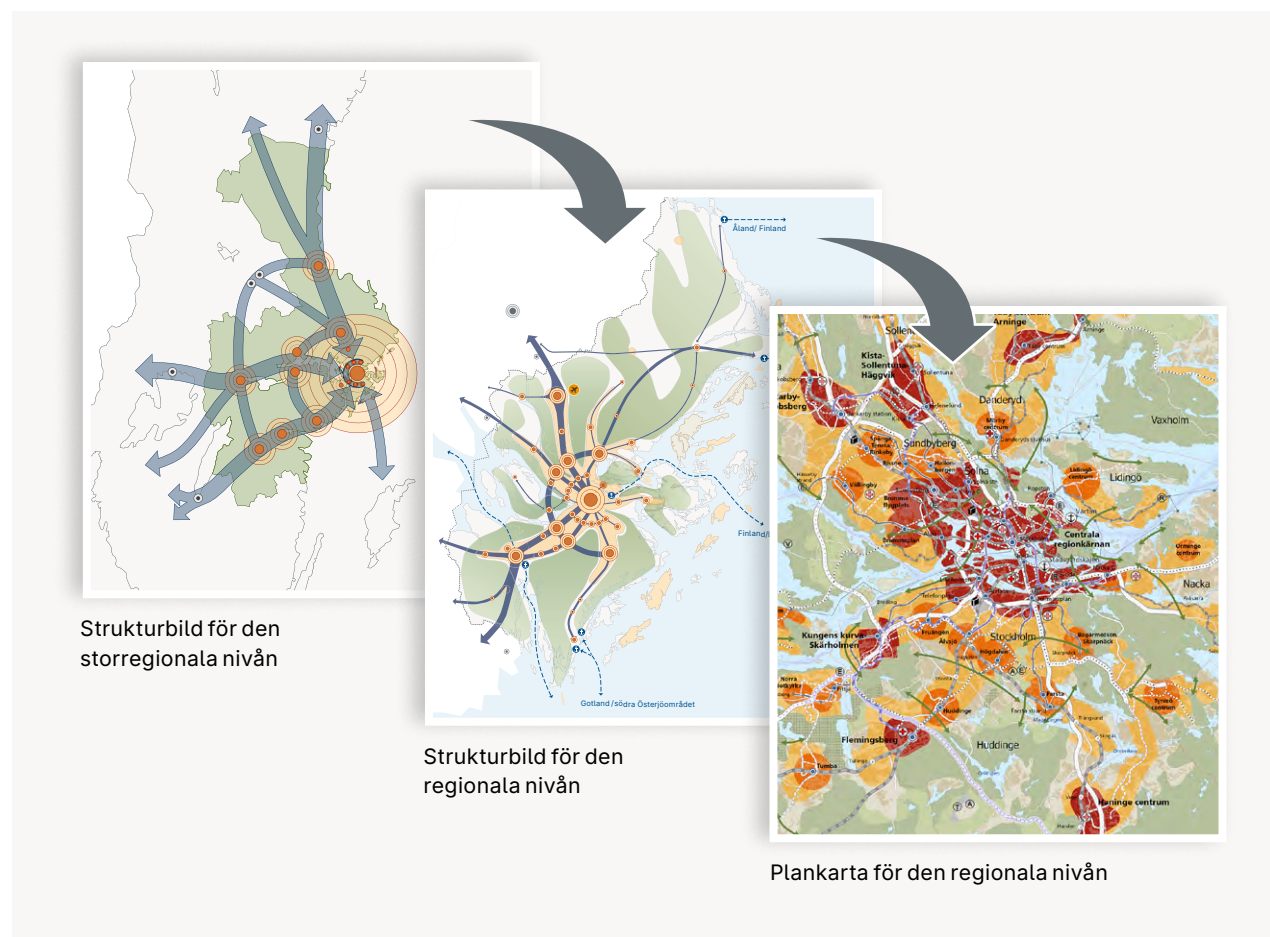
Här finns ansvaret för att planlägga användningen av mark och vatten. Exempelvis översiktsplan, detaljplan, lokala mål, strategier och program.

Stockholmsregionens rumsliga inriktning beskrivs i olika skalor

Den rumsliga inriktningen för Stockholmregionen utgår från den regionala utvecklingsplanens vision och målsättningar och beskrivs både i ett stor-regionalt perspektiv för östra Mellansverige och i ett regionalt och ett mellankommunalt perspektiv för Stockholmregionen och länets kommuner. På storregional och regional nivå omsätts de regionala målsättningarna i så kallade rumsliga principer som är vägledande för Stockholmregionens rumsliga utveckling på lång sikt. De rumsliga principerna är även bärande för plan-kartans utformning och för de förhållningssätt som beskriver hur regionens mark- och vattenområden bör utvecklas för att nå våra mål.

Figur 7. Rumslig inriktning för Stockholmregionen – i tre skalnivåer

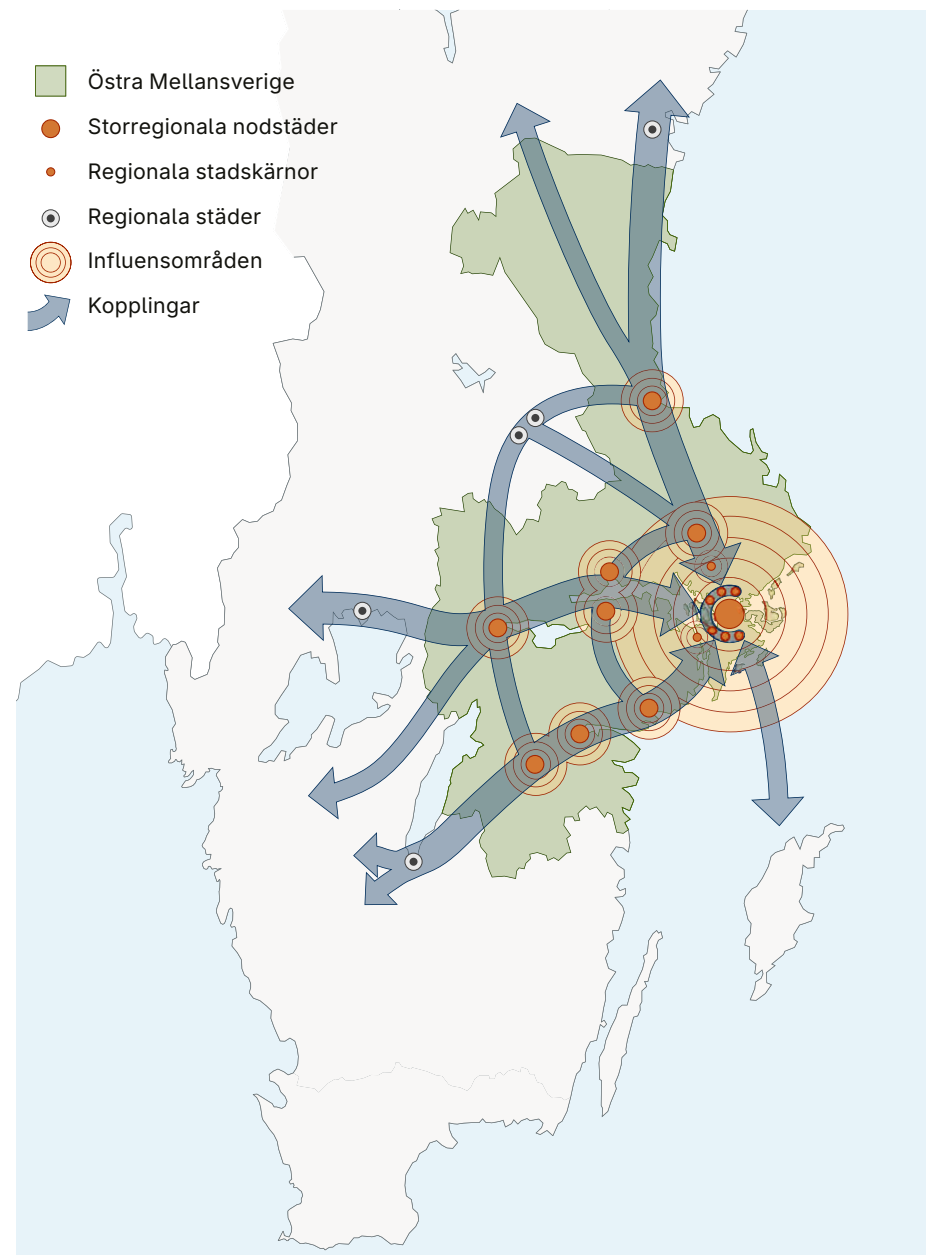
Rumslig inriktning för östra Mellansverige

Den rumsliga inriktningen för östra Mellansverige visar Stockholmsregionens roll och funktion i ett större regionalt sammanhang med fokus på länen i östra Mellansverige. Inriktningen belyser de funktionella samband och fysiska strukturer som sträcker sig utanför länsgränsen och som har betydelse för regionernas samlade konkurrenskraft och för att kunna stärka gemensamma bostads-, arbets- och utbildningsmarknader. Den grundar sig på de målsättningar och principer som regionerna i östra Mellansverige gemensamt strävar mot.

Det övergripande målet är "Ett sammankopplat östra Mellansverige med stark konkurrenskraft och goda möjligheter att bo, verka och leva". Den rumsliga inriktningen för östra Mellansverige beskrivs i fem principer och fokuserar på att skapa tillgänglighet, för såväl befolkning som näringsliv, till Stockholm och de regionala stadskärnorna och till de större städerna i östra Mellansverige, de så kallade nodstäderna.

- Verka för en funktionsblandad bebyggelse och en resurseffektiv markanvändning i kollektivtrafiklägen med storregional tillgänglighet.
- Länka samman de storregionala nodstäderna med Stockholm och med varandra i tvärförbindelser.
- Stärk östra Mellansveriges samband och förbindelser med andra storstadsregioner nationellt och internationellt för människor och gods.
- Verka för en robust fast och mobil digital infrastruktur som tillgodoser behoven i östra Mellansverige.
- Verka för en robust, hållbar och kapacitetsstark elförsörjning i östra Mellansverige.

Figur 8. Storregional strukturbild för östra Mellansverige

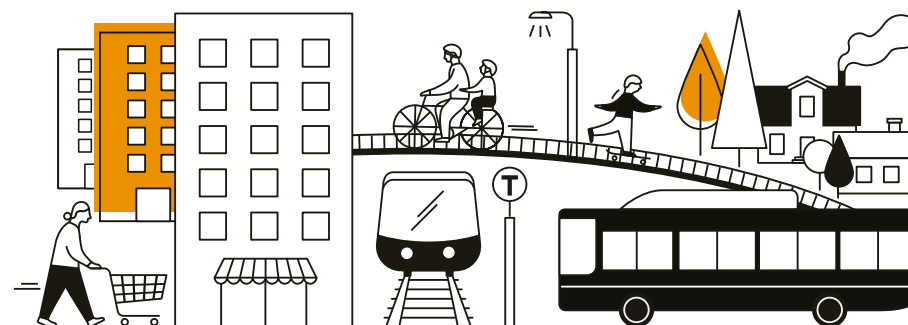

Fem rumsliga principer för Stockholmregionens utveckling

Den rumsliga inriktningen för Stockholmregionen sammanfattas i fem rumsliga principer. De rumsliga principerna uttrycker det vi behöver utgå ifrån i den rumsliga planeringen framåt för att nå de regionala målsättningarna och en hållbar utveckling. Principerna sammanfattas i en strukturbild på sid 48 som visar de grundläggande fysiska strukturerna och hur de samspelar.

De fem rumsliga principerna:

- En sammanhållen bebyggelse med närhet och tillgänglighet i fokus
- En flerkärnig Stockholmregion, i stadsbygd, landsbygd och skärgård
- En region med goda kopplingar mellan stad, land och omvärld
- En sammanhängande och robust grön- och blåstruktur
- En smart användning av regionens obebyggda mark

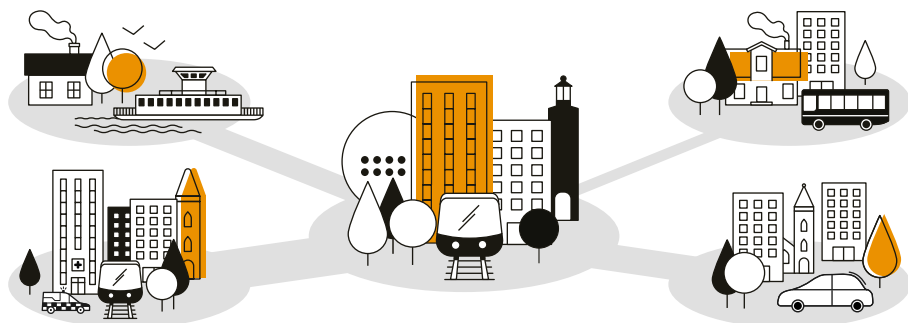
En sammanhållen bebyggelse med närhet och tillgänglighet i fokus

Regionens bebyggelseutveckling påverkar vårt behov av att resa, idag och i framtiden. För att utveckla en transporteffektiv region med minskade klimatutsläpp, behöver ny bebyggelse bidra till att öka närheten och tillgängligheten mellan människor och viktiga funktioner.

En bebyggelse med närhet och tillgänglighet i fokus handlar om att prioritera ny bebyggelse i de bästa kollektivtrafiklägena. Det ger underlag för en utvecklad service nära invånarna och bidrar till att fler får tillgång till en attraktiv kollektivtrafik. Att samplanera bebyggelsen med befintlig- och planerad kollektivtrafik bidrar även till ett hållbart resande och ett effektivt nyttjande av våra gemensamma resurser. Den rumsliga utvecklingen kan också bidra till närhet genom att överbygga barriärer i den fysiska miljön. Det skapar nya möjligheter att mötas och gör att fler kan röra sig till fots eller cykla i sin vardag.

Kopplingar till regionala mål

• Transporteffektivitet	• Minskade barriärer
• Hållbart resande	• Resurseffektivitet
• Minskade klimatutsläpp	• Goda livsmiljöer
• Attraktiv kollektivtrafik	• Hushållning med mark

En flerkärnig Stockholmsregion - i stadsbygd, landsbygd och skärgård

Stockholmsregionen är idag en enkärnig region som domineras av den centrala regionkärnan. För att öka den rumsliga balansen och skapa goda möjligheter att bo, leva och verka i hela Stockholmsregionen behöver en flerkärnig struktur stärkas.

I den flerkärniga strukturen ingår den centrala regionkärnan, regionala stads-kärnor, lokala stads-kärnor, landsbygds-noder, serviceorter, kärnöar och öar med vägfärja. Samtliga är platser som fyller en särskild funktion för sitt omland genom att samla olika utbud av service, nöjen, arbetsplatser och bostäder i kollektivtrafiknära lägen. De olika geografierna kompletterar såväl varandra som den centrala regionkärnan. Genom att fortsätta stärka dessa platser och kopplingarna mellan dem skapar vi goda förutsättningar för ett mångfacetterat näringsliv samtidigt som fler invånare ges närhet och tillgång till viktiga funktioner och fler ges möjlighet att resa hållbart i sin vardag.

Kopplingar till regionala mål

• Transporteffektivitet	• Goda livsmiljöer
• Hållbart resande	• Levande region
• Minskade klimatutsläpp	• Hållbar tillväxt
• Robust region	• Tillgång till service och arbetsplatser

En region med goda kopplingar mellan stad, land och omvärld

Stockholmsregionen är Sveriges huvudstadsregion. Tillgängligheten till- och inom Stockholmsregionen, för såväl människor som gods, har därför stor betydelse för hela Sverige.

Stockholmsregionen behöver ha goda kopplingar till omvärlden. Ett sammanlänkat transportsystem - via väg, tåg, flyg och sjöfart, är en förutsättning för regionens utvecklingskraft och vår förmåga att samverka med andra regioner, såväl nationellt som internationellt. Det möjliggör, tillsammans med en digital infrastruktur, för utvidgade arbets-, utbildnings- och bostadsmarknader. Inom regionen behövs goda kopplingar mellan stadsbygd, landsbygd och skärgård samt till regionalt viktiga målpunkter, framför allt till den centrala regionkärnan och de regionala stads-kärnorna, där huvuddelen av länets näringsliv, samhälls-service och besöksmål finns. Kollektivtrafiken ska vara stommen i transportsystemet. Tillsammans med ett stärkt gång- och cykelnät och fossilfria fordon bidrar det till ett hållbart resande med goda kopplingar, såväl regionalt som lokalt.

Kopplingar till regionala mål

• Kompetensförsörjning	• Tillgänglig region
• Konkurrenskraft	• Hållbart resande
• Innovationskraft	• Hållbar tillväxt
• Internationella samarbeten	• Tillgång till service och arbetsplatser

En sammanhängande och robust grön- och blåstruktur

Stockholmsregionens gröna kilar och nätverket av hav, sjöar och vattendrag har stor betydelse för regionens attraktivitet och för möjligheten att nå våra långsiktiga mål kring en hållbar utveckling. Regionens grön- och blåstruktur behöver värnas, stärkas och utvecklas i samspel med bebyggelse- och infrastruktur-utveckling. Att överbrygga barriärer och öka tillgängligheten till dessa områden har betydelse för att fler ska få tillgång till de kvaliteter som grönska- och vatten bidrar med.

Att stärka en sammanhängande grön- och blåstruktur bidrar till invånarnas hälsa och välbefinnande genom möjligheter till fysisk aktivitet och social samvaro och genom tystare miljöer och renare luft. En sammanhängande grön- och blåstruktur är också en förutsättning för rik biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Stockholmsregionens grön- och blåstruktur bidrar även till stora natur- och kulturvärden och till att minska klimatpåverkan och konsekvenserna av ett förändrat klimat.

Kopplingar till regionala mål

- Biologisk mångfald
- Ekosystemtjänster
- Natur- och kulturvärden
- Upptag av koldioxid
- Goda livsmiljöer
- Hälsöfrämjande livsmiljöer
- Klimatanpassning
- Rekreation

En smart användning av den obebyggda marken i regionen

Regionens obebyggda mark är en viktig resurs som medför stora värden till Stockholmsregionen. Här finns areella näringar som, tillsammans med värdefulla natur- och kulturmiljöer, bidrar till en levande och attraktiv region, för såväl invånare som besökare. Marken rymmer även viktiga ekosystemtjänster och tekniska system som har betydelse för att försörja Stockholmsregionen med energi, rent vatten, livsmedel och råvaror. Tillgången till obebyggd mark har stor betydelse för att utveckla en livskraftig och motståndskraftig region som kan hantera framtida kriser och bidra till höjd beredskap. Att bygga sammanhållet i utpekade lägen och värna obebyggd mark och jordbruksmark bidrar till en robust region med tryggade resurser och system för framtida generationers behov.

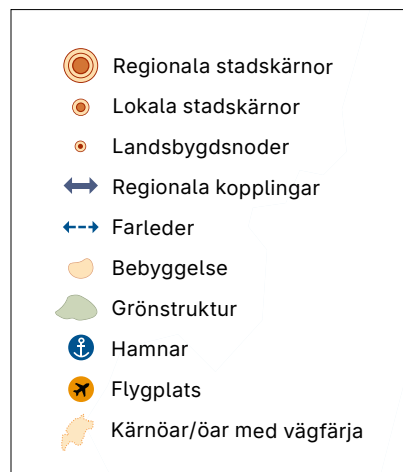
Kopplingar till regionala mål

- Teknisk försörjning
- Livsmedelsförsörjning
- Hushållning med mark
- Upptag av koldioxid
- Krisberedskap
- Robust region
- Klimatanpassning
- Natur- och kulturvärden

Strukturbild för Stockholmsregionens rumsliga utveckling

De rumsliga principerna sammanfattas i en strukturbild för Stockholmsregionens rumsliga inriktning. Strukturbilden visar hur en flerkärnig, sammanhängande bebyggelsestruktur stöts av ett transportsystem som knyter ihop regionens olika delar och kopplar ihop Stockholmsregionen med andra delar av Sverige och världen.

Bebyggelsestrukturen samspelar även med grön- och blåstrukturen som utgörs av stora sammanhängande områden som sträcker sig från regionens yttre delar in mot de mer centrala delarna.

Figur 9. Strukturbild för Stockholmsregionens rumsliga inriktning

Plankarta och förhållningssätt

Plankartan och tillhörande förhållningssätt utgår från de rumsliga principerna och uttrycker möjligheten att nå regionala mål genom en regionalt avvägd användning av mark- och vattenområden.

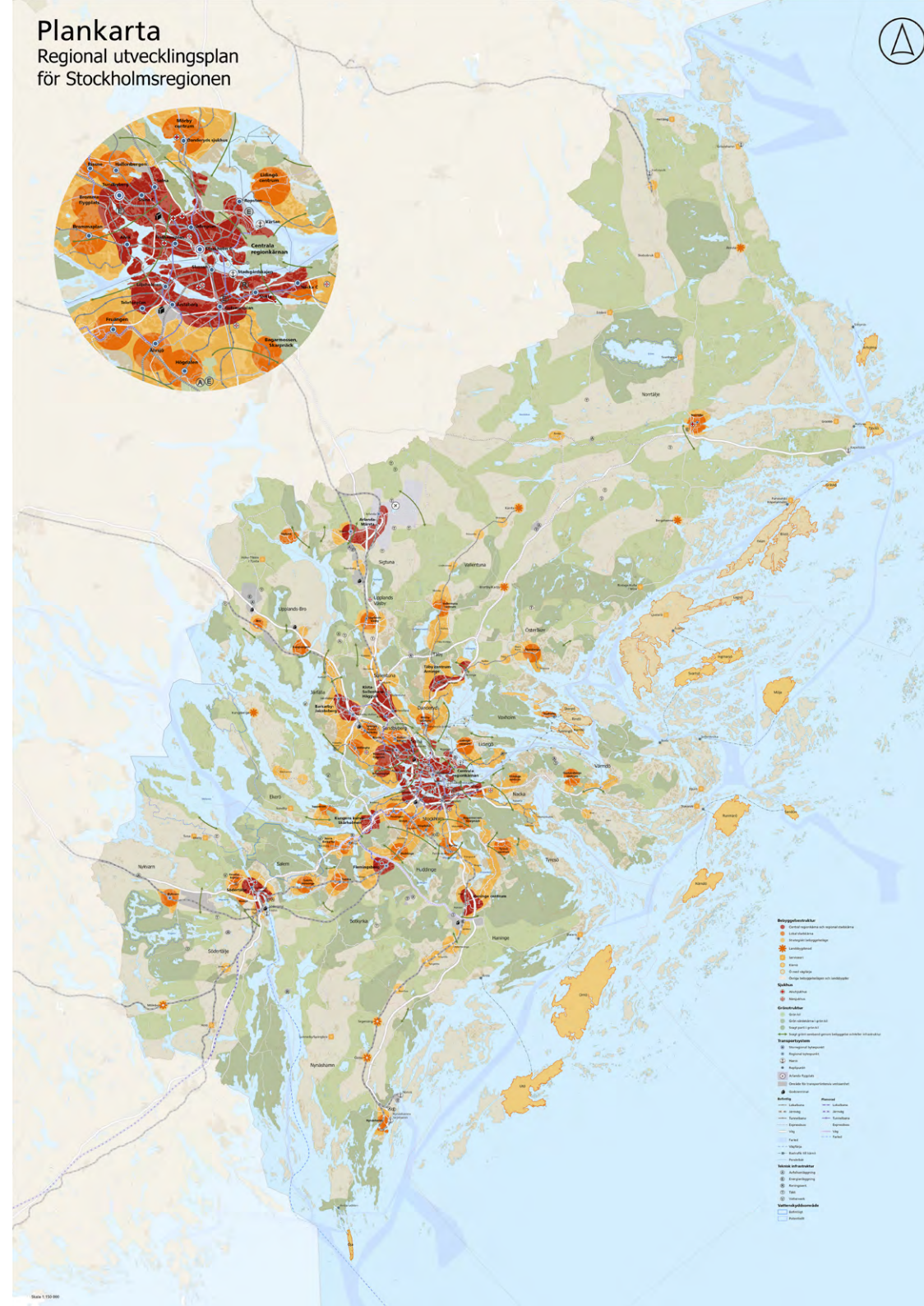
I en storstadsregion som Stockholms är många frågor en angelägenhet för mer än bara en kommun. Plankartan och de tillhörande förhållningssätten kan användas för att få en samlad bild av hur frågor som är av mellankommunal och regional betydelse bör hanteras på övergripande nivå. De utgör ett stöd för regionens aktörer i den fortsatta planeringen och som underlag för beslut som stödjer våra regionala mål och en hållbar mark- och vattenanvändning.

Plankartan är schematisk och ger en översiktlig bild av markanvändningen utan att visa en detaljerad avgränsning av olika områdens prioriterade användning. De regionala ställningstagandena behöver därför kompletteras med en samlad bedömning av platsens potential och tålighet, baserat på lokala förutsättningar och påverkan på allmänna intressen, som till exempel natur- och kulturvärden och miljö- och klimataspekter. På lokal nivå är det även nödvändigt att göra en mer utförlig bedömning för att säkerställa att riksintressen tillgodoses, att gällande miljökvalitetsnormer följs och att förslaget är lämpligt med hänsyn till människors hälsa och säkerhet samt med hänsyn till risken för olyckor, översvämning, ras, skred eller erosion.

Inriktningen kring markanvändningen delas upp i följande tematiska områden och fysiska strukturer av regional betydelse:

Plankarta Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Hänsyn till riksintressen

Riksintressena i länet representerar en stor bredd av värden och funktioner som bedömts vara av nationell betydelse. Riksintressena är också viktiga ur ett regionalt perspektiv eftersom de representerar värden och funktioner som är avgörande för utvecklingen av en attraktiv, robust och hållbar region. Till exempel har riksintressena betydelse för att säkerställa fungerande energidistribution, vattenförsörjning och kommunikationer. De ger också ett långsiktigt skydd av höga natur-, kultur- och rekreationsvärden. Riksintressena för totalförsvaret utgör en viktig förutsättning för landets och länets militära och civila försvar.

Den rumsliga inriktningen för Stockholmsregionen inkluderar förhållningsätt som lyfter vikten av att funktionen och den framtida utvecklingen av transportsystemets och de tekniska försörjningssystemens anläggningar säkerställs i den fortsatta planeringen, liksom att hänsyn visas till totalförsvarets intressen. Det framgår också av förhållningssätten att natur-, kultur- och rekreationsvärden ska beaktas vid planering av ny bebyggelse och ny infrastruktur av olika slag.

I bilaga "Riksintressen i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen" finns bedömningar av planförslagets påverkan på riksintressena och rekommendationer kring hur riksintressena kan hanteras i den fortsatta planeringen. Vid efterföljande planering är det av stor vikt att hänsyn tas till riksintressen som kan påverkas vid planering och utveckling.

Regional bebyggelsestruktur

Regionens bebyggelsestruktur består av en stor variation av miljöer med olika förutsättningar för utveckling. Här finns täta stadsmiljöer med ett brett utbud av arbetsplatser, handel och kultur med mera. Men också förorter och småstadsmiljöer med ett mer lokalt utbud av service samt en variation av olika bostadstyper med såväl småhusområden som flerbostadsområden. De mindre samhällena på landsbygden och i skärgården kompletterar bebyggelsen i regionens mer centrala delar genom att erbjuda mer lantliga boendemiljöer. I den regionala bebyggelsestrukturen finns också områden med olika typer av verksamheter, exempelvis handelsområden och områden för små-industri. Mångfalden av olika bebyggelsemiljöer är en styrka som bidrar till Stockholmregionens attraktivitet.

Regionalt prioriterade bebyggelselägen

I plankartan redovisas lägen som är regionalt prioriterade för bebyggelse-utveckling. Det är varje kommuns bästa lägen utifrån ett regionalt perspektiv, baserat på både tillgänglighet med kollektivtrafik och platsernas funktion och läge i regionen. Utformningen och avgränsningen av de regionalt prioriterade bebyggelselägena är schematisk och utgår från de regionala målsättningarna och de fem rumsliga principerna för regionens utveckling. De regionalt prioriterade bebyggelselägena är indelade i sju bebyggelsekategorier:

- Strategiska bebyggelselägen
- Centrala regionkärnan
- Regionala stadskärnor
- Lokala stadskärnor
- Landsbygdsnoder
- Serviceorter
- Kärnöar och öar med vägfärja

Variationen av olika bebyggelsemiljöer är en styrka som bidrar till Stockholmregionens attraktivitet.

De strategiska bebyggelselägena utgör stommen i de regionalt prioriterade bebyggelselägena. Det är lägen som är utpekade utifrån att de har god tillgänglighet med kapacitetsstark kollektivtrafik, både till den centrala regionkärnan och till de regionala stadskärnorna. Den centrala regionkärnan, regionala stadskärnor, lokala stadskärnor, landsbygdsnoder, serviceorter, kärnöar och öar med vägfärja, bildar tillsammans regionens flerkärniga struktur. Det är platser som har en särskild betydelse genom att skapa närhet och tillgänglighet till viktiga

funktioner som invånarna använder i sin vardag. Genom att i första hand utveckla inom de prioriterade bebyggelselägena kan ny bebyggelse bidra till de regionala målsättningarna om en hållbar utveckling.

Övriga bebyggelselägen och landsbygder

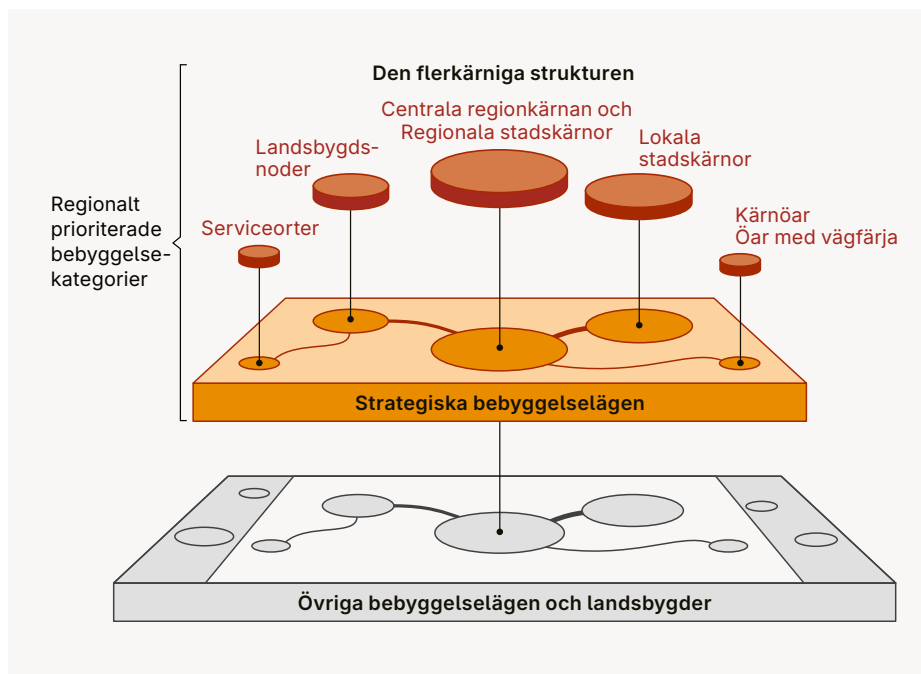
De områden som ligger utanför de regionalt prioriterade bebyggelselägena utgör en egen kategori – Övriga bebyggelselägen och landsbygder. Här finns viss potential för utveckling, men också större obebyggda områden som inte bör tas i anspråk för exploatering på grund av till exempel deras värde för de areella näringarna eller på grund av deras höga natur, kultur- och rekreationsvärden.

Den regionala bebyggelsestrukturens betydelse

En utveckling inom de prioriterade bebyggelselägena bidrar till målen i den regionala utvecklingsplanen på flera sätt. Det stödjer ett effektivt transportsystem och ett hållbart resande och innebär att vi kan dra nytta av redan genomförda eller beslutade investeringar i kollektivtrafik- och transportsystemet. Det främjar också en rumslig balans och ger fler invånare närhet och tillgänglighet till livskvaliteter som kollektivtrafik, arbetsplatser, utbildning och service samt till kultur- och fritidsaktiviteter. Avgränsningen av de regionalt prioriterade bebyggelselägena bidrar även till att värdefulla natur- och kulturområden kan bevaras och till att regionens mark och gemensamma nyttigheter kan nyttjas effektivt. En utveckling här skapar goda möjligheter att bo, leva och verka i hela Stockholmsregionen på ett hållbart sätt.

Inom de övriga bebyggelselägena och landsbygderna kan en varsam utveckling av ny bebyggelse bidra till att stärka variationen av olika boendemiljöer och verksamhetsområden samtidigt som mark av betydelse för areella näringar bevaras och höga natur-, kultur- och rekreationsvärden säkerställs.

Figur 10. Bebyggelsestrukturens uppbyggnad

FAKTA | EFFEKTIVT MARKUTNYTTJANDE

Ett effektivt markutnyttjande handlar om att utnyttja platsens potential och goda tillgänglighet på bästa sätt. Det kan handla om att lokalisera rätt funktion på rätt plats. Exempelvis kan besöksintensiva verksamheter som lokaliseras i stationsnära lägen bidra till att minska behovet av såväl bilresor som parkeringsytor. På samma sätt kan bebyggelsens markanspråk minskas genom att undvika ytkrävande verksamheter och stora markparkeringar i de mest tillgängliga lägena. Ett effektivt markutnyttjande kan även handla om att möjliggöra för ett samutnyttjande och en funktionsblandad användning av mark och byggnader. Liksom i alla lägen behöver täthet, utformning och placering av ny bebyggelse utgå från platsens karaktär och förutsättningar för utveckling.

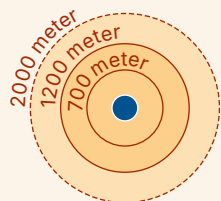
Utveckling av den regionala bebyggelsestrukturen

I följande avsnitt ges en beskrivning av respektive bebyggelsekategori och de specifika förhållningssätt som är vägledande för bebyggelseutvecklingen inom de olika kategorierna. Utöver förhållningssätten för respektive bebyggelsekategori finns det kompletterande förhållningssätt som behöver beaktas vid planering av ny bebyggelse oavsett läge i regionen. De kompletterande förhållningssätten gäller inom samtliga kategorier.

Strategiska bebyggelselägen

De strategiska bebyggelselägena utgör stommen i de regionalt prioriterade bebyggelselägena. De sträcker sig utefter regionens större kollektivtrafikstråk och kännetecknas av att de har god tillgänglighet med kollektivtrafik. Karaktären på områdena varierar mellan tätare och funktionsblandade miljöer, handelsområden och verksamhetsområden samt områden med småhusbebyggelse.

En utveckling i de strategiska bebyggelselägena bidrar till att stärka en regionalt sammanhängande struktur och en markanvändning som innebär att obebyggd mark kan bevaras i så stor utsträckning som möjligt. En utveckling i de här lägena gynnar även ett hållbart resande och ett effektivt nyttjande av gemensamma resurser som infrastruktur, kollektivtrafik, teknisk försörjning och service. Potentialen för bebyggelseutveckling kan skilja sig åt mellan olika områden, beroende på faktorer så som nivå av tillgänglighet, befintliga värden och andra lokala förutsättningar på platsen.

De strategiska bebyggelselägena avgränsas utifrån närhet till kapacitetsstark kollektivtrafik genom en fastställd radie från kollektivtrafikens spårstationer eller hållplatser för radiella expressbussar. Radien är antingen 1200 meter eller 700 meter beroende på var i kollektivtrafiksystemet platsen är belägen. För de platser som ligger längre ut i regionen och som har en starkare lokal arbetsmarknad har ett avstånd på 2000 meter från kollektivtrafiknod använts. Det gäller till

exempel Norrtälje, Märsta, Nynäshamn och Södertälje. I avgränsningen av de strategiska bebyggelselägena ingår även områden som har hög tillgänglighet till en regional stadskärna och som når en stadskärna inom 15 minuter med kollektivtrafik (inklusive gångtid till station, väntetid och bytestid).

Förhållningssätt för bebyggelseutveckling inom de strategiska bebyggelselägena

- Planera för en sammanhängande bebyggelse med ett effektivt markutnyttjande i de bästa kollektivtrafiklägena. Lokalisera arbetsplatsintensiva verksamheter, offentliga funktioner och handel inom ett gångavstånd på cirka 700 meter från stationsläge.
- En god tillgänglighet med kollektivtrafik bör upprätthållas och vid behov utvecklas. Kopplingen till större lokala och regionala målpunkter prioriteras, exempelvis närmaste regionala stadskärna.
- Anpassa täthet och utformning till platsens karaktär och utifrån platsens förutsättningar. Planera bebyggelse med varsamhet om befintliga natur- och kulturvärden.
- Lokalisering av nya verksamhetsområden bör ske med hänsyn till omgivande bebyggelse, och i lägen som begränsar eventuella negativa effekter på transportsystemet, trafiksäkerhet och buller. Säkerställ att det finns tillräcklig mottagningskapacitet i transportsystemet vid utveckling av befintliga transportdrivande verksamhetsområden.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 58

Den flerkärniga strukturens bebyggelsekategorier

I den flerkärniga strukturen ingår kategorierna; Centrala regionkärnan, Regionala stads kärnor, Lokala stads kärnor, Landsbygdsnoder, Serviceorter, Kärnöar och Öar med vägfärja. Samtliga är målpunkter för näringsliv, service och kollektivtrafik i sin geografiska kontext och försörjer ett regionalt, delregionalt eller lokalt omland.

Att lokalisera arbetsplatser, service och bostäder till platserna i den flerkärniga strukturen har stor betydelse för att stärka Stockholmsregionen som en flerkärnig region. Det bidrar till en rumslig balans och till att fler får närhet och tillgänglighet till viktiga funktioner i regionen. Ju mer besöksintensiv en funktion är och ju större upptagningsområde den har, desto viktigare är det att funktionen lokaliseras till lägen med hög regional tillgänglighet med kollektivtrafik, se figur brevid.

FAKTARUTA | PLANERINGSKONCEPT FÖR ATT SKAPA NÄRHET OCH TILLGÄNGLIGHET

En flerkärnig Stockholmsregion, såväl i stadsbygd, landsbygd och i skärgård, är ett bärande planeringskoncept för att främja närhet och tillgänglighet till de funktioner som Stockholmsregionens invånare behöver och använder i sin vardag.

15-minutersstaden är ett planeringskoncept som vissa aktörer arbetar efter och bygger på liknande koncept. 15-minutersstaden innebär att städer och stadsdelar ska utformas så att människor ska kunna nå allt de behöver i sin vardag inom 15 minuters avstånd från hemmet till fots, med cykel eller med hållbara transporter. Konceptet myntades av Carlos Moreno, klimatkonferensen (COP21) i Paris och har fick genomslag i diskussionen om hur städer och enskilda stadsdelar kan utvecklas på ett hållbart sätt.

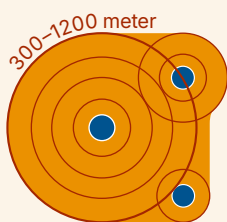
Figur 11. Servicetrappan. Figuren visar på hur näringslivets specialiseringsgrad och utbudet av service och välfärdstjänster, exempelvis utbildning, vård, kultur, handel och nöjen, kan variera beroende på platsernas storlek, lägen och tillgänglighet med kollektivtrafik

Centrala regionkärnan

Den centrala regionkärnan omfattar de centrala delarna av Stockholm, Solna, Sundbyberg och Nacka. Regionkärnan är landets politiska, administrativa och kulturella centrum med stor betydelse för Sveriges hållbara utveckling, internationella konkurrenskraft och attraktivitet. Både den regionala och nationella tillgängligheten är hög och attraherar stora delar av näringslivet, särskilt inom kunskapsintensiva branscher. En stor andel av landets internationella huvudkontor ligger här. I den centrala regionkärnan finns också flera nationella kulturinstitutioner, ett stort utbud av kommersiell service som handel och restauranger, samt många unika besöksmål. Regionkärnan karaktäriseras av tät bebyggelse som är sammanhållen med blandade funktioner och här finns höga kulturvärden, inte minst inom Stockholms innerstad som är utpekad som riksintresse för kulturmiljövården.

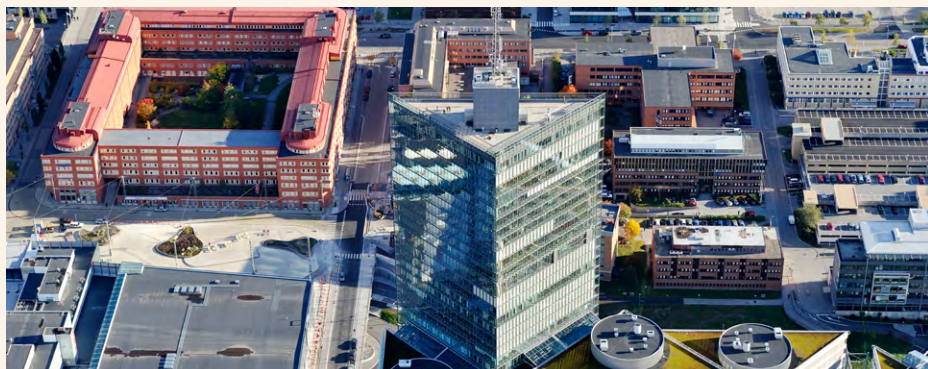

Avgränsningen av den centrala regionkärnan utgår i första hand från tillgänglighet till kapacitetsstark kollektivtrafik och närhet till regionalt och nationellt viktiga funktioner, så som beslutsfattarmiljöer, specialistvård, högre utbildning och större arbetsplatser. Avgränsningen utgår från olika avstånd till kärnans kollektivtrafikstationer, baserat på stationernas funktion i kärnan.

Förhållningssätt för vidareutveckling av den centrala regionkärnan

- Stärk den centrala regionkärnans funktion som Sveriges tillväxtmotor genom att fortsätta utveckla de kvaliteter som har betydelse för att attrahera ett kunskapsintensivt och innovativt näringsliv, till exempel hög tillgänglighet, attraktiva och väl gestaltade stadsmiljöer, närhet till vatten och större grönområden och ett rikt kultur-, nöjes- och serviceutbud, även under kvällstid.
- Planera för funktionsblandade och täta miljöer med urbana kvaliteter inom den centrala regionkärnan.
- Lokalisera i första hand samhällsservice som har ett regionalt eller nationellt upptagningsområde till den centrala regionkärnan och de regionala stads-kärnorna, exempelvis högre utbildning, sjukhus, specialistvård, kultur och rättsväsende.
- Använd den höga tillgängligheten i kollektivtrafiksystemet genom att prioritera besöks- och arbetsplatsintensiva verksamheter med ett stort regionalt upptagningsområde till den centrala regionkärnan.
- Förvalta och bygg vidare på de höga kulturvärden som präglar stora delar av den centrala regionkärnan och hantera dem som en resurs utifrån sina förutsättningar.
- Prioritera kapacitetsstark kollektivtrafik samt gång, cykel och nyttotrafik vid utformning av gaturummet.
- Reglering av- och tillgång till bilparkering behöver gynna ett ökat resande med gång, cykel och kollektivtrafik och en attraktiv stadsmiljö.

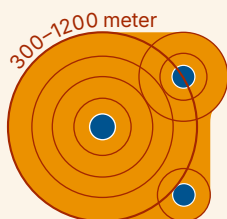
Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 58

Regionala stadskärnor

Det finns åtta regionala stadskärnor i Stockholmsregionen (Södertälje C, Kungens kurva-Skärholmen, Flemingsberg, Haninge C, Arlanda-Märsta, Kista Sollentuna-Häggvik, Barkarby-Jakobsberg och Täby C-Arninge). Tillsammans med den centrala regionkärnan utgör de stommen i Stockholmregionens flerkärniga struktur. Stadskärnorna är strategiskt placerade invid några av regionens större knutpunkter i transportsystemet och har hög tillgänglighet med kollektivtrafik. De är målpunkter för ett större regionalt omland och flera av de regionala stadskärnorna har även ett storregionalt upptagningsområde och ingår i ett övergripande stadsnätverk i östra Mellansverige.

En flerkärnig region, med åtta regionala stadskärnor, har stor betydelse för att möta den framtida befolkningstillväxten på ett hållbart sätt. Genom sina lägen, funktioner och höga regionala tillgänglighet har de förutsättningar att utvecklas till attraktiva lokaliseringsplatser för näringsliv, bostäder och viktiga regionala funktioner som till exempel utbildning, vård, service, kultur, nöjen och idrott. De är alla olika i sin storlek och karaktär, och utvecklingen behöver därför utgå ifrån varje kärnas unika förutsättningar och karaktärer.

Avgränsningen av de regionala stadskärnorna utgår från olika avstånd till kärnans stationer baserat på stationernas funktion i kärnan och med utgångspunkt i att inkludera regionalt viktiga funktioner så som vård, högre utbildning och större arbetsplatser i avgränsningen.

Förhållningssätt för att stärka de regionala stadskärnorna

- Planera för en funktionsblandad miljö med urbana kvaliteter och med fokus på en ökad etablering av kontor och kontaktintensiva verksamheter.
- Lokalisera i första hand samhällsservice med ett regionalt upptagningsområde till den centrala regionkärnan och de regionala stadskärnorna, till exempel högre utbildning, sjukhus, specialistvård, service, kultur och idrott.
- Planera för ett ökat bostadsutbud och befolkningsunderlag som stärker underlaget för service, nöjen och kvällsliv och som ger förutsättningar för en attraktiv kollektivtrafik.
- Planera för ett effektivt markutnyttjande i de bästa kollektivtrafiklägena. Lokalisera i första hand arbetsplats- och besöksintensiva verksamheter inom "kärnans kärna" dvs 700 meter från den regionala stadskärnans bytespunkter.
- Stärk de regionala stadskärnornas olika identiteter och profiler när stadskärnorna utvecklas, exempelvis profiler inom näringsliv, arkitektur, kultur eller social identitet.
- Använd kulturhistoriska värden som en resurs när stadskärnorna utvecklas och planera bebyggelse med varsamhet om natur- och kulturvärden.
- Öka tillgängligheten med gång, cykel och kollektivtrafik till, inom och mellan de regionala stadskärnorna. Planera för en sammanhängande stadsväv som länkar samman stadskärnans olika målpunkter.
- Reglering av och tillgång till parkering behöver gynna ett ökat resande med gång, cykel och kollektivtrafik.

Särskilda förhållningssätt för den regionala stadskärnan Arlanda-Märsta gäller tillsammans med ovanstående förhållningssätt.

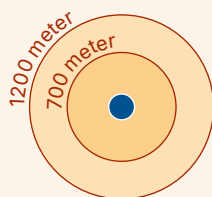
- Utvecklingen av stadskärnan Arlanda-Märsta bör ske med hänsyn till flygplatsens funktion och behov av mark och omland för framtida utveckling.
- Utvecklingen av stadskärnan bör värna om tillgängligheten till Arlanda flygplats genom en samordnad bebyggelse- och transportplanering.
- Utnyttja möjligheten för bostadsändamål nära Märsta station och lokalisera i första hand besöks- och personintensiva verksamheter till stadskärnans bytespunkter för kollektivtrafik. Ytkrävande och mindre arbetsplatstäta verksamheter kan med fördel lokaliseras till mindre centrala lägen.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 58

Lokala stadskärnor

Lokala stadskärnor är platser med centrumfunktioner och som har goda lokala resmöjligheter med gång, cykel och kollektivtrafik. Kollektivtrafiken från de lokala stadskärnorna har konkurrenskraftiga restider till den centrala regionkärnan. Syftet med de lokala kärnorna är att främja en jämlik tillgång och närhet till den typ av service som människor behöver och använder i sin vardag, så som barnomsorg, bibliotek, vårdcentraler, dagligvaruhandel, restauranger. De kommuner som inte har en regional stadskärna har minst en lokal stadskärna som utgörs av respektive kommuncentrum. Här prioriteras bebyggelseutveckling som stärker utbudet av service och välfärdstjänster, kultur och idrott. Även utveckling och komplettering av bostadsbeståndet är en viktig del av utvecklingen i de lokala kärnorna.

De lokala stadskärnorna avgränsas genom en fastställd radie om 1 200 meter till kollektivtrafiknod och/eller centrumläge. Några kärnor har ett mindre utbud av kollektivtrafik eller service och avgränsas därför med en radie på 700 meter.

Förhållningssätt för att stärka de lokala stadskärnorna

- Planera för att stärka de lokala stadskärnornas funktion som lokala centrum genom ett ökat utbud av välfärdstjänster och service, kultur och idrott. Det är särskilt viktigt att utveckla utbudet i de lägen som idag har påtagliga brister.
- Planera för funktionsblandade miljöer med urbana kvaliteter och ett effektivt markutnyttjande i de strategiska centrumlägena.
- Använd och bygg vidare på platsens karaktär och identitet vid utveckling av de lokala stadskärnorna. Planera bebyggelse med varsamhet om befintliga natur- och kulturvärden.
- Lokalisera arbetsplatsintensiva verksamheter, offentliga funktioner och handel inom ett gångavstånd på cirka 700 meter från kollektivtrafikknutpunkten.
- En god kollektivtrafikförsörjning ska upprätthållas och vid behov utvecklas. Prioritera kopplingen till större lokala och regionala målpunkter, till exempel närmaste regionala stadskärna.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 58

Foto: Helene Skoglund/Nynäs hamns Posten

Landsbygdsnoder

Landsbygdsnoder är tätorter i en landsbygdsgeografi med betydelse för den omgivande landsbygden och som bedöms ha potential att utvecklas både som bostadsort och servicenod. Landsbygdsnoderna har en befintlig befolkning på minst 1000 invånare eller bedöms ha potential att uppnå denna befolkningsmängd. Landsbygdsnoderna har en service med viss bredd som bland annat kan omfatta livsmedelsbutik, skola, idrottsplats. Här finns även ett visst utbud av vårdtjänster. Utbudet av service kan variera, bland annat utifrån befolkningsunderlag, tillgänglighet med kollektivtrafik och läge i regionen. Servicetrappan illustrerar exempel på hur utbudet av service kan variera. Samtliga landsbygdsnoder bör ha tillgång till kontinuerlig kollektivtrafik till närmsta kommuncentrum, för att ge invånarna i landsbygdsnoderna och deras omland tillgänglighet till grundläggande samhällsservice och välfärdstjänster, kultur, idrott och dagligvaror. För att stödja en hållbar och robust landsbygdsutveckling med tillgång till service och kollektivtrafik bör bebyggelseutveckling på landsbygden prioriteras till landsbygdsnoderna.

Landsbygdsnoderna redovisas med en symbol på plankartan som utgår från ortens centralpunkt och har därför ingen geografisk avgränsning.

Förhållningssätt för att stärka landsbygdsnoderna

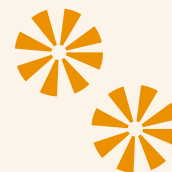
- Tillkommande bebyggelse på landsbygden bör i första hand lokaliseras till landsbygdsnoderna genom komplettering och utbyggnad i anslutning till den befintliga bebyggelsen.
- Planera för att stärka landsbygdsnodernas funktion som centrum för den omgivande landsbygden genom ett ökat utbud av välfärdstjänster, service, kultur och idrott.
- Vid etablering av vård och omsorg på landsbygden bör landsbygdsnoder och serviceorter prioriteras.
- Eftersträva kontinuerlig kollektivtrafik för arbets- och skolresor samt fritidsresor från landsbygdsnoderna till kommuncentrum. Underlätta kombinationsresor genom att säkerhetsställa utrymme för cykel- och bilparkeringar i anslutning till stationer och hållplatser.
- Anpassa ny bebyggelse till platsens natur-, kultur- och rekreationsvärde.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 58

Serviceorter

Serviceorter är mindre orter i en landsbygdsgeografi med en befolkning på minst 250 invånare. De är ofta viktiga för det lokala näringslivet och förser den omgivande landsbygden med viss service, till exempel förskola, grundskola, äldreomsorg och livsmedelsbutik. Här kan även finnas ett visst utbud av vård-tjänster såsom ombud, filialer samt mobila vårdtjänster. Utbudet av service kan variera, bland annat utifrån befolkningsunderlag, tillgänglighet med kollektivtrafik och läge i regionen. Servicetrappan illustrerar exempel på hur utbudet av service kan variera. För att ge invånarna i serviceorterna tillgång till andra grundläggande servicefunktioner ska det finnas förbindelser med kollektivtrafik till närmsta kommuncentrum. Serviceorterna har potential att utvecklas med ny bebyggelse i en varsam skala och omfattning. En utveckling i serviceorterna bidrar till ett ökat utbud av landsbygdsnära boende med närhet till service och viss kollektivtrafik. Serviceorterna kan också fylla funktioner som särskilda samlingsplatser vid fredstida kriser eller höjd beredskap.

Serviceorterna redovisas med en symbol på plankartan som utgår från ortens centralpunkt och har därför ingen geografisk avgränsning.

Förhållningssätt för att stärka serviceorterna

- Planera för en varsam bebyggelseutveckling genom att i första hand komplettera i anslutning till den befintliga bebyggelsen.
- Planera för en utveckling av ortens närservice, som exempelvis livsmedelsbutik, förskola, låg- och mellanstadium, för att stärka tillgången till dessa funktioner på landsbygden.
- Vid etablering av vård och omsorg på landsbygden bör landsbygdsnoder och serviceorter prioriteras.
- Säkerställ kollektivtrafikförbindelser till kommuncentrum. Underlätta kombinationsresor genom att säkerhetsställa utrymme för cykel- och bilparkeringar i anslutning till stationer och hållplatser.
- Anpassa ny bebyggelse till platsens natur-, kultur- och rekreationsvärden.
- Säkerställ en hållbar vatten- och avloppsförsörjning. Det är särskilt angeläget i områden som ligger nära viktiga yt- och grundvattentäkter.
- Säkerställ en fortsatt utbyggnad av robust digital infrastruktur som en del i att skapa tillgänglighet på landsbygden.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 58

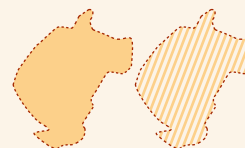
Kärnöar och öar med vägfärja

Kärnöar är större öar utan fast förbindelse i form av bro, tunnel eller vägfärja men som försörjs med en bastrafik av kollektivtrafik, vilket möjliggör resor från och till fastlandet året runt. Bastrafiken baseras på resbehov och resandeutveckling från och till respektive kärnö. På kärnöarna bedöms det finnas förutsättningar för en varsam utveckling av fler bostäder och för ett utvecklat utbud av service, inklusive ett visst utbud av vårdtjänster så som ombud och filialer samt mobila vårdtjänster. Utbudet av service kan variera, bland annat utifrån befolkningsunderlag, tillgänglighet med kollektivtrafik och läge i regionen. Servicetrappan illustrerar exempel på hur utbudet av service kan variera. En utveckling av service och teknisk infrastruktur stärker också förutsättningarna för att bo och verka i skärgården och bidrar till kärnöarnas funktion som servicepunkter för befolkningen på omgivande öar och för turism och friluftsliv. Kärnöarna inkluderar: Arholma, Tjockö, Gräskö, Ingmarsö, Möja, Sandön, Svartsö, Ramsö, Runmarö, Nämdö, Ornö, Utö och Öja.

I skärgården, längs östersjökusten, finns det även öar med fast förbindelse i form av vägfärja. Dessa är Tynningö, Rindö, Skarpö, Ljusterö, Yxlan och Blidö. På dessa öar bedöms det finnas förutsättningar för en varsam utveckling av fler bostäder, service, lokala verksamheter och ett visst utbud av vårdtjänster. En utveckling av öarna med vägfärja bidrar till att stärka förutsättningarna för ett ökat utbud av boende i skärgården med närhet till service och viss kollektivtrafik. Både kärnöar och öar med vägfärja kan fylla funktioner som särskilda samlingsplatser vid fredstida kriser eller höjd beredskap.

FAKTARUTA | BASTRAFIK

Mellan fastlandet och utpekade kärnöar i skärgården ska det säkerställas kollektivtrafik året runt. Denna kollektivtrafik benämns bastrafik. På fastlandet ansluter bastrafiken till strategiska bytespunkter som benämns replipunkter. Bastrafiken ska möjliggöra för dagliga pendlingsresor samt resor till kommuncentrum med tillgång till samhällsservice. Bastrafiken är även viktig för näringslivet i skärgården och för skärgårdens besökare.

Kärnöar och öar med vägfärja är markerade i sin helhet är för att visa vilka öar som är prioriterade i skärgården.

Förhållningssätt för utveckling på kärnöar och öar med vägfärja

- Planera för en varsam bebyggelseutveckling i byar och samhällen med samlad bebyggelse, med fokus på utveckling av det lokala näringslivet, bostäder och närservice för att stärka tillgången till dessa funktioner i skärgården.
- Vid etablering av vård och omsorg i skärgården bör kärnöar och öar med vägfärja prioriteras.
- Säkerställ en bastrafik till kärnöarna som gör det möjligt att resa till och från fastlandet – varje dag, året runt med en förutsägbar grundtidtabell. Utveckla bastrafiken för att underlätta för näringslivet i skärgården och för att möjliggöra fler resmöjligheter för boende och besökande på kärnöar.
- Säkerställ kollektivtrafikförbindelser mellan öar med vägfärja och kommuncentrum.
- Använd och bygg vidare på öarnas karaktärer som utgångspunkt vid utveckling. Anpassa ny bebyggelse till platsens natur-, kultur- och rekreationsvärden.
- Lokalisera tillkommande bostäder inom eller i anslutning till befintliga bebyggelseområden med långsiktig vatten- och avloppsförsörjning. Där det saknas behöver ny bebyggelse lokaliseras till lägen där tillgången till dricksvatten är godtagbar. Val av tekniska lösningar behöver anpassas till lokala förutsättningar på platsen.
- Planera ny bebyggelse med hänsyn till känsliga marina miljöer och säkerställ vattenkvaliteten i vattendrag och grunda havsvikar.
- Säkerställ en fortsatt utbyggnad av robust digital infrastruktur som en del i att skapa tillgänglighet i skärgården.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 58

Övriga bebyggelselägen och landsbygder utanför den prioriterade bebyggelsestrukturen

Karaktären på områdena varierar stort gällande täthet, funktion, karaktär och läge i regionen. Vissa områden ligger i relativt centrala lägen i regionen och har en tätare struktur, medan andra områden karaktäriseras av en mer spridd bebyggelse i landsbygds- eller skärgårdsmiljö. Potentialen för utveckling av tillkommande bebyggelse varierar och behöver bedömas utifrån den specifika platsens förutsättningar.

I länets landsbygdsområden finns också obebyggd mark som är viktig för areella näringar, samt skogsmark och andra natur- och kulturmiljöer med stora rekreativa, historiska och biologiska värden. Areella näringar är ytkrävande verksamheter som dessutom är platsbundna. Jordbruksmarken utgör en viktig del i Stockholmsregionens livsmedelsförsörjning och bidrar till att stärka länets beredskap. Vid planering av bebyggelseutveckling behöver förutsättningarna för regional livsmedelsproduktion prioriteras för att säkerställa en robust livsmedelsberedskap.

Sammantaget är det ur ett regionalt perspektiv endast lämpligt att en mindre andel av tillskottet av bebyggelse i regionen tillkommer här.

Förhållningssätt för bebyggelseutveckling inom övriga bebyggelselägen och landsbygder utanför den prioriterade bebyggelsestrukturen

- Undvik utspridd bebyggelse och exploatering av jordbruksmark.
- Ny bebyggelse bör tillkomma genom varsam komplettering och utbyggnad i anslutning till redan befintlig bebyggelse.
- Anpassa bebyggelsens täthet och utformning till platsens natur- och kultur- och rekreationsvärden.
- Bevara ytterskärgårdens karaktär av ostört natur- och kulturlandskap.
- Planera bebyggelseutveckling med särskild hänsyn till möjligheten att tillskapa kollektivtrafikförsörjning och i en tidig dialog med Region Stockholms trafikförvaltning.
- Planera för ett gatu- och vägnät som ger förutsättningar för en god framkomlighet för buss.
- Säkerställ en fortsatt utbyggnad av robust digital infrastruktur som en del i att skapa tillgänglighet på landsbygden.
- Säkerställ en hållbar vatten- och avloppsförsörjning. Det är särskilt angeläget i områden som ligger nära viktiga yt- och grundvattentäkter.
- Lokalisering av nya verksamhetsområden bör ske med hänsyn till omgivande bebyggelse, och i lägen som begränsar eventuella negativa effekter på transportsystemet, trafiksäkerhet och buller. Säkerställ att det finns tillräcklig mottagningskapacitet i transportsystemet vid utveckling av befintliga transportdrivande verksamhetsområden.

Kompletterande förhållningssätt som gäller inom alla bebyggelsekategorier

De kompletterande förhållningssätten tar upp aspekter som är viktiga att ta hänsyn till för att säkerställa att bebyggelseutvecklingen bidrar till ett varierat bostadsutbud och till att skapa attraktiva, hälsosamma och robusta livsmiljöer. De kompletterande förhållningssätten behöver beaktas vid planering av ny bebyggelse oavsett läge i Stockholmsregionen och ska läsas tillsammans med förhållningssätten för respektive kategori.

Variationen av olika livsmiljöer är en styrka som bidrar till regionens attraktivitet. Alla områden behöver därför utvecklas med utgångspunkt i de kvaliteter som utmärker den specifika platsen för att på så sätt värna variationen. Genom en medvetenhet om platsens värden, till exempel kulturvärden och naturvärden, kan platsens identitet och attraktivitet stärkas. Därför är det av stor vikt att planeringen utgår från kunskap om befintliga värden och hur dessa kan omhändertas och utvecklas. Ett brett utbud av olika typer av bostäder, såväl småhus som flerbostadshus, bidrar också till varierade livsmiljöer och ger Stockholmsregionens invånare möjlighet att hitta en bostad utifrån sina förutsättningar och önskemål. Utformningen av regionens byggda miljöer har också betydelse för folkhälsan. Ny bebyggelse bör planeras med hänsyn till platsens förutsättningar gällande mark- och luftföroreningar, buller och risker för att på så sätt skapa hälsosamma livsmiljöer.

Bebyggelsens placering och utformning kan påverka vår förmåga att hantera fredstida kriser och krig. Genom att lokalisera samhällsviktiga verksamheter med hänsyn till risken för olyckor, översvämning, ras, skred och erosion kan exempelvis påverkan på verksamheterna till följd av en olycka eller klimatrelaterade händelser minska. De samhällsviktiga verksamheternas funktion kan också skyddas genom att säkerställa att de har tillräckligt med utrymme att utvecklas.

Kompletterande förhållningssätt som gäller inom alla bebyggelsekategorier

Dessa förhållningssätt gäller inom samtliga bebyggelsekategorier och kompletterar förhållningssätten inom respektive bebyggelsekategori.

- Planera för ett blandat bostadsbestånd där hushåll och individer med olika behov och förutsättningar har möjlighet att bo och som har en variation av olika bostadstyper, bostadsstorlekar och upplåtelseformer.
- Planera för trygga och inkluderande livsmiljöer för alla och beakta barnperspektivet vid utvecklingen av befintliga och nya miljöer.
- Planera bebyggelse så att befintliga kulturhistoriska värden bevaras. Ta tillvara de kvaliteter som utmärker platsen, så som gestaltning, skala och siluettverkan, vid förtätning eller annan förändring av stads- och landskapsbilden.
- Prioritera utveckling av befintliga byggnader framför att bygga nytt och använd i första hand återbrukat byggmaterial.
- Planera för hälsosamma miljöer avseende omgivningsljud, luftkvalitet, ren mark och tillgång till parker och grönområden.
- Tillämpa ett beredskapsperspektiv och säkerställ samhällsviktiga verksamheters funktion och långsiktiga behov av utrymme vid planering av ny bebyggelse.
- Undvik exploatering och fragmentering av jordbruksmark.
- Beakta de areella näringarnas behov av utrymme vid lokalisering av ny bebyggelse och anläggningar.
- Vid planering av ny bebyggelse behöver sjukhusens verksamhet och funktion säkerställas. Exempelvis genom att säkerställa funktionen i sjukhusens tekniska försörjningssystem samt tillgängligheten med kollektivtrafik och akuttransporter, inklusive helikoptertransporter.
- Säkerställ att ny bebyggelse och samhällsviktiga verksamheter har beredskap och motståndskraft mot störningar och risker kopplade till ett förändrat klimat.
- Planera ny bebyggelse med hänsyn till områden av betydelse för totalförsvaret.

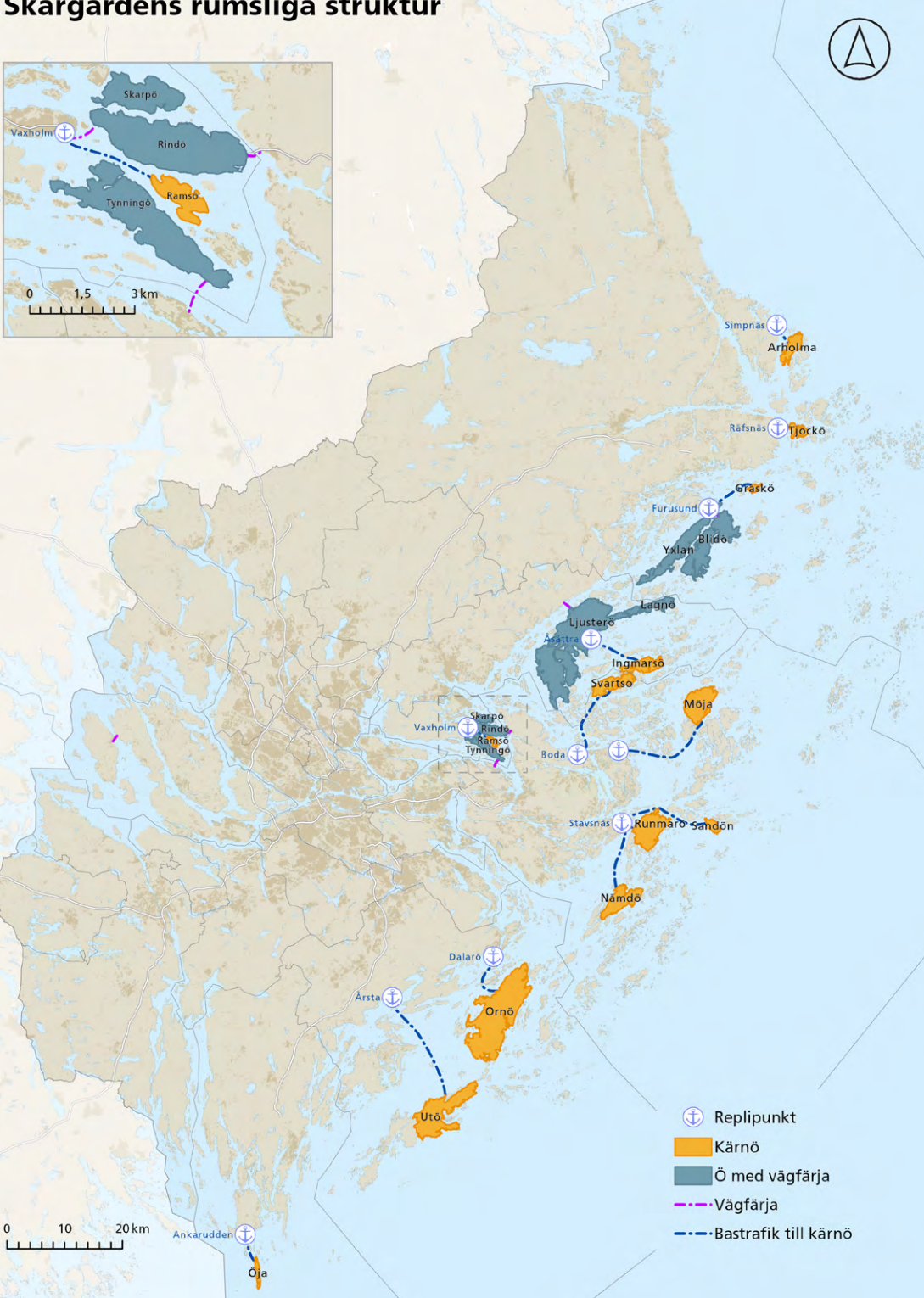
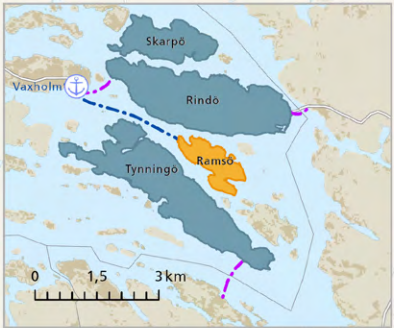

FAKTA | SAMHÄLLSVIKTIG VERKSAMHET

En samhällsviktig verksamhet har en funktion som är nödvändig för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet. Dessa funktioner upprätthålls och säkerställs av samhällsviktiga verksamheter. Exempel på viktiga samhällsfunktioner:

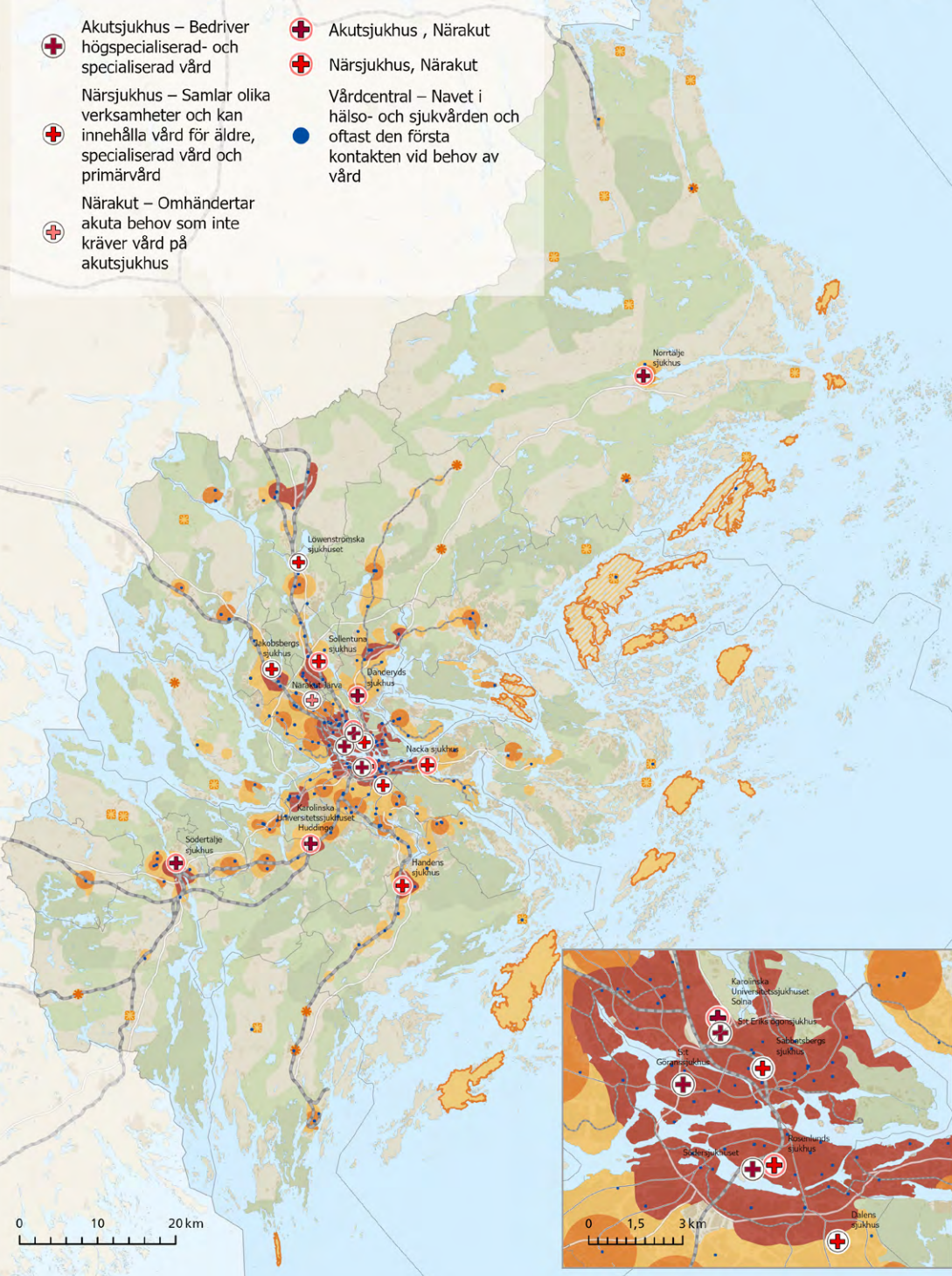
- Förmågan att tillhandahålla vård och att upprätta katastrofmedicins beredskap.
- Förmågan att erbjuda kollektivtrafik och genomföra transporter av gods och passagerare både via järnväg, väg, flyg och sjötransporter.
- Förmågan att tillgodose samhällets försörjningsbehov av dricksvatten, el, fjärrvärme och fjärrkyla.
- Förmågan till säker hantering av avfall och slutligt omhändertagande genom återvinning eller bortskaffande.
- Förmåga till rening och avledning av avloppsvatten.
- Förmågan att samla in, skydda och bevara det materiella, immateriella och digitala kulturarvet och dokumentation av kulturarvet samt upprätthålla verksamheter vid museer, bibliotek och arkiv.

Skärgårdens rumsliga struktur

Lokalisering av akutsjukhus, närsjukhus, närakuter och vårdcentraler 2024

- Akutsjukhus – Bedriver högspecialiserad- och specialiserad vård
- Akutsjukhus , Närakut
- Närsjukhus – Samlar olika verksamheter och kan innehålla vård för äldre, specialiserad vård och primärvård
- Närsjukhus, Närakut
- Vårdcentral – Navet i hälso- och sjukvården och oftast den första kontakten vid behov av vård
- Närakut – Omhändertar akuta behov som inte kräver vård på akutsjukhus

Det regionala transportsystemet

Det regionala transportsystemet består av samtliga trafiksystem i regionen: det internationella, nationella och regionala väg- och järnvägsnätet, kollektivtrafikens stomnät för pendeltåg, tunnelbana, lokalbanor, expressbusslinjer och sjö- och pendelbåtstrafik samt det regionala cykelvägnätet. Även flygplatser, hamnar, stationer, depåer och infrastruktur för godstransporter ingår.

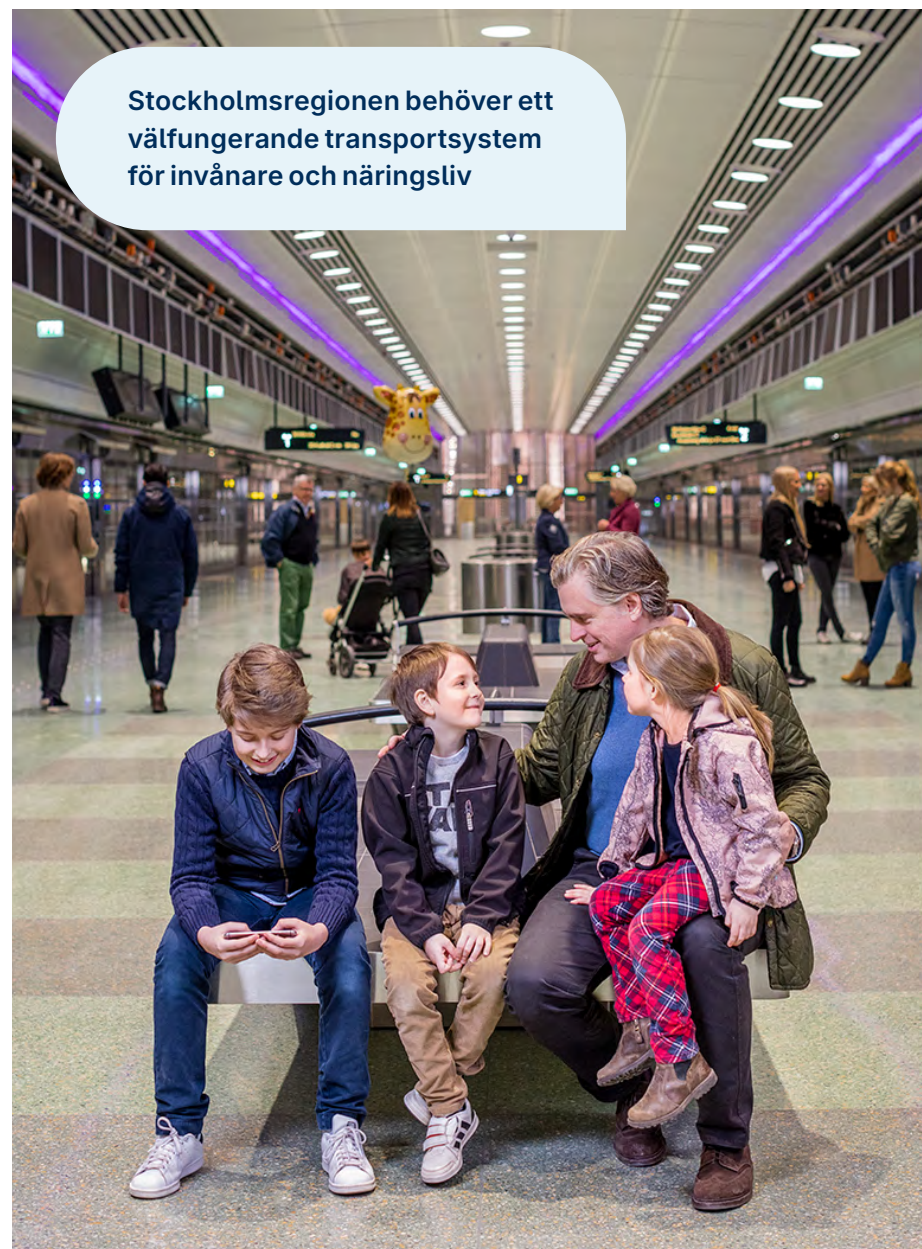
Transportsystemets kategorier

Transportsystemet delas in i åtta kategorier och de objekt som redovisas i plan-kartan inkluderar befintlig infrastruktur samt beslutade investeringsåtgärder.

- Det regionala spårsystemet
- Regional väginfrastruktur
- Regionalt cykelvägnät
- Storregionala och regionala bytestpunkter
- Replipunkter
- Områden för transportintensiva verksamheter
- Flygplats
- Hamnar och farleder

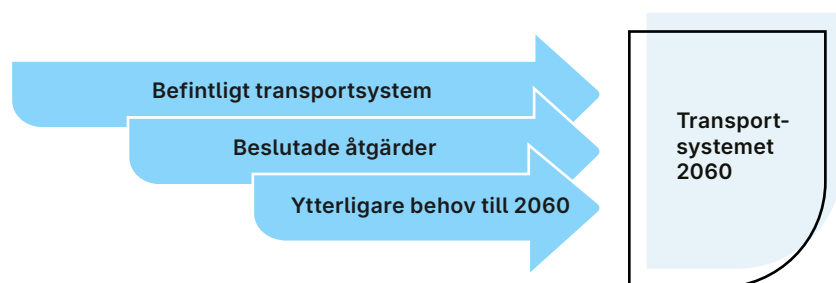
De investeringsåtgärder inom transportsystemet som är beslutade kommer att tillföra ett betydande tillskott till regionens transportsystem. Utbyggnaden av vissa infrastrukturobjekt pågår redan idag, medan andra är i olika skeden i planprocessen eller inväntar besked om finansiering. Åtgärderna syftar till att skapa bättre utvecklingsmöjligheter för Stockholmsregionen som helhet, och investeringarna är nödvändiga för att kunna realisera flera av målen i den regionala utvecklingsplanen.

Stockholmsregionen behöver ett välfungerande transportsystem för invånare och näringsliv

Även om de redan beslutade investeringarna kommer att kunna åtgärda vissa brister i Stockholmsregionens transportsystem så kommer regionens befolkning och näringsliv att fortsätta att växa, efterfrågan på transporter att öka, och nya brister och behov kommer att uppstå.

Figur 12. Utveckling av transportsystemet fram till 2060

Transportsystemets betydelse

För att skapa utvecklingskraft behöver hela Stockholmsregionen ett tillgängligt och funktionellt transportsystem som är anpassat efter de behov som kommer att uppstå. En av de bärande utgångspunkterna för transportsystemet i Stockholmsregionen är utveckling av infrastruktur för hållbara transporter och ökat resande med kollektivtrafik, gång och cykel. Detta kopplar tydligt an till nationella och regionala mål om hållbarhet, transporteffektivitet och tillgänglighet. Även om kollektivtrafiken och övriga hållbara transporter utgör grunden för framtiden, så kommer alla transportslag att behövas för att nå mål om framför allt tillgänglighet. Ett hållbart vägtransportsystem som tillgodoser bland annat länets varu- och godsförsörjning, räddningstjänst, beredskap och persontransporter är också en viktig del av regionens framtida transportsystem. Bilen kommer även i framtiden att ha en funktion i områden där kollektivtrafiken har svårt att tillgodose resandebehoven.

Det regionala transportsystemet bidrar till att knyta samman regionen och har en viktig funktion för länets person- och godstransporter. Stockholmsregionens invånare behöver ett välfungerande transportsystem för att kunna ta sig till sina arbeten, uträtta olika typer av ärenden och för att kunna utöva sina

fritidsintressen. På motsvarande sätt behöver regionens näringsliv transportsystemet för att kunna attrahera arbetskraft, vara nåbara för kunder och för att kunna exportera producerade varor och tjänster till marknaden. Transportsystemet har även en stor betydelse för att upprätthålla samhällets funktionalitet i framtida kriser och höjd beredskap.

En stor del av det regionala transportsystemet har också nationella funktioner för persontransporter, varor och gods. Vissa delar är även av riksintresse för kommunikationer med de fyra trafikslagen: väg, järnväg, luftfart och sjöfart. Riksintressena omfattar även anspråk på mark- och vattenområden för framtida kommunikationer och planerade anläggningar där utbyggnad pågår. Delar av det regionala transportsystemet ingår även i det transeuropeiska nätverket för transporter, TEN-T, som är viktiga länkar och noder för flöden av personer och gods i Europa. Vissa delar av vägnätet fyller även viktiga funktioner för transporter av farligt gods.

Utmaningarna för framtidens transportsystem ligger framför allt i hållbarhetsaspekten, särskilt omställningen till hållbara drivmedel, ökad trängsel och markutnyttjande. För att transporterna ska kunna bli hållbara och vara en del av en klimatneutral framtid behövs omfattande åtgärder som är kopplade till val av transportsätt, val av resvägar, bränslen och beläggning per resa som gör att utvecklingen går mot minskade växthusgasutsläpp. Omställningen behöver understödjas av en kombination av teknikutveckling, elektrifiering av transportsystemet, en utbyggd laddinfrastruktur och prioritering av utrymme. För att nå klimat- och trafikrelaterade mål kommer utvecklade styrmedel att vara nödvändiga för att hantera framtida trängsel- och framkomlighetsproblematik samt klimatutmaningar.

Utveckling av det regionala transportsystemet

I följande avsnitt ges en beskrivning av respektive kategori inom transportsystemet och de specifika förhållningssätt som är vägledande för utveckling av transportsystemet i parallella planeringsprocesser och efterföljande planering. Utöver de specifika förhållningssätten finns det kompletterande förhållningssätt som behöver beaktas vid all utveckling som berör det regionala transportsystemet. De kompletterande förhållningssätten gäller inom samtliga kategorier.

Det regionala spårsystemet

Det regionala spårsystemet består av nationell och regional spårinfrastruktur och har stor betydelse för Stockholmsregionens person- och godstransporter. Det utgör ryggraden i transportsystemet genom dess förmåga att erbjuda hållbara och kapacitetsstarka transporter av resenärer och gods. Pendeltågssystemet, tunnelbanesystemet och lokalbanorna fyller alla viktiga funktioner genom att de binder ihop länet och har förmågan att ta emot stora resenärsflöden. För att spårsystemet både ska kunna ta emot fler resenärer och ökade godsvolymer i takt med att Stockholmsregionens befolkning och näringsliv ökar, behöver mark reserveras för att möjliggöra insatser som ökar kapaciteten i systemen. Det gäller även utrymme för uppställningsplatser och depåer.

Just nu genomförs en betydande utbyggnad av tunnelbanesystemet och lokalbanorna. De investeringsåtgärder som är beslutade kommer att skapa ny kapacitet, nya resmöjligheter och länka samman Stockholmsregionen på ett nytt sätt. Bland redan beslutade objekt finns exempelvis utbyggnad till fyra spår på Mälmarbanan mellan Tomtebodav och Kallhåll, utbyggnad till fyra spår på Ostkustbanan mellan Stockholm och Uppsala samt Stockholmsförhandlingens och Sverigeförhandlingens objekt. Planerade spårinvesteringar kommer att innebära en ökad kapacitet och tillgänglighet i kollektivtrafiken. Utöver de redan beslutade objekten är det också nödvändigt med ytterligare investeringar för en ökad spårkapacitet och redundans, exempelvis stambanor söder-, väster- och norrut till viktiga målpunkter nationellt med järnväg.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla det regionala spårsystemets funktion

- Säkerställ mark för utveckling av spårsystemet, som exempelvis depåer och uppställningskapacitet för järnväg, spårväg och lokalbanor.
- Säkerställ utrymme för bil- och cykelparkeringar i anslutning till bytespunkter och stationer för att underlätta hållbara kombinationsresor.
- Säkerställ att spårinfrastrukturen kan upprätthålla grundläggande funktioner i krisläge och i händelse av krig.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 70

Regional väginfrastruktur

Den regionala väginfrastrukturen består av nationella, regionala och kommunala vägar som tillsammans binder samman Stockholmsregionen. Vägsystemet har stor betydelse för såväl persontrafiken som för näringslivets resor och transporter av varor och gods. Den regionala väginfrastrukturen utgör även en viktig del av expressbussarnas stomnät. Stomnätet binder samman Stockholmsregionen på ett effektivt sätt med en hög standard vad gäller turtäthet, restider och framkomlighet. Genom att ge expressbussar hög prioritet och vid behov eget utrymme i vägsystemet, kan kapaciteten för personresor längs flera av länets hårdast trafikerade vägar öka samtidigt som det radiella spårnätet avlastas. För att säkra kollektivtrafikens funktion behöver också det långsiktiga behovet av terminaler och depåer säkerställas.

God framkomlighet i vägsystemet ger pålitlighet och punktlighet. Detta är viktigt för att skapa förutsägbara restider och för att systemet ska fungera. I länet pågår eller planeras flera stora investeringar i väginfrastrukturen. Förbifart Stockholm och Tvärförbindelse Södertörn utgör två av dessa, och kommer tillsammans att binda samman Stockholmsregionen och de regionala stadskärnorna genom förbättrade tvärgående förbindelser, samtidigt som de avlastar de centrala delarna av vägtransportsystemet. Planerade investeringar kommer att ge ett betydande kapacitetstillskott och ökad tillgänglighet i vägsystemet.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla det regionala vägsystemets funktion

- Prioritera kollektivtrafik och nyttotrafik vid kapacitetsbrist i det regionala vägtransportsystemet.
- Säkerställ god framkomlighet för befintliga och planerade expressbusslinjer i vägnätet vid bebyggelseutveckling.
- Säkerställ kollektivtrafikens långsiktiga behov av utrymme för terminaler och depåer.
- Säkerställ att väginfrastrukturen kan upprätthålla grundläggande funktioner i krisläge och i händelse av krig.
- Anpassa bebyggelsen så att det finns möjlighet att på ett säkert sätt transportera farligt gods. Detta gäller både för att hantera risker och för att värna möjligheterna till transporter av farligt gods i framtiden.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 70

Regionalt cykelvägnät

Cykling är ett resurseffektivt och flexibelt färdmedel som ger positiva effekter för såväl folkhälsan, som för närmiljön och klimatet. Cykling bidrar även till att främja jämställdhet genom att ge alla, oavsett kön, ålder eller socioekonomisk bakgrund, större frihet och tillgång till rörlighet, vilket gör det lättare att delta i samhällslivet och på arbetsmarknaden. Cykling sker ofta över kommungränser, vilket innebär att flera väghållare delar ansvar för den infrastruktur som används under en och samma resa. Vi behöver därför samordna cykelplaneringen så att det är enkelt att resa med cykel i hela regionen.

Det regionala cykelvägnätet omfattar cykelvägar som pekats ut som särskilt viktiga för att koppla samman länets olika delar och cykelinfrastruktur. Utveckling av cykelstråken behöver ske i samverkan mellan flera av oss aktörer i regionen. Trafikverket och kommunerna i Stockholms län ansvarar för utbyggnad, skyltning, drift och underhåll av de regionala cykelstråken och Region Stockholm ansvarar för samordning och uppföljning. Det övriga cykelvägnätet är viktigt för att skapa lokal tillgänglighet i vardagen med cykel och för att de regionala cykelstråken ska fylla sin funktion.

→ Mer i *Regional cykelplan för Stockholms län* på www.regionstockholm.se

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla det regionala cykelvägnätet

- Säkerställ god framkomlighet och trafiksäkerhet för cykel i de regionala cykelstråken.
- Prioritera att färdigställa längre sammanhängande sträckor i det regionala cykelvägnätet. Stärk tillgängligheten med cykel i hela länet.
- Säkerställ utrymme för cykelparkeringar i anslutning till bytespunkter och stationer för att underlätta hållbara kombinationsresor.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 70

Regionala cykelstråk

Regionala och storregionala bytespunkter

Regionala bytespunkter är större knutpunkter i det regionala kollektivtrafiksystemet. Platserna har ett högt resandeunderlag och stor betydelse för det inomregionala resandet och den regionala tillgängligheten med kollektivtrafik. De storregionala bytespunkterna är bytespunkter i strategiska lägen som även trafikeras av regional tåg, vilket ger dem en storregional funktion i systemet med kopplingar mot östra Mellansverige.

Smidiga anslutnings- och kombinationsresor är viktiga för kollektivtrafikens attraktivitet och för att öka marknadsandelen för hållbara resor. En del i detta är att säkerställa att det finns fysiskt utrymme för att utveckla bytespunkternas funktioner både vad gäller ökande resenärströmmar såväl som ökade flöden av fordon.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla bytespunkternas funktion

- Lokalisera i första hand nya storregionala bytespunkter till den centrala regionkärnan och de regionala stadskärnorna med storregional uppkoppling.
- Säkerställ bytespunkternas transportfunktion och behov av utrymme vid utveckling av ny eller befintlig bebyggelse.
- Främja enkla byten mellan olika trafikslag genom att beakta behovet av utrymme för bland annat cykelparkering, bussuppställning och vändytor. Utveckla mobilitetshubbar vid strategiska bytespunkter. Vid bytespunkter i yttre delar av kollektivtrafiksystemet, beakta behov av infartsparkeringar.
- Utveckla och komplettera bytespunkterna med servicefunktioner för att underlätta vardagsärenden och öka kollektivtrafikens attraktivitet.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 70

Replipunkter

Replipunkterna utgör viktiga bytespunkter för kollektivtrafikresor mellan kärnöar, kommuncentrum och närmaste regionala stadskärna. Replipunkterna ska vara välfungerande för person- och godstransporter till och från kärnöarna med så kallad bastrafik. Bastrafik innebär att det ska vara möjligt att göra dagliga pendlingsresor och resor mellan kärnöar och fastland året runt. Bastrafiken baseras på resbehov och resandeutveckling till och från respektive kärnö. Replipunkterna är alla av olika karaktär och förutsättningarna för utveckling skiljer sig åt beroende på lokala förhållanden och rådigheten över mark och infrastruktur.

De utpekade replipunkterna inkluderar Simpnäs, Räfsnäs, Furusund, Åsättra, Vaxholm, Boda, Sollenkroka, Stavsön, Dalarö, Årsta och Ankarudden. Östernäs kan komma att ersätta Furusund som replipunkt för Gräskö förutsatt att denna uppfyller samtliga krav på standard i enlighet med Region Stockholms riktlinje för planering av kollektivtrafik i Stockholms län.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla replipunkternas funktion

- Bastrafiken till och från kärnöar ska utgå från replipunkterna.
- Samordna och säkerställ enkla byten vid replipunkterna mellan kollektivtrafik på land och till sjöss.
- Respektive berörd aktör behöver bidra utifrån sin rådighet för att säkerställa replipunkternas funktion.
- Säkerställ kollektivtrafikförbindelser mellan replipunkterna, kommuncentrum och närmaste regionala stadskärna.
- Beakta behovet av utrymme för bryggor, vänd- och lastningsplatser och infrastruktur för förnybara drivmedel samt utrymme för bil- och båtparkering för såväl boende som besökare.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 70

Områden för transportintensiva verksamheter

Transportintensiva verksamheter kan vara störande och utrymmeskrävande samtidigt som deras funktioner i form av exempelvis omlastningsmöjligheter för gods, lager och varuhantering är bärande för länets försörjning av varor, bränslen och material. De utgör i vissa avseenden en samhällsviktig verksamhet. Strategiska lägen för den här typen av verksamheter har god tillgänglighet genom närhet till större och korsande transportstråk samt utrymme för omlastning, lager och varuhantering. Områden för transportintensiva verksamheter är genom sitt läge och sin trafikinfrastruktur lämpliga för transportintensiva företag och deras kringtjänster. Logistikberoende verksamheter, ytkrävande gods- och varutransporter samt relaterade funktioner bör lokaliseras till dessa utpekade områden.

Förhållningssätt för att stödja Stockholmsregionens behov av transportintensiva verksamheter

- Värna befintliga strategiskt belägna områden för transportintensiv verksamhet och beakta verksamheternas behov av utrymme vid bebyggelseutveckling.
- Nya anläggningar utanför utpekade områden för transportintensiva verksamheter bör lokaliseras med hänsyn till kapaciteten i befintlig transportinfrastruktur, befintlig bebyggelse och natur- och kulturvärden.
- Säkerställ god elkapacitet till utpekade områden för att möjliggöra elektrifiering av tunga transporter.
- Beakta skyddsavstånd med hänsyn till buller och andra störningar, liksom risken för konflikter kring eller påverkan på vattenresurser.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 70

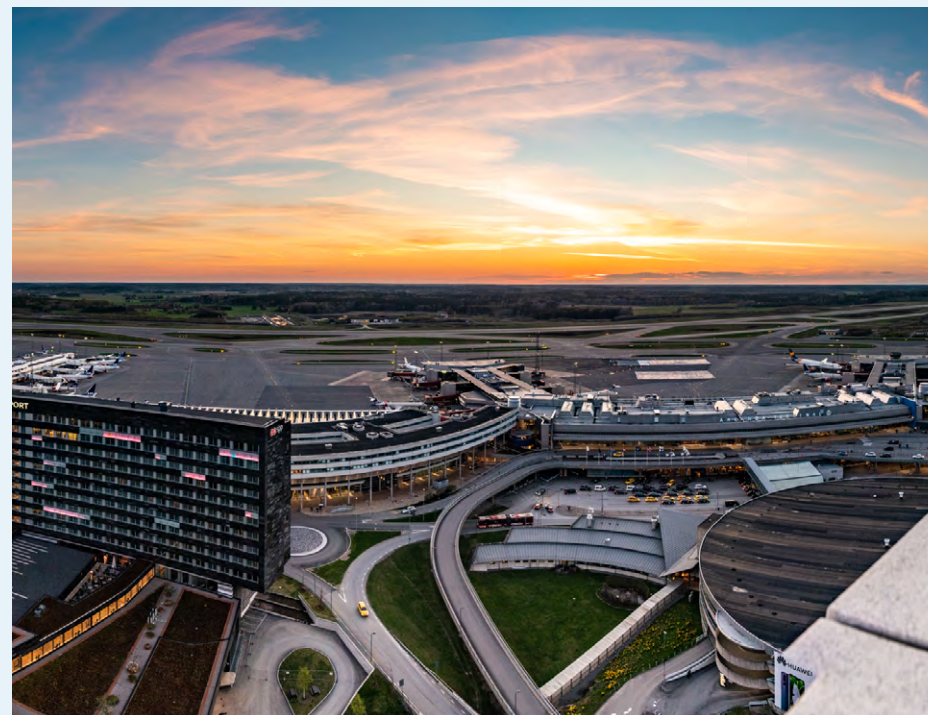

Flygplats

Stockholm Arlanda Airport utgör en del av den regionala stadskärnan Arlanda-Märsta. Arlanda är en av Sveriges beredskapsflygplatser och utgör samhällsviktig verksamhet. Flygplatsen har en viktig funktion för regionens försörjning av varor, bränslen och material. Flygplatsens funktion som nav för utrikes och inrikes flygtrafik innebär att den är av stor vikt för Stockholm-Mälarenregionens och landets internationella och nationella tillgänglighet. Vid en avveckling av Bromma flygplats kommer flygtrafik att flyttas över till Arlanda, vilket stärker Arlandas betydelse och funktion för inrikes flygtrafik. Utöver detta utgör Arlandaområdet och den regionala stadskärnan en av regionens största arbetsplatser.

För att stärka flygplatsens konkurrenskraft och den regionala stadskärnans utveckling behöver tillgängligheten till Arlanda stärkas långsiktigt, framför allt med hållbara transporter. Förutom åtgärder på järnväg för ökad kapacitet och tillgänglighet tillkommer behov av åtgärder för ökad framkomlighet på väg, främst med kollektiva förbindelser. För att snabbt öka kollektivtrafikens andel i trafiken till Arlanda behöver staten inleda förhandlingar om Arlandabanan, i syfte att sänka biljettpriserna genom att ta bort stationsavgiften. En utveckling mot stärkt nationell och internationell tillgänglighet med fler flyglinjer kommer också att skapa behov av utrymme för att utveckla själva flygplatsen. Samtidigt behöver flygets gröna omställning och framtida elektrifiering skyndas på, med Arlanda som ett internationellt föredöme.

Arlandas långsiktiga utveckling kommer att behöva en bred samverkan mellan kommunala, regionala, statliga och privata aktörer. Se vidare under avsnitt om samverkan sid 93.

Förhållningssätt för att upprätthålla Arlandas funktion

- Säkerställ mark för framtida behov av utveckling av Arlanda flygplats.
- Säkerställ god tillgänglighet, främst med hållbara transporter, till och från Arlanda flygplats.
- Värna och utveckla kapacitet och utrymmet i de stora transportstråken till Arlanda.
- Flygets gröna omställning och framtida elektrifiering behöver skyndas på, med Arlanda som ett internationellt föredöme.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 70

Hamnar och farleder

Länets hamnar och farlederna i Östersjön och Mälaren fyller en viktig funktion för godstransporter och för passagerartrafik. De har en bärande funktion för regionens försörjning av varor, bränslen och material, och utgör samhällsviktig verksamhet. Hamnarna, tillsammans med anslutande transportinfrastruktur, är centrala för regionens och rikets beredskap. Hamnarna som pekas ut utgörs av passagerarterminaler och hamnar för gods med viktiga funktioner, både för internationella godstransportflöden och godstransportflöden till och genom Stockholmsregionen samt övriga Mälardalen.

Förhållningssätt för att upprätthålla hamnarnas och farledernas funktionalitet

- Säkerställ inseglingsförhållandena till Stockholmsregionens hamnar och värna farledernas funktion i Östersjön och Mälaren
- Utveckla och säkerställ ändamålsenlig infrastruktur för att främja god samordning mellan sjötransporter och andra transportslag.
- Säkerställ att hamnarnas och sjöfartens grundläggande funktioner kan upprätthållas i krisläge.
- Säkerställ och vidareutveckla strategiska hamnar och kajlägen för gods- och persontransporter.
- Beakta skyddsavstånd med hänsyn till buller och andra risker vid planering av ny bebyggelse i närheten av hamnar och farleder.
- Beakta risken för påverkan på vattenresurser vid utveckling av farleder och hamnar.
- Säkerställ god elkapacitet för utpekade hamnar för att möjliggöra elektrifiering av sjöfart och hamnens verksamhet.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 70

Gods- och logistikinfrastruktur

Kompletterande förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla transportsystemets funktion

Gemensamma utgångspunkter för transportsystemets utveckling är att alla framtida åtgärder ska understödja de regionala målen om transporteffektivitet, tillgänglighet och hållbarhet. Transportsystemets förmåga att främja en sådan utveckling avgörs av flera faktorer. En av de viktigaste utgångspunkterna är att samplanera bebyggelse och transportsystem för att skapa förutsättningar till ökad måluppfyllelse. Fokus bör ligga på hållbara transporter och kollektivtrafiken ska utgöra ryggraden i transportsystemet. Tillsammans med satsningar på cykel och gång skapas förutsättningar för att öka reseandelen med hållbara transporter i regionen. Vidare behöver utvecklingen av transportsystemet ske på ett så resurseffektivt sätt som möjligt. Åtgärder och investeringar behöver genomföras med utgångspunkt från att försöka åstadkomma mesta möjliga tillgänglighet samtidigt som resursåtgången begränsas.

Kompletterande förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla transportsystemets funktion

Dessa förhållningssätt gäller alla områden inom transportsystemet och ska tillämpas tillsammans med specifika förhållningssätt för transportsystemets olika kategorier.

- Samplanera transportsystemets utveckling med bebyggelsestrukturen och annan markanvändning. Utgå från Trafikverkets 4-stegsprincip och anpassa åtgärder efter behov inom respektive trafikslag.
- Säkerställ det regionala transportsystemets nuvarande och framtida funktion genom att reservera mark för framtida utveckling.
- Motverka och bygg bort barriärer vid planering av ny infrastruktur och förbättra den fysiska integrationen mellan olika bebyggelseområden.
- Stärk den regionala och storregionala kollektivtrafiken, i synnerhet i tvärled mellan de regionala stadskärnorna.
- Utveckla ett robust och resilient transportsystem som är flexibelt och kan upprätthålla sin funktion vid yttre påfrestningar och oförutsedda händelser, till exempel risker kopplade till ett förändrat klimat.
- Planera ny infrastruktur med varsamhet om befintliga natur-, kultur- och rekreationsvärden.
- Anpassa bebyggelsen så att det finns möjlighet att på ett säkert sätt transportera farligt gods. Detta gäller både för att hantera risker och för att värna möjligheterna till transporter av farligt gods i framtiden.
- Planera för att skapa en trafiksäker miljö med utgångspunkt i de nationella målen.

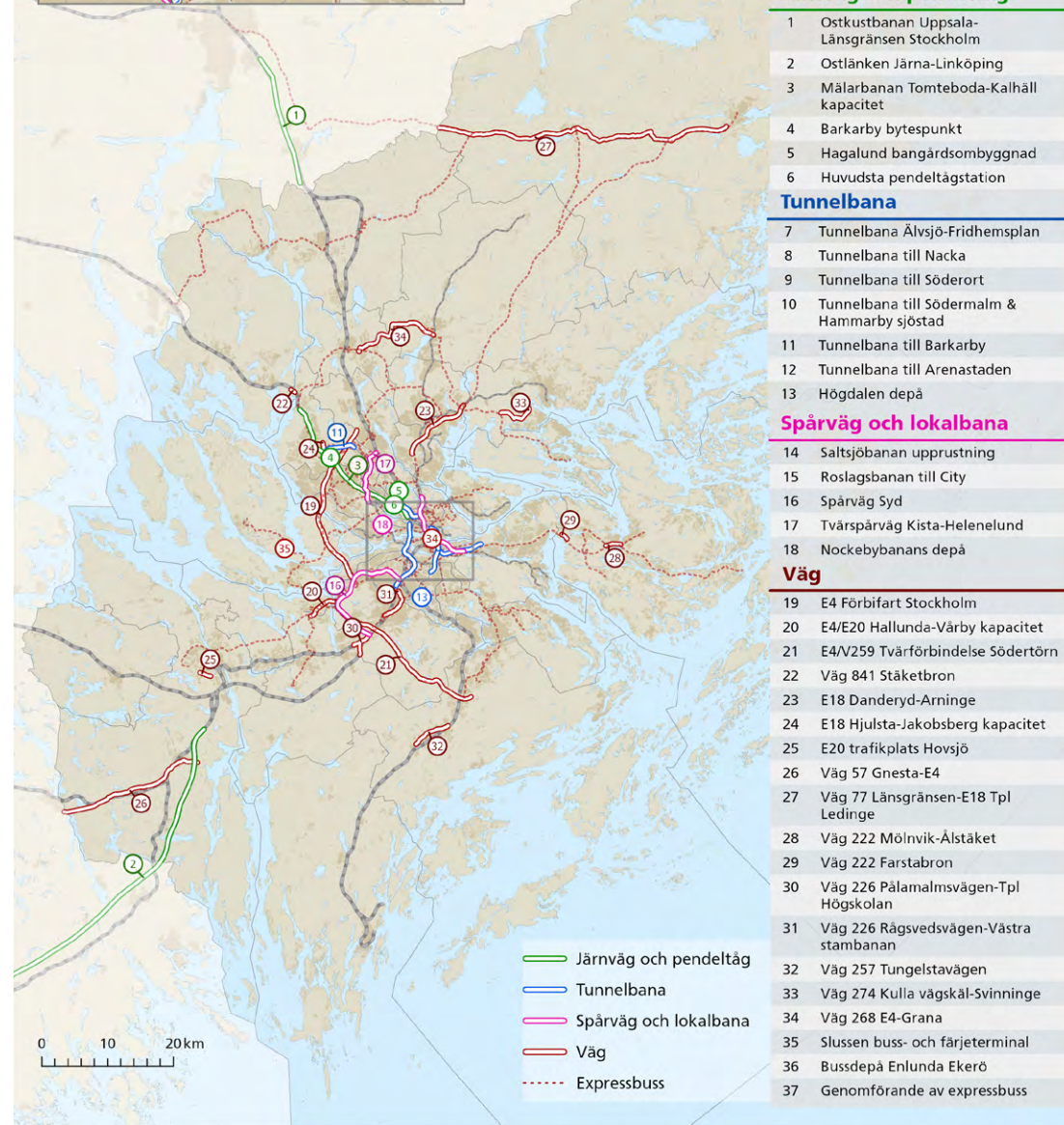
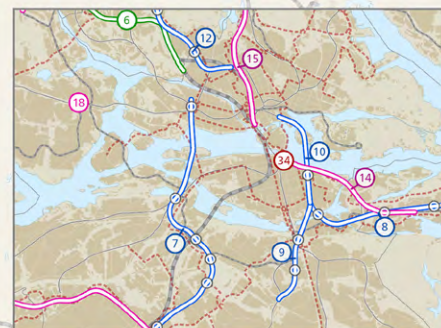
Långsiktiga utvecklingsbehov av transportsystemet

Utgångspunkten för de långsiktiga utvecklingsbehoven i transportsystemet är de regionala målen samt de övergripande brister och utmaningar som finns i transportsystemet idag, eller som bedöms uppstå på längre sikt. Utgångspunkterna bör vara en transporteffektiv och tillgänglighetsskapande planering med fokus på hållbara transporter och stärkt regional samverkan. I ett systemperspektiv handlar bristerna bland annat om tillgänglighet, framkomlighet och kapacitet, men utmaningar finns även kring underhåll, finansiering, miljö, elektrifiering samt kollektivtrafikens förutsättningar att utgöra ett attraktivt och konkurrenskraftigt resalternativ. För att hantera bristerna behöver alla typer av framtida åtgärder bidra till att de nationella och regionala målen uppfylls.

Berörda aktörer i Stockholmsregionen behöver tillsammans utreda de långsiktiga behoven i transportsystemet. Utredningarna ska vara transportslagsövergripande och i enlighet med fyrstegsprincipen. Successiv utveckling av styrmedel och en bebyggelseutveckling som stödjer ett hållbart resande kommer att vara nödvändigt för att nå målen om en transporteffektiv och tillgänglig Stockholmsregion. Det finns samtidigt osäkerheter som påverkar den långsiktiga samhällsutvecklingen och brister och behov i transportsystemet. Stockholmsregionens långsiktiga utvecklingsbehov behöver beskrivas övergripande och på ett sätt som inte låser fast förutsättningarna eller pekar ut specifika lösningar på förhand. För att inte föregå kommande processer, och för att hantera osäkerheter, behöver slutligt val av åtgärder, transportslag och sträckningar konkretiseras i efterföljande samverkansprocesser och planer.

Större pågående eller beslutade investeringsåtgärder i transportinfrastrukturen

Från nationell plan för transportinfrastruktur, länsplan, förhandlingar och överenskommelser

Nedan följer en bedömning av viktiga behovsområden som regionens aktörer behöver arbeta vidare med

- Investera för att bygga bort underhållsskulden
- Behov av utvecklade ekonomiska styrmedel
- Färdigställ redan beslutade investeringar
- Kapacitetsstärkande åtgärder på spår och vägar inom länet och mot omvärlden
- Ökad kapacitet, tillgänglighet och framtidssäkring av bytespunkter och depåer
- Vidare utbyggnad av det regionala cykelvägnätet
- Ökad trafikerad och framkomlighet i kollektivtrafiksystemet
- Fortsatt utveckling av tvärgående förbindelser mellan de radiella stråken – i synnerhet mellan de regionala stadskärnorna
- Arlandas framtida funktion och tillgänglighet behöver säkras
- Utveckling av vattenburen kollektivtrafik
- Utveckling av kapacitetsstark kollektivtrafik i ost och sydost
- Kapacitet över/under Saltsjö-Mälarsnittet på längre sikt
- Uppväxlade investeringar i länets laddinfrastruktur och behov av teknisk utveckling
- Investera i enlighet med TEN-T-förordningen
- Förbättrade förutsättningar för gods, näringslivets transporter och länets varuförsörjning
- Säkerställ att grundläggande transportbehov tillgodoses även utanför länets tätbebyggda delar

➔ Mer om det långsiktiga utvecklingsbehoven i bilaga *Långsiktiga utvecklingsbehov av transportsystemet i Stockholmsregionen*

Regional grön- och blåstruktur

I den regionala grön- och blåstrukturen ingår större landskapsmässiga och ekologiska samband i form av sammanhängande grön- och vattenområden. Dessa områden har både biologiska och rekreativa höga värden. Avgränsningen av den regionala grön- och blåstrukturen har tagit hänsyn till riksintressen för kulturmiljövården, naturvård och friluftsliv och har även utgått ifrån Länsstyrelsens underlag för grön infrastruktur. Den inbegriper inte all grön infrastruktur med höga värden i regionen. Skärgårdsöarna har historiskt sett inte pekats ut som en del av den regionala grönstrukturen i den regionala utvecklingsplaneringen. Däremot har en översiktlig analys av kustbandet och skärgårdsöarna gjorts, vilket har resulterat i att ett landskapssamband genom mellanskärgården identifierats.

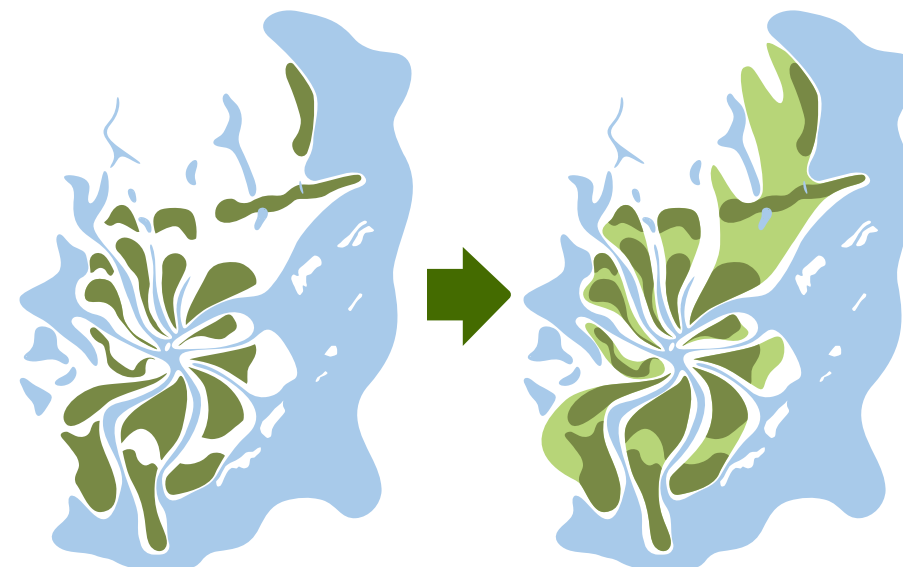
Den regionala grön- och blåstrukturens kategorier

Den regionala grön- och blåstrukturen är indelad i fem kategorier:

- Grön kil och kilområde
- Värdekärna i grön kil
- Svagt parti i grön kil
- Svagt grönt samband genom bebyggelse och/eller infrastruktur
- Vattendrag, sjöar och hav

Stommen i den regionala grön- och blåstrukturen utgörs av ett antal gröna kilar som omfattar stora och sammanhängande områden och stråk av natur, grön-områden och parker. Inom de gröna kilarna finns både områden med särskilt höga rekreations-, natur- och kulturvärden och smala, eller på andra sätt, sårbara partier, som riskerar att förlora sin sammanbindande funktion för den gröna kilen.

Figur 13. Utvecklingen av Stockholmsregionens grön- och blåstruktur från RUFS 2050 till nuvarande struktur

Områdena med särskilt höga värden utgörs av värdekärnor inom grönkilarna medan de sårbara partierna redovisas som svaga partier inom grönkilarna. Den regionala grön- och blåstrukturen omfattar också svaga gröna samband som går genom eller längs med bebyggelse och infrastruktur och som har betydelse för att upprätthålla ett ekologiskt funktionellt landskap.

Strukturen inkluderar även ytvatten som är en central del av landskapet och utgörs av vattendrag, sjöar och hav. De mest framträdande delarna är Mälaren, som förser miljontals människor med dricksvatten, och Östersjön ett av världens största bräckvattenhav.

Den regionala grön- och blåstrukturens betydelse

En sammanhängande och robust grön- och blåstruktur är avgörande för den biologiska mångfalden, djurs och växters livsmiljöer samt de ekosystemtjänster som människor har nytta av. De ekosystemtjänster som genereras av naturen ger oss livsnödvändiga nyttor genom att exempelvis rena luft och vatten och binda kol i sankor. Även regionens klimatanpassningsförmåga är beroende av de funktionella landskap som den regionala grön- och blåstrukturen avser att bevara och utveckla.

Den regionala grön- och blåstrukturen syftar till att säkerställa att invånare även fortsättningsvis har nära till både stora och små naturupplevelser och att vår gemensamma historia fortsatt kan utläsas i landskapet och genom det biologiska kulturarvet.

Figur 14. Exempel på några av den regionala grön- och blåstrukturens många funktioner och värden

Utveckling och bevarande av den regionala grön- och blåstrukturen

I följande avsnitt beskrivs respektive kategori inom den regionala grön- och blåstrukturen och de specifika förhållningssätt som är vägledande för utveckling av strukturens olika delar. Utöver de specifika förhållningssätten finns kompletterande förhållningssätt som vi behöver beakta vid all utveckling som berör den regionala grön- och blåstrukturen. De kompletterande förhållningssätten gäller inom samtliga kategorier.

Grön kil

De gröna kilarna utgörs av en sammanhängande struktur av unika natur- och kulturmiljöområden i Stockholms län. De är ofta stora och breda, men ska inte understiga en bredd på 500 meter. De är viktiga för spridning av arter mellan de gröna värdekärnorna och andra livsmiljöer som finns inom alla kilar. Därmed utgör de gröna kilarna stommen i länets gröna infrastruktur. Stora delar av kilarna är av riksintresse för naturvård, friluftsliv och kulturmiljövård.

I de tätare bebyggda delarna av regionen är de gröna kilarnas avgränsning nära sammankopplad med bebyggelsen och nät av gång- och cykelvägar. De består av alltifrån urbana parker till odlingslandskap med lång hävd och tätortsnära rekreationsskog. De gröna kilarna inom de tätare bebyggda delarna utgörs av Järvakilen, Rösjökilen, Angarnkilen, Bogesundskilen, Nacka-Värmdökilen, Tyrestakilen, Hanvedenkilen, Bornsjökilen, Ekerökilen och Görvälnkilen.

I de mer landsbygdspräglade områdena av regionen kopplas avgränsningen av de gröna kilarna till landsbygdsnoder, serviceorter och vandringsleder. Avgränsningen följer också nätverk av grön infrastruktur, mestadels knuten till skogslandskapet, men även odlingslandskap med höga samlade rekreations, natur- och kulturvärden.

Förhållningssätt för att upprätthålla och stärka de gröna kilarna och deras kilområden

- Bevara den sammanhängande strukturen och undvik lokalisering av ny bebyggelse, anläggningar och verksamheter som fragmenterar, bryter av eller riskerar att ha betydande påverkan på värden och funktioner i de gröna kilarna.
- En kil bör ha en bredd på minst 500 meter. Förlust av viktiga funktioner och värden behöver kompenseras med lämpliga åtgärder.
- Vid planering av exploateringsprojekt som kan påverka en grön kil ska en konsekvensbedömning göras av inverkan på kilens funktioner och värden. Bedömningen ska baseras på kilens sammanhängande värden och funktioner och kan omfatta flera kommuner.
- Kalhyggesbruk undviks i de gröna värdekärnorna. Skogsbruk inom de gröna kilarna bör vara diversifierat och skonsamt mot såväl ekologiska som rekreativa och kulturhistoriska värden.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 80

Värdekärna i grön kil

De gröna värdekärnorna är de mest skyddsvärda delarna av de gröna kilarna. Här finns de högsta rekreations-, natur- och kulturvärdena, i många fall som naturreservat eller riksintressen. Värdekärnorna har ofta rika upplevelsevärden, innehåller tysta områden och har en stor biologisk mångfald och variationsrikedom.

Förhållningssätt för att upprätthålla och stärka värdekärnorna i grönkilarna

- Bevara den sammanhängande strukturen och undvik lokalisering av ny bebyggelse, anläggningar och verksamheter som fragmenterar, bryter av eller riskerar att ha betydande påverkan på värden och funktioner i en värdekärna.
- Vid planering av exploateringsprojekt som riskerar att negativt påverka en grön värdekärna ska en konsekvensbedömning göras av kilens funktioner och värden. Bedömningen ska baseras på kilens sammanhängande värden och funktioner och kan omfatta flera kommuner.
- Förlust av viktiga funktioner och värden behöver kompenseras med lämpliga åtgärder.
- Kalhyggesbruk undviks i de gröna värdekärnorna. Skogsbruk inom de gröna kilarna bör vara diversifierat och skonsamt mot såväl ekologiska som rekreativa och kulturhistoriska värden.
- Vid etablering av störande verksamheter i anslutning till en grön värdekärna bör en buffertzon anges i anslutning mot värdekärnan för att undvika negativ påverkan.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 80

Svagt parti i grön kil

De svaga partierna är smala eller sårbara partier i de gröna kilarna och har oftast en bredd mellan 500 och 1 500 meter, ibland smalare än så. De har ofta inslag av en blandad markanvändning och innehåller ibland även jordbruksmark. De kan genomkorsas av en befintlig eller planerad väg/järnväg med barriäreffekt. Dessa partier är avgörande för att hålla ihop de gröna kilarna och binda samman värdekärnorna med varandra. Om dessa partier försvagas ytterligare eller byggs bort, bryts kilen upp i separata delar och regionala funktioner och värden riskerar därmed att gå förlorade.

Förhållningssätt för att upprätthålla och stärka de svaga partierna i gröna kilarna

- Säkerställ och skydda svaga partier så att de gröna kilarna förblir sammanhängande och behåller sina funktioner.
- Bevara den sammanhängande strukturen och undvik lokalisering av ny bebyggelse, anläggningar och verksamheter som fragmenterar, bryter av eller riskerar att ha betydande påverkan på värden och funktioner i ett svagt parti.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 80

Svagt grönt samband genom bebyggelse och/eller infrastruktur

De svaga gröna sambanden är fragmenterade delar av grönsstrukturen som går genom eller längs med bebyggelse och infrastruktur och som behövs för att upprätthålla ett ekologiskt funktionellt landskap.

Sambanden består av vatten, vegetation eller värdefulla träd och de bidrar till att binda samman den lokala och regionala grönsstrukturen. De har också ofta betydelse för den gröna infrastrukturen. I vissa fall korsas de av en befintlig eller planerad motorväg eller järnväg som skapar en barriäreffekt. Om sambanden byggs bort eller bryts upp i separata delar försämras de ekologiska och rekreativa funktionerna i landskapet.

Förhållningssätt för att upprätthålla och stärka de svaga gröna sambanden genom bebyggelse eller infrastruktur

- Utveckla och stärk de svaga gröna sambanden genom förbättringsåtgärder som anpassas till platsens förutsättningar.
- Överbrygg eller minimera befintliga barriäreffekter utifrån platsens förutsättningar.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 80

Figur 15. Exempel på hur lokal och regional grönsstruktur hänger ihop och kan kopplas samman.

Vattendrag, sjöar och hav

Regionens vattendrag, sjöar och hav bildar tillsammans en blåstruktur som är avgörande för flera viktiga ekosystemtjänster. Stränder, sjöar, hav och vattendrag är också viktiga miljöer för rekreation. I utvecklingen av Stockholmsregionen behöver dessa resurser hanteras i balans mellan bevarande och utveckling så att tillgången till dricksvattenresurser och rekreation stärks samtidigt som den biologiska mångfalden och ekosystemtjänster inom blåstrukturen skyddas och återställs.

Miljökvalitetsnormer för vatten

Blåstrukturens vattenmiljöer kan omfattas av miljökvalitetsnormerna (MKN) om de faller inom ramen för vattendirektivet (2000/60/EG). De vattenförekomster som är klassificerade enligt vattendirektivets ramverk ska uppfylla vissa kvalitetskrav, så som god ekologisk och kemisk status. Målsättningen är att värna ett naturligt växt- och djurliv i våra vatten och säkerställa tillgången till rent vatten för dricksvattenproduktion. Det innebär att de vattenförekomster som har god

ekologisk och kemisk status enligt gällande miljökvalitetsnormer inte ska försämrats och att åtgärder behöver sättas in för att förbättra statusen för de vattenförekomster som inte uppnår god status.

Vilken typ av åtgärder som är lämpliga för att hantera påverkan på vattenkvaliteten från planerad exploatering utreds vanligtvis av kommuner i samband med att de tar fram lokala åtgärdsplaner för vatten samt inom ramen för översikts- och detaljplanering. Eftersom många avrinningsområden berör flera kommuner behöver arbetet med att skapa förutsättningar för att uppnå miljökvalitetsnormerna ofta göras i samverkan på regional eller delregional nivå.

Miljökvalitetsnormerna för vatten kan begränsa möjligheten att använda naturmark för ny bebyggelse. De kan också leda till krav på markreservationer för dagvattenåtgärder. Till exempel kan det krävas att den renande funktionen återställs för den vattenförekomst som inte uppnår god status. De naturliga reningsfunktionerna i mark- och vattenmiljöer, särskilt avseende näringsämnen, är vanligtvis svåra och kostsamma att återskapa på konstgjord väg. Därför är det

ofta mer fördelaktigt att förtäta eller återanvända redan exploaterad mark än att ta oexploaterad naturmark i anspråk.

I Stockholmsregionen uppnår inga ytvattenförekomster god kemisk status enligt gällande miljökvalitetsnormer för vatten och endast en femtedel av ytvattenförekomsterna uppnår god ekologisk status. Orsaken till att de flesta ytvattenförekomster inte uppnår god ekologisk status beror framför allt på övergödning. Det innebär att vid planering av ny bebyggelse eller ändrad markanvändning behöver förhålla sig till kravet att inte öka belastningen på berörda recipienter, särskilt från näringsämnen i dag- och spillvatten. Orsaken till att ytvattenförekomster inte uppnår god kemisk status beror framför allt på ackumulering av kvicksilver och PBDE (polybromerade difenyletrar) i bottensediment. Utsläppet av dessa ämnen liksom majoriteten av övriga prioriterade ämnen från bebyggelsen hanteras i den kommunala planeringen framför allt genom omhändertagande av dagvatten och spillvatten.

Förhållningssätt för att upprätthålla och förbättra vattenkvaliteten enligt miljökvalitetsnormerna

- Åtgärder för att upprätthålla och förbättra vattenkvaliteten enligt miljö-kvalitetsnormerna bör prioriteras inom avrinningsområden med ett högt exploateringsstryck. I de fall avrinningsområdet berör flera kommuner behöver arbetet med att identifiera åtgärder ske i samverkan.
- Vid planering av ny bebyggelse eller annan förändrad markanvändning bör påverkan på förutsättningar att uppnå MKN för vatten bedömas. Potentiella målkonflikter bör redas ut tidigt i planprocessen och samråd och dialog ske med berörda kommuner inom avrinningsområdet.
- Säkerställ behovet av mark för åtgärder inom avrinningsområdet vid planering av ny bebyggelse eller annan förändrad markanvändning.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 80

Kompletterande förhållningssätt för utveckling och bevarande av den regionala grön- och blåstrukturen

För att stärka den biologiska mångfalden och naturens ekosystemtjänster är det viktigt att fortsätta värna, utveckla och nyskapa värden och funktioner som grön- och blåstrukturen bidrar med. Till exempel genom att ge de mest värdefulla områdena ett långsiktig skydd, att fortsätta arbetet med grön infrastruktur och att synliggöra det biologiska kulturarvet i grönstrukturplaneringen. Bevarande och utveckling av grön- och blåstrukturen behöver ske ur ett landskapsperspektiv för att bland annat säkerställa ekologiskt funktionella livsmiljöer.

Tillgång och tillgänglighet till grönska och vatten har också hälsofrämjande effekter samt ökar människors välmående och livskvalité. I planeringen är det därför viktigt att arbeta för att öka tillgängligheten till den här typen av miljöer, exempelvis genom insatser för att skapa anlagda och välfungerande leder, gröna gång- och cykelvägar, attraktiva entréer och målpunkter samt bättre tillgänglighet med kollektivtrafik. Tillgängligheten kan också stärkas genom att överbygga barriärer och stödja en sammankoppling av den lokala och regionala grön- och blåstrukturen. Samtidigt behövs fortsatta kunskapshöjande insatser om allemansrätten och tillämpandet av såväl rättigheter som skyldigheter, för att visa hänsyn till naturen, andra människor och markägare. Vi har rätt att vistas i naturen under förutsättning att vi inte stör eller förstör. Exempelvis att inte skräpa ner, att veta när hunden måste hållas kopplad, att visa extra hänsyn till växande grödor och inhägnade djur samt att allemansrätten kan vara begränsad genom särskilda bestämmelser i skyddade områden.

När det finns risk för att planerad bebyggelse eller ändrad markanvändning kommer ge en negativ påverkan på grön- och blåstrukturens värden behöver åtgärder genomföras enligt skadelindringshierarkin för att i första hand undvika eller minimera att värdena skadas.

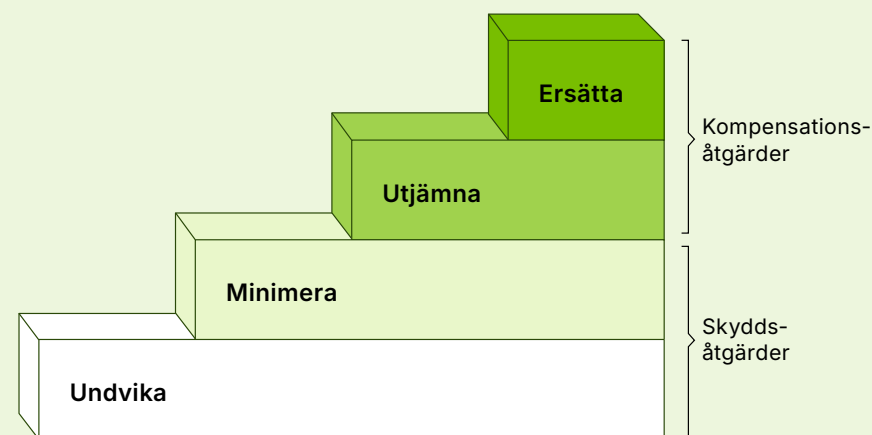
Kompletterande förhållningssätt för att upprätthålla och stärka den regionala grön- och blåstrukturens funktioner och värden

Dessa förhållningssätt gäller alla områden inom den regionala grön- och blåstrukturen och ska tillämpas tillsammans med de specifika förhållningssätt som gäller för respektive kategori.

- Verka för en utveckling som bevarar och stärker den biologiska mångfalden.
- Koppla samman den lokala och regionala grönstrukturen.
- Prioritera särskilt att bevara och utveckla stränder och våtmarker, områden med låg påverkan av buller och stråk med grön- och blåstruktur, som har stor betydelse för samband mellan värdefulla livsmiljöer. Det här gäller särskilt ädellövskogs- och äldre barrskogsmiljöer med unika värden för vilka Stockholmsregionen har ett särskilt nationellt ansvar.
- Ett långsiktigt skydd bör övervägas för områden med mycket höga värden.
- Anpassa rekreation och turism i känsliga gröna och blå natur- och kulturmiljöer för att förhindra slitage och negativ miljöpåverkan.
- Om det finns risk för negativ påverkan på den regionala grön- och blåstrukturen bör skadelindringshierarkin tillämpas och lämpliga åtgärder genomföras för att upprätthålla dess värden och funktioner.
- Planering av åtgärder i form av exempelvis skydd och utveckling behöver utgå från landskapsmässiga samband och prioriterade livsmiljöer eller ekologiska funktioner på den specifika platsen.
- För att underlätta för människor att vistas och röra sig genom Stockholmsregionens grön- och vattenområden, bör tillgängligheten öka genom exempelvis, lättillgänglig information, anlagda leder, gång- och cykelvägar, kollektivtrafik samt attraktiva entréer och målpunkter.

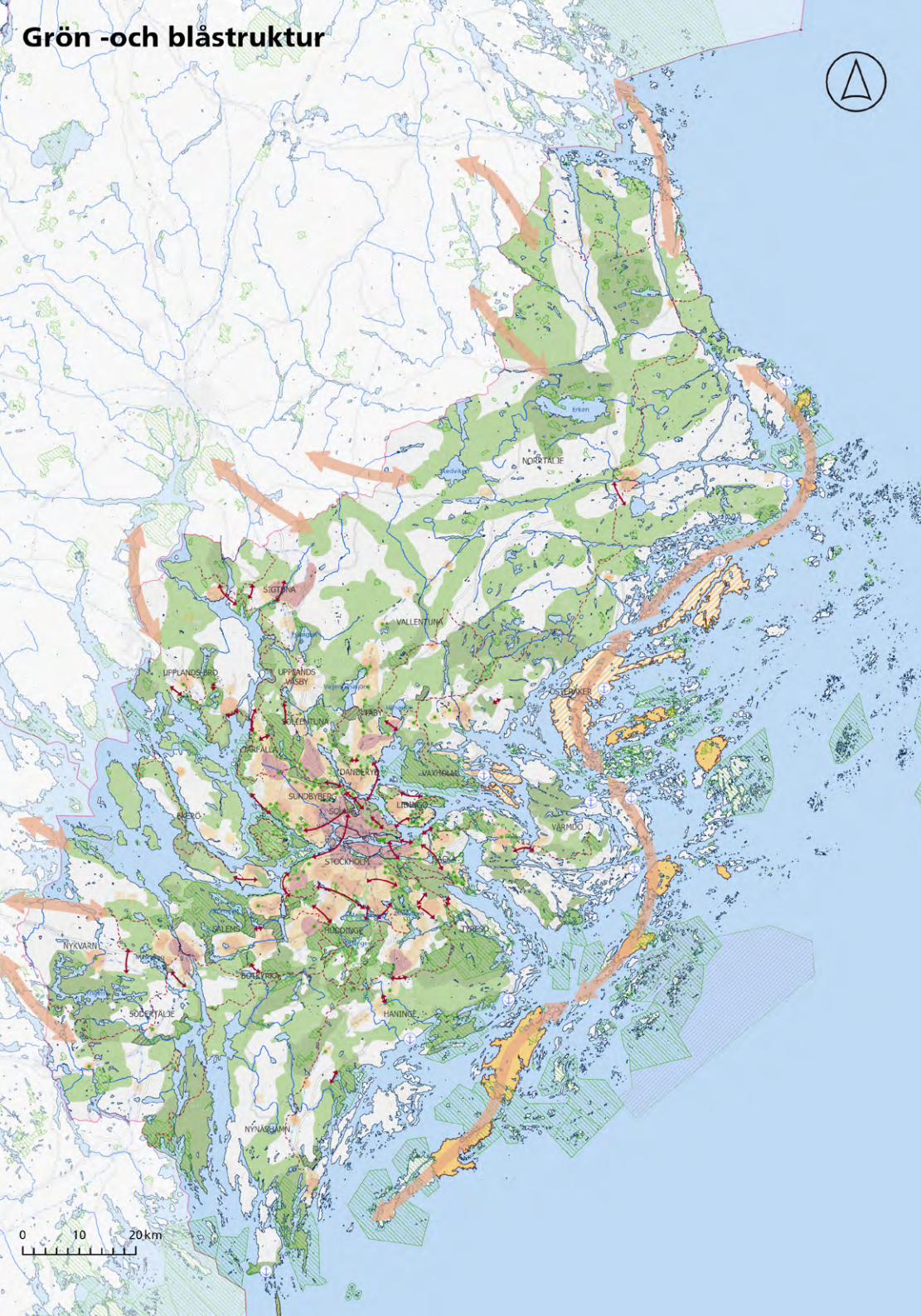
➔ Mer om den regionala grön- och blåstrukturen på regionstockholm.se

Figur 16. Skadelindringshierarkin

Skadelindringshierarkin innebär att skador i första hand ska undvikas, i andra hand minimeras och avhjälpas på plats och endast i sista hand kompenseras. Detta innebär att skador vid exploatering i första hand ska undvikas genom god planering, i andra hand ska hänsyn tas vid utformning av verksamheten för att minimera skadan av exploatering och i tredje hand ska efterbehandling och andra avhjälpande åtgärder på plats genomföras för att så långt det är möjligt mildra de negativa effekter som uppstår. Det är först om skada kan förväntas återstå trots att samtliga dessa åtgärder vidtagits som kompensation kan bli aktuellt.

(Källa: Naturvårdsverket, 2016, Ekologisk kompensation ISBN 978-91-620-0179-7)

Grön kil

- Gröna kilar är stommen i den regionala grön- och blåstrukturen och kilområde i grön kil är kittet som håller ihop kilarna
- Värdekärna i grön kil innehåller de högsta rekreations-, natur- och kulturvärdena
- Svagt parti i grön kil är smala eller sårbara partier i de gröna kilarna vars funktioner och värden är avgörande för kilarna inte ska brytas av i separata delar

Ytvatten

- Vattendrag
- Sjöar och kustnära havsområden

Gröna samband

- Landskapssamband visar på utvecklingsbehov av storregionala samband över länsgränserna och i mellanskärgården
- Svagt grönt samband är fragmenterade delar av grön- och blåstrukturen genom eller längs med bebyggelse och infrastruktur och som behövs för att upprätthålla ett ekologiskt funktionellt landskap

Naturskydd

- Befintligt naturskydd som naturreservat, nationalpark eller andra typer av skydd enligt miljöbalken
- Planerade statliga naturreservat och planerad nationalpark, gränser är preliminära. Planerade kommunala naturreservat redovisas inte

Rekreativa gångstråk

- Vandringsleder i urval, som har generaliserats i sin sträckning för att passa den regionala skalan
- Strandstråk i form av strandpromenader eller promenadvägar med strandkontakt, som är lättillgängliga, väletablerade och underhållna

Grön station

- Kollektivtrafikstationer som ligger ca 300–500 meter från en grön kil eller vandringsled

Transportsystem

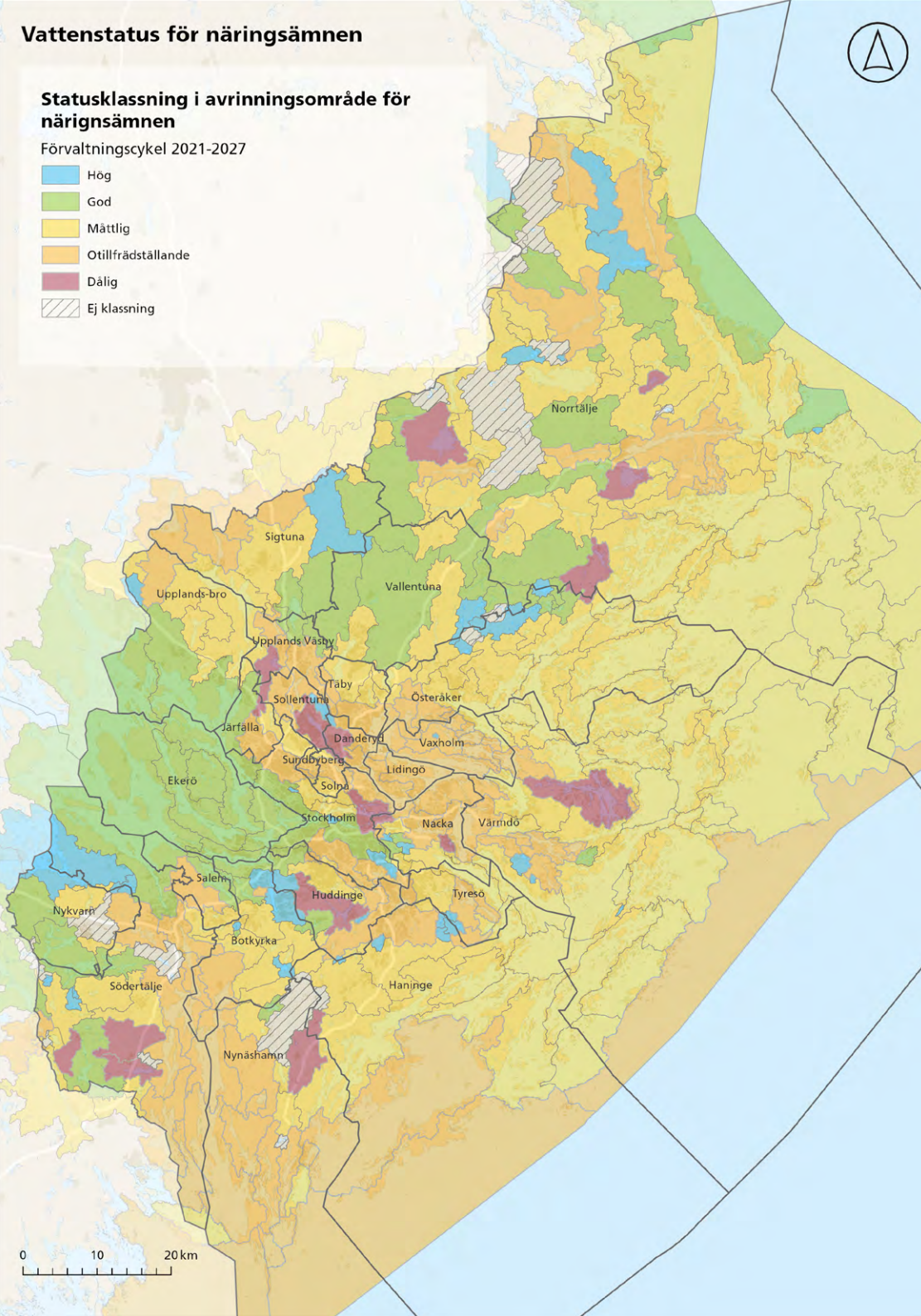
- Järnväg
- Tunnelbana
- Lokalbana
- Station för kollektivtrafik

Vattenstatus för näringsämnen

Statusklassning i avrinningsområde för näringsämnen

Förvaltningscykel 2021-2027

- Hög
- God
- Måttlig
- Otillfrädställande
- Dålig
- Ej klassning

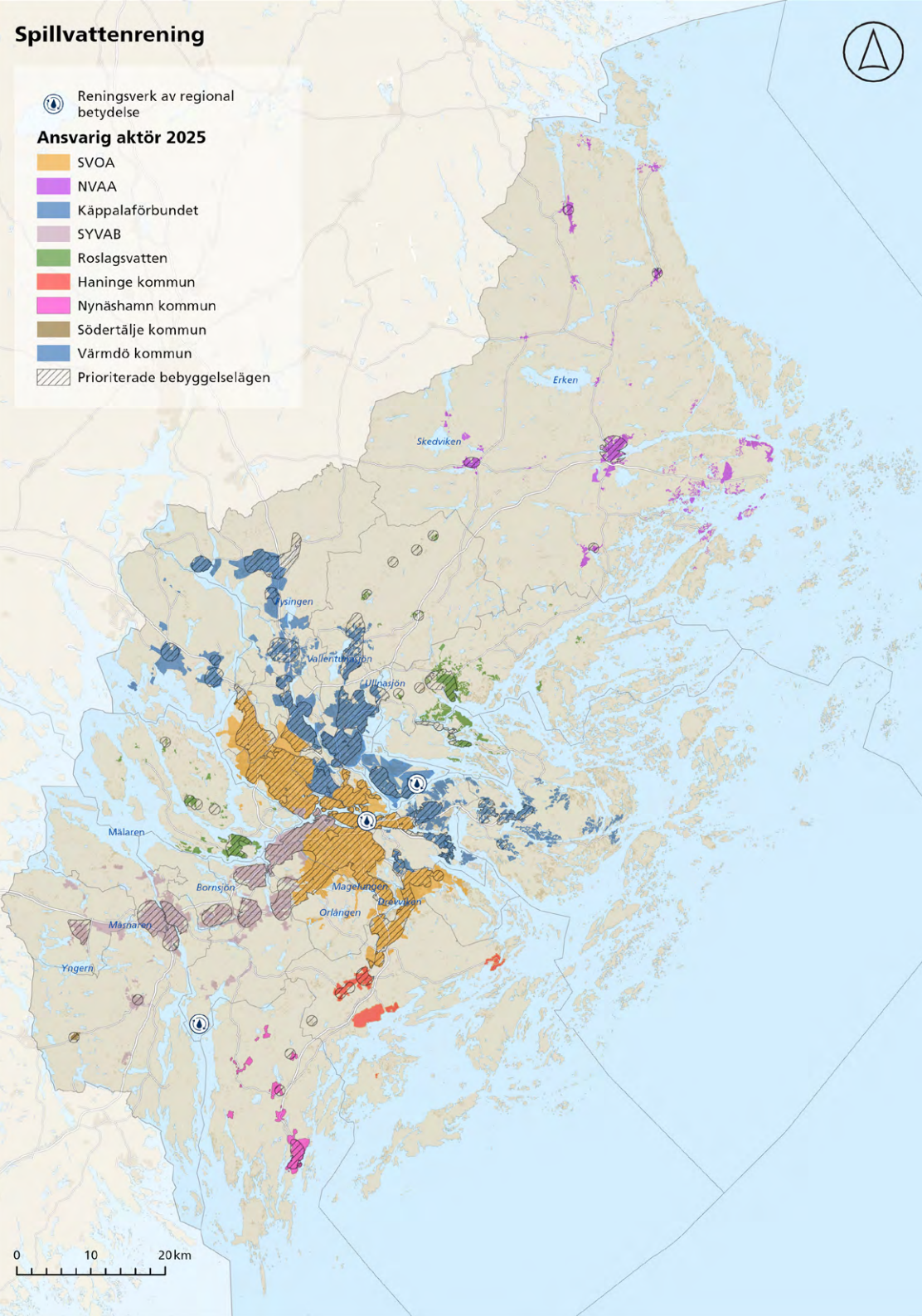

Spillvattenrening

Reningsverk av regional betydelse

Ansvarig aktör 2025

- SVOA
- NVAA
- Käppalaförbundet
- SYVAB
- Roslagsvatten
- Haninge kommun
- Nynäshamn kommun
- Södertälje kommun
- Värmdö kommun
- Prioriterade bebyggelselågen

Regionala tekniska försörjningssystem

De regionala tekniska försörjningssystemen omfattar anläggningar, ledningar och annan infrastruktur för flera olika system, däribland systemet för energiförsörjning, systemet för dricksvatten och avlopp, systemet för avfallshantering samt systemet för hantering av massor. Dessa system består av olika typer av anläggningar och infrastruktur och de har olika behov av geografisk lokalisering. Behovet av utbyggnad och utveckling skiljer sig också åt mellan de olika systemen. För att säkerställa den framtida kapaciteten i de tekniska försörjningssystemen krävs, förutom ökad kretsloppsanpassning, teknikutveckling och andra effektiviseringar också en utbyggnad av systemen med både regionala och lokala lösningar.

De regionala tekniska försörjningssystemens kategorier

De tekniska försörjningssystemen delas in i fem kategorier och de objekt som redovisas i plankartan inkluderar befintliga anläggningar med tillstånd. De regionala tekniska försörjningssystemens kategorier:

- Energianläggningar och energidistribution
- Vattenverk och vattenskyddsområden
- Reningsverk
- Avfallsanläggning
- Masshantering

De tekniska försörjningssystemens funktion och betydelse

Fungerande tekniska försörjningssystem är en grundläggande förutsättning för fortsatt bebyggelseutveckling och en god livsmiljö. De tekniska

försörjningssystemen utgör samhällsviktiga funktioner genom att de säkerställer att det finns tillgång till rent dricksvatten, el och värme, avfallsrening, att dagvatten kan omhändertas och att avfall kan hanteras. Ballastmaterial och anläggningar för masshantering behövs vid anläggningsarbete för att utveckla bebyggelse och transportinfrastruktur.

Den bebyggelseutveckling som sker i Stockholmsregionen är beroende av att de tekniska försörjningssystemen kan möta ökade behov. Därför behöver de effektiviseras, utvecklas och underhållas. Parallellt behöver de anpassas till ett förändrat klimat och utvecklas för att bli motståndskraftiga och anpassas till krav på beredskap.

Utveckling av de regionala tekniska försörjningssystemen

I följande avsnitt ges en beskrivning av respektive kategori inom de tekniska försörjningssystemen och de specifika förhållningssätt som är vägledande för utveckling av de olika försörjningssystemen. Utöver de specifika förhållningssätten finns det kompletterande förhållningssätt som vi behöver beakta vid all utveckling som berör de tekniska försörjningssystemen. De kompletterande förhållningssätten gäller inom samtliga kategorier.

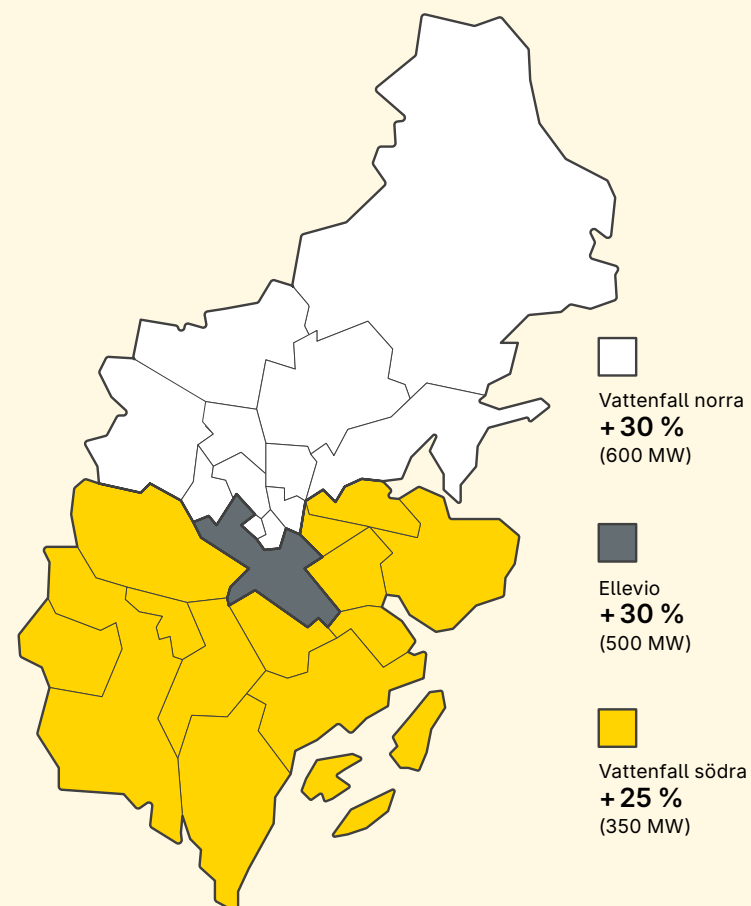
Energianläggningar och energidistribution

Fjärr- och kraftvärmeverk förser länet med en basproduktion av värme, kyla och elektricitet. Genom att värma bebyggelse med fjärrvärme i stället för el kan trycket på elnätet minska. Kraftvärmeverk kan dessutom producera el vilket innebär att region- och transmissionsnät avlastas. Fjärr- och kraftvärme-systemen har därmed en avgörande roll för länets energiförsörjning. För att effektivisera systemen behöver de knytas samman i ett resiliellt och sammanhängande distributionssystem. Utöver fjärr- och kraftvärmen finns det också fördelar med produktion av förnybar energi i form av sol- och vindkraft.

Stockholmsregionen kommer fortsatt att vara beroende av import av el, även om den lokala elproduktionen har potential att öka. Stockholmsregionen är därmed beroende av ett fungerande och kapacitetsstarkt elnät, på alla spänningsnivåer. Elnätet i och till regionen behöver byggas ut och uppgraderas för att tillföra den kapacitet och effekt som behövs i en växande region och för att skapa förutsättningar för elektrifiering och omställning. Rätt typ av ledningar behöver prioriteras för att säkerställa funktionen i olika nivåer av elnätet, där förutsättningarna ser olika ut för transmissionsnät, regionnät och lokalnät. För högre spänningsnivå (transmissions- och regionnät) bör luftledningar i de flesta fall prioriteras, eftersom de har längre livslängd, generellt är mer driftsäkra och även mer ekonomiska (Lag 2024:338 om ändring i ellagen (1997:857)). Markkabel är främst ett alternativ på korta sträckor där luftledningar inte är möjliga, till exempel i tätbebyggda områden. Uppgradering av elnätet omfattar även nya nätstationer och återinvesteringar i befintliga nätstationer.

Utbyggnad och uppgradering av elnätet i en tätbebyggd region som Stockholms län kommer att medföra svåra avvägningar mellan olika markanspråk och intressen, vilket innebär stora behov av lösningsorienterade dialoger mellan aktörerna.

Figur 17. Tillkommande effektbehov 2030/31, Regionnäten

FAKTA | TRANSMISSIONSNÄTET ÄR SEDAN 2024 UTPEKAT SOM RIKSINTRESSE ENLIGT 9 § 3 KAP. MB

Ett robust och driftsäkert transmissionsnät är en förutsättning för det civila försvarets förmåga. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har därför pekat ut mark- och vattenområden som används för ledningar och stationer i transmissionsnätet för el, samt distributionsnätet för el mellan fastlandet och Gotland, som riksintresse för totalförsvarets anläggningar.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla anläggningar för energi och energidistribution samt kraftledningar

- Värna och utveckla befintliga fjärr- och kraftvärmeanläggningar.
- Lokalisera energianläggningar som är beroende av bränsletransporter i strategiskt goda lägen, nära hamn- eller järnvägsanslutningar och i närheten av drivmedel- och bränsletillgång.
- Säkerställ mark för utbyggnad av transmissionsnätet och regionnätet, inklusive de ledningsgator som behöver omge ledningarna samt skyddsavstånd tillbebyggelse.
- Främja lösningar för ökad inomregional produktion av förnybar energi och verka för en förnybar energiförsörjning.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 91

Vattenverk och vattenskyddsområden

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel och en robust försörjning av dricksvatten är en förutsättning för Stockholmsregionens fortsatta utveckling. Mälaren är regionens största råvattentäkt och bidrar med vattenförsörjning för omkring två miljoner människor. Vattnet produceras i huvudsak av tre större aktörer; Stockholm Vatten och Avfall, Norrvatten och Telge Nät. Reservvattensystemet bygger på en kombination av yt- och grundvattentäkter, där Stockholmsåsen och Bornsjön utgör viktiga resurser.

Vattenförsörjningssystemet i Stockholmsregionen har tydliga brister. Vattenverk och ledningsnät behöver bli mer robusta och reservkapaciteten behöver öka. Det gäller både på kort sikt, i perioder av torka, och på lång sikt när efterfrågan ökar, till följd av en växande befolkning. Befolkningsökningen ställer också högre krav på produktion och leverans av större volymer vatten för att vattenbrist inte ska uppstå.

Behovet av en ökad produktion av dricksvatten i kombination med den höga exploateringstakten i regionen innebär påfrestningar på och konkurrens om tillgängliga yt- och grundvattenresurser. Därför det är särskilt viktigt att beakta risken för påverkan på olika vattentäkter tidigt i den kommunala planeringen och att identifiera det framtida behovet av vattenskyddsområden i regionen.

Eftersom en stor del av dricksvattnet utvinns från en vattentäkt är vattenförsörjningen sårbar för störningar. Genom att öka reservvattenkapaciteten från mindre vattentäkter kan systemet bli mer redundant. Det ger möjlighet att klara vattenförsörjningen till hela länet även vid störningar på ledningar eller verk. Vidare behöver infrastruktur, distribution och mottagande av nödvatten utvecklas och säkras, det vill säga det dricksvatten som är oberoende av vattenledningsnätet.

Förhållningssätt för att främja en robust vattenförsörjning

- Värna och utveckla befintliga vattenverk av regional betydelse.
- Säkerställ lämpliga ytor för utbyggnad av produktion och distribution av dricksvatten.
- Förbättra förutsättningarna för att hantera störningar och produktionsbortfall i vattenförsörjningssystemet genom att koppla samman ledningsnätet mellan vattenverken.
- Beakta risken för påverkan på yt- och grundvattentäkter, inklusive förutsättningar för grundvattenbildning, vid förändrad markanvändning.
- Inrätta vid behov ytterligare vattenverk och vattenskyddsområden för att säkerställa regionens långsiktiga vattenförsörjning.
- Tillgången till dricksvatten i hälso- och sjukvården samt annan samhällsviktig verksamhet ska säkerställas vid fredstida kriser och höjd beredskap.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 91

Reningsverk

Cirka 2,2 miljoner människor i Stockholms län är anslutna till kommunalt avlopp. Det finns drygt 40 avloppsreningsverk i länet, varav tre är av regional betydelse. Utöver dessa finns enskilda avloppsanläggningar, främst på landsbygden och i skärgården. Avloppsreningsverken i länet är till stor del centraliserade och drivs av sju aktörer.

De befintliga avloppsreningsverken kan med nuvarande kapacitet rena spillvatten från i stort sett alla kommuner. Dock medför en ökad befolkning och bebyggelseutveckling, i kombination med skärpta miljökrav, klimatförändringar och förekomst av nya föroreningsämnen, ett behov av att öka kapaciteten i reningsverken samt att förnya och utveckla avloppsreningen.

Att de recipienter i regionen som tar emot det renade avloppsvattnet redan är hårt belastade är en stor utmaning för avloppshanteringssystemet. En ökad mängd spillvatten innebär en större belastning vilket kan försvåra möjligheten för ansvariga aktörer att nå eller behålla god vattenstatus enligt miljökvalitetsnormerna (MKN) i framtiden. Dessutom leder tillskottsvatten, från regn, grundvatten och läckage i ledningsnäten, till ytterligare överbelastning av avloppsreningsverken.

Ledningsnätet för spillvatten i Stockholmsregionen har en bra geografisk spridning men det finns fortfarande lokala utmaningar. Bland annat behöver äldre ledningar ersättas och nya ledningar anläggas för att systemet ska kunna hantera större belastningar.

Beredskap inom avloppssystemet är en viktig del av samhällets förmåga att hantera störningar, exempelvis i samband med klimatförändringar, naturkatastrofer, cyberattacker eller tekniska fel. Avloppssystemets reservkapacitet i regionen varierar lokalt, men sammantaget finns det inte i nuläget behov av att öka reservkapaciteten. För att minska risken för avbrott används bland annat reservkraft till pumpstationer. Avloppssystemet behöver moderniseras och öka sin redundans för att klara av hanteringen av spillvatten vid större driftstörningar kopplat till frestida kriser och höjd beredskap.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla reningsverkens funktion

- Säkra befintliga reningsverk av regional betydelse och beakta behovet av ökad kapacitet.
- Se över förutsättningarna för att sammankoppla spillvattennätet i syfte att kompensera för driftstörningar.
- Främja utvecklingen av cirkulära lösningar för återanvändning av vatten, material, värdefulla ämnen, näring och energi från slam och spillvatten.
- Lokalisera nya anläggningar i lägen som möjliggör en integrering av avloppshantering med fjärrvärme- och biogasproduktion.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 91

Avfallsanläggning

Avfallsanläggningar är ytkrävande och upplevs ofta störande, men är nödvändiga för en regionalt effektiv avfallshantering. Anläggningarna utvecklas alltmer från deponier till platser där avfallet förbereds för återanvändning samt för material- och energiåtervinning. De stora anläggningarnas effektiva avfallshantering är beroende av att hela behandlingskedjan fungerar, det vill säga att det finns utrymme för insamling, sortering, omlastning och lagring, återanvändning och återvinning. Att utveckla cirkulär produktion och produktion av varor som är enkla att återanvända, reparera och återvinna har också betydelse för en effektiv avfallshantering.

Sambanden mellan avfallshantering, avloppsrening och energiförsörjning är starka. Avfall betraktas alltmer som en resurs – avfall är viktigt för materialåtervinning och för biogas- och energiproduktion. Anläggningarna ligger genomgående i halvperifera lägen, men har goda väganslutningar och delvis även järnvägsanslutningar.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla avfallsanläggningarnas funktion

- Värna och utveckla befintliga avfallsanläggningar av regional betydelse.
- Eftersträva samlokalisering med energianläggningar för avfallsförbränning samt biogas-, biogödsel- och drivmedelsproduktion vid planering av nya anläggningar och utveckling av befintliga anläggningar.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 91

Masshantering

Bebyggelse- och infrastrukturutveckling i Stockholmsregionen är beroende av tillgång till berg- och grusmaterial för konstruktion och markförberedande arbeten. Täkter och materialterminaler ligger i allmänhet långt ifrån den centrala regionkärnan och de regionala stadskärnorna där många stora bygg- och anläggningsprojekt utvecklas och planeras, vilket leder till långa och tunga transporter med lastbil.

Masstransporterna belastar transportinfrastrukturen och medför negativa miljö- och hälsokonsekvenser i form av utsläpp, buller, luftföroreningar och ökad exponering för trafikolyckor. Att täkter för ballastmaterial tas i anspråk, medför en irreversibel påverkan på mark- och naturmiljön och ger upphov till stora klimatutsläpp.

För att minska långa, tunga transporter och deras negativa påverkan på miljön, klimatet, folkhälsan och transportinfrastrukturen behöver massor av ballastkvalitet hanteras i nära anslutning till exploateringsprojekten. Den typen av anläggningar är ytkrävande och kan vara störande för omgivningen, vilket försvårar planeringen och etableringen av cirkulära masshanteringslösningar.

→ Mer om masshantering i *Strategin för hantering av massor* i Stockholms län på regionstockholm.se

Förhållningssätt för att säkra en effektiv masshantering

- Skapa förutsättningar för etablering av småskaliga och tillfälliga masshanteringslösningar som lämpar sig för urbana miljöer.
- Säkra befintliga och utveckla nya masshanteringsanläggningar i anslutning till större infrastruktur- och stadsbyggnadsprojekt.
- Prioritera större regionala ballastterminaler vid hamn- och järnvägsnätet.
- Eftersträva att minimera de negativa miljökonsekvenserna av hantering och återvinning av byggmassor.

Läs även kompletterande förhållningssätt på sid 91

Kompletterande förhållningssätt för utveckling av de tekniska försörjningssystemen

Lokalisering och utbyggnad av de tekniska försörjningssystemen är tätt sammankopplad med bebyggelseutveckling och utbyggnad av transportinfrastruktur. Anläggningarna är ofta ytkrävande och till viss del också störande för omgivningen. Samtidigt är anläggningarna beroende av vissa platsbundna kvaliteter. Det är viktigt att lokaliseringen av tekniska anläggningar och tillhörande infrastruktur är regionalt samordnade och att det finns en samplanering mellan de tekniska försörjningssystemen, bebyggelse och transportinfrastruktur. På så sätt nyttjas den befintliga tekniska infrastrukturen så effektivt som möjligt samtidigt som behovet av nya investeringar minskar.

Lämpliga platser för nya tekniska anläggningar och infrastruktur behöver säkras i tidiga planeringsskeden, både på regional och kommunal nivå. Det är också viktigt att säkerställa befintliga anläggningars funktion och möjlighet till framtida utveckling. Till exempel kan en förtätning innebära behov av att bygga ut kapaciteten i befintliga system. Vid planering av ny bebyggelse är det därför viktigt att säkerställa tillräckliga skyddsavstånd till befintlig och planerad teknisk infrastruktur och att beakta behov av transporter.

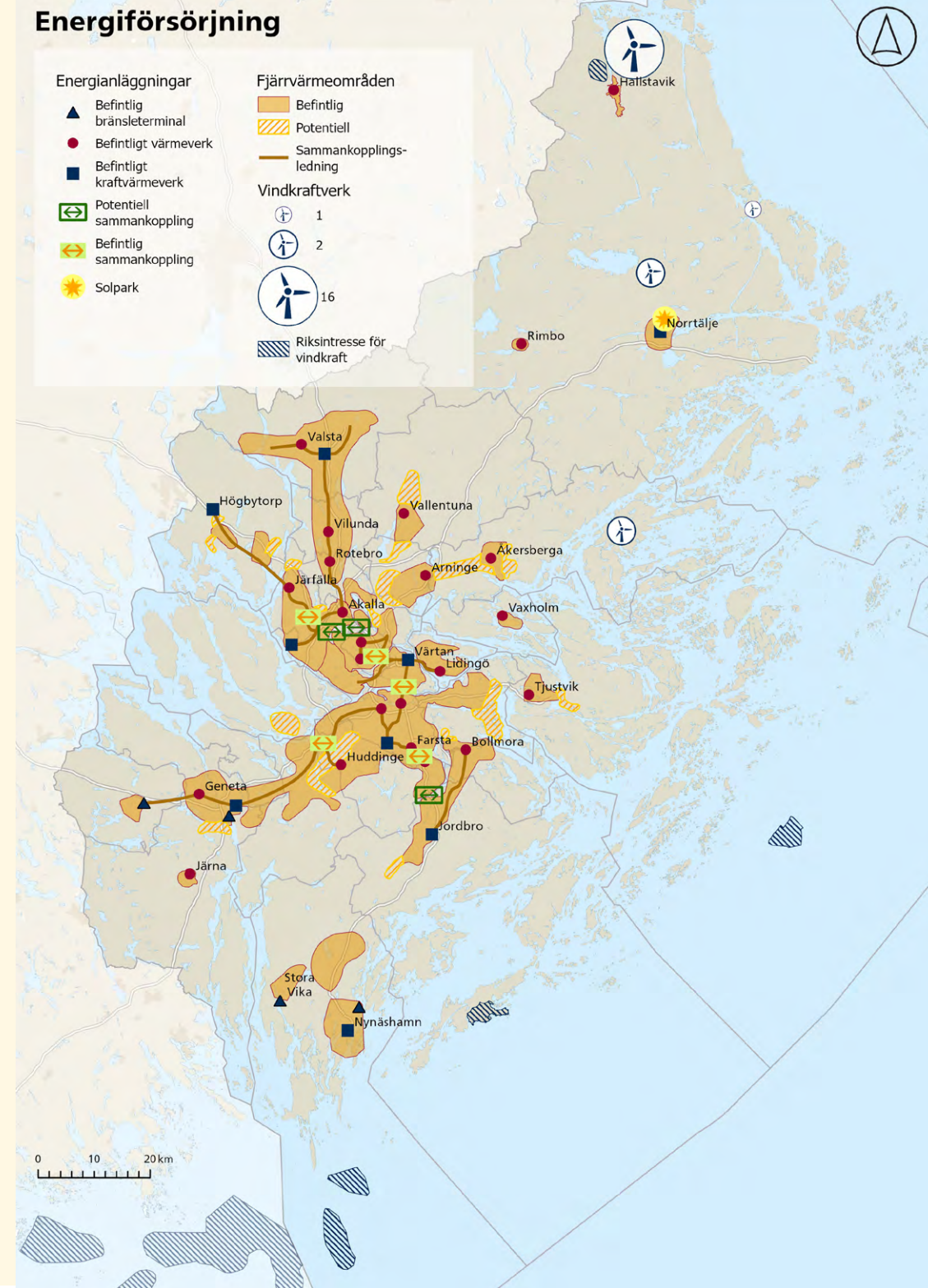
Viktiga aspekter att ta hänsyn till vid en lokalisering är störningar i form av buller, luftföroreningar och lukt, samt risken för mark- och vattenföroreningar och negativ påverkan på den biologiska mångfalden. Gällande farligt gods behöver hänsyn tas till bland annat explosions- och brandrisker och olyckor med farliga ämnen.

Kompletterande förhållningssätt för utveckling av de tekniska försörjningssystemen

Dessa förhållningssätt gäller samtliga tekniska försörjningssystem och ska tillämpas tillsammans med förhållningssätten för respektive system:

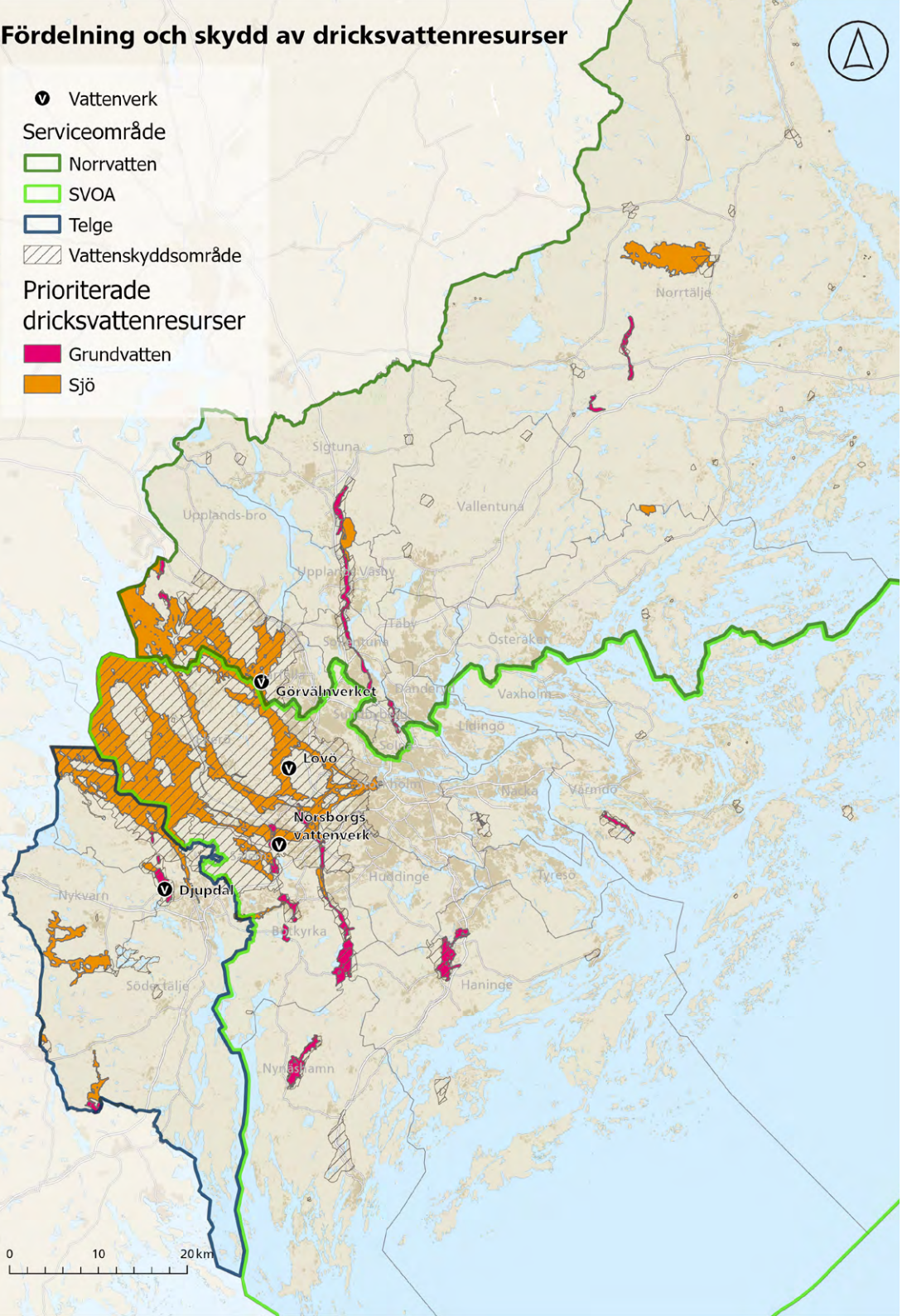
- Samplanera ny teknisk infrastruktur med bebyggelseutvecklingen. Befintliga anläggningars funktion och framtida utveckling behöver säkerställas vid planering av ny bebyggelse. Skyddsavstånd kan behövas för att hantera risker och störningar som verksamheten medför.
- Vid planering av ny bebyggelse som medför negativ påverkan på de tekniska försörjningssystemens funktion behöver en konsekvensbedömning av systemet som helhet genomföras i ett tidigt skede för att säkerställa att funktionen kan upprätthållas.
- Eftersträva samförläggning av ledningar där det är tekniskt och juridiskt möjligt och utan att det ökar sårbarheten i systemet. Samförläggning innebär ett effektivt utnyttjande av markutrymmet för ledningsdragning.
- Utveckla robusta och resilienta tekniska försörjningssystem som är flexibla och kan upprätthålla funktionen vid yttre påfrestningar och oförutsedda händelser, till exempel sabotage och risker kopplade till ett förändrat klimat.
- Beakta risken för påverkan på vattenförekomster vid utveckling av de tekniska försörjningssystemen.
- Planera nya anläggningar, byggnader och ledningar utifrån skadelindringshierarkin och med varsamhet om befintliga rekreations-, natur- och kulturvärden.

Energiförsörjning

Fördelning och skydd av dricksvattenresurser

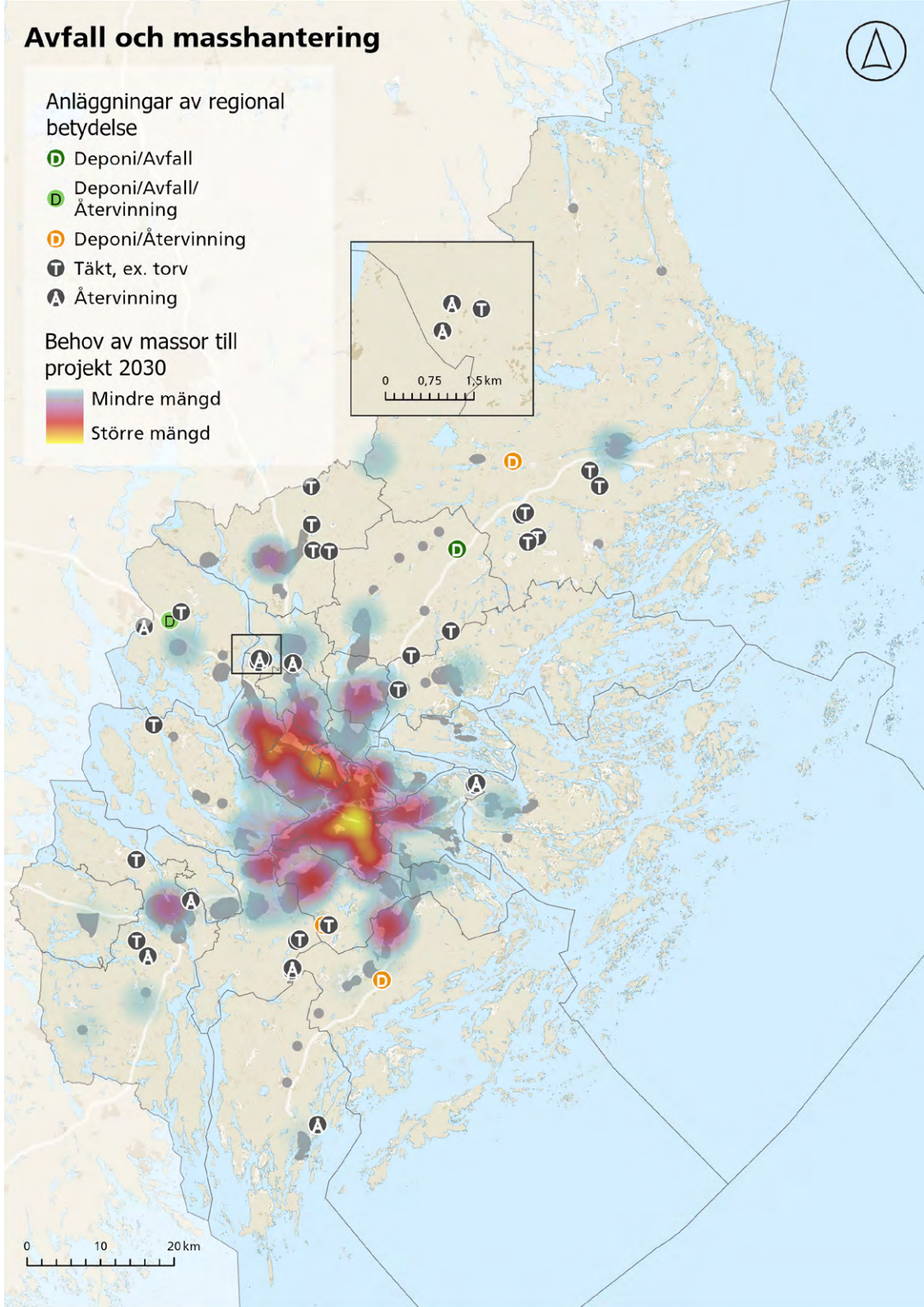
- ▼ Vattenverk
- Serviceområde
 - Norrvatten
 - SVOA
 - Telge
- Vattenskyddsområde
- Prioriterade dricksvattenresurser
 - Grundvatten
 - Sjö

Avfall och masshantering

- Anläggningar av regional betydelse
- Deponi/Avfall
 - Deponi/Avfall/Återvinning
 - Deponi/Återvinning
 - Täkt, ex. torv
 - Återvinning

- Behov av massor till projekt 2030
- Mindre mängd
 - Större mängd

Alla aktörer i Stockholmsregionen bidrar – tillsammans skapar vi en kraftfull och hållbar regional utveckling.

Så går vi från ord till handling

I den regionala utvecklingsplanen slår vi fast vår gemensamma vision, den övergripande riktningen och de mål vi behöver nå för att Stockholmsregionen ska utvecklas på ett hållbart sätt. Men för att gå från ord till handling och för att skapa förändring, behöver samtliga aktörer i Stockholmsregionen hjälpas åt att prioritera vad vi behöver göra – vilka aktiviteter och insatser som behövs. Detta måste ske med hänsyn till respektive aktörs ekonomiska förutsättningar och andra resurser. Stockholmsregionens aktörer behöver dela kunskap och erfarenheter mellan varandra för att kunna fatta välgrundade strategiska beslut. Som grund för dialog, lärande och prioriteringar är uppföljningen av den regionala utvecklingsplanen ett viktigt verktyg.

Uppföljning och lärande som drivkraft för utveckling

Uppföljning handlar om mer än att samla in siffror och redovisning av statistik – uppföljning är nyckeln till att förstå, analysera och styra utvecklingen i rätt riktning. Genom att följa upp mål och insatser kan vi lära oss om vad som fungerar, vad som behöver justeras och hur vi bäst prioriterar framåt för att nå våra gemensamma mål för Stockholmsregionens utveckling. Vilka resultat ser vi? Vad ligger bakom dem? Hur tolkar olika aktörer utvecklingen? Dessa frågor hjälper oss att dra lärdomar och fatta välgrundade beslut. Uppföljning och lärande är en viktig del av styrning och ledning – där planering, genomförande, utvärdering och förbättring går hand i hand.

Gemensamt lärande

För att driva den regionala utvecklingen framåt krävs ett kontinuerligt utbyte av kunskap och erfarenhet mellan oss aktörer, ett gemensamt lärande. Utvecklingen sker i en alltmer komplex och föränderlig omvärld. Genom att lära av varandra kan vi snabbare identifiera nya möjligheter, anpassa oss till förändringar och hitta innovativa lösningar. Tillsammans med fungerande och effektiva nätverk och samverkan bidrar det gemensamma lärandet till en mer kraftfull regional utveckling. Den årliga uppföljningen av den regionala utvecklingsplanen är en viktig utgångspunkt för det gemensamma lärandet kring regionala utvecklingsfrågor. För fortsatt kunskaps- och metodutveckling är ett nära samarbete med akademien viktigt.

Uppföljningen är en grund för dialog, lärande och prioritering av insatser och aktiviteter

Att kontinuerlig följa upp målen i den regionala utvecklingsplanen är avgörande för att säkerställa att utvecklingen i Stockholmsregionen rör sig i rätt riktning. Uppföljningen ska hjälpa oss aktörer att dra lärdomar och vid behov justera insatser för att nå större effekt i arbetet med att nå målen för regionens utveckling. För att uppföljningen ska leda till faktiska förbättringar och handling behöver resultaten och slutsatserna, i lämpliga delar, utgöra underlag till våra olika styr- och ledningsprocesser. Därför är det viktigt att vi tar oss tid att tillsammans analysera och diskutera resultaten. Region Stockholm föreslår därför att uppföljningen diskuteras vid utvalda forum och konferenser där aktörer kan analysera resultaten tillsammans.

Nyckelfrågor vid uppföljning:

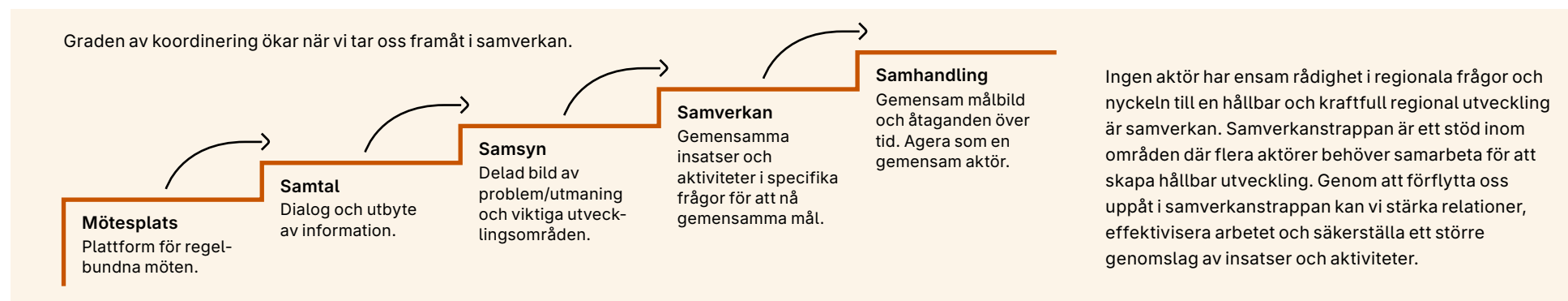
- Vad visar resultaten och vad betyder de för regionens utveckling?
- Vilka faktorer ligger bakom resultaten?
- Finns samsyn bland oss aktörer eller behövs fördjupad dialog?

Samverkan – nyckeln till en kraftfull regional utveckling

Att samverka är avgörande för att skapa en stark regional utveckling. Genom att samverka kan vi använda resurser mer effektivt, undvika dubbelarbete och hitta synergieffekter mellan oss aktörer. Vi synliggör också fler perspektiv och får en bredare förståelse för frågor och kan därigenom hitta bättre lösningar. Genom att samverka kan vi också få större genomslag genom att med enad röst påverka både nationellt och internationellt.

Som grund för att utveckla en effektiv samverkan är samverkanstrappan ett stöd. Samverkanstrappan beskriver nivåer av samarbete mellan aktörer – från informationsdelning till fullt integrerade insatser. Ju högre upp på trappan vi befinner oss desto mer effektivt och fördjupat blir arbetet. Förutsättningar för en god samverkan är att i högre grad dela information, göra gemensamma analyser och att tillsammans utvärdera och besluta om möjliga insatser och aktiviteter.

Figur 18. Samverkanstrappan

Ett nytt forum för kontinuerlig dialog mellan den kommunala och regionala politiken

För vi ska kunna prioritera aktiviteter, samla resurser och lösa ut målkonflikter som behöver hanteras för Stockholmsregionens utveckling – är det särskilt viktigt med samsyn mellan länets kommuner och Region Stockholm. För att samverkan mellan regionens kommuner och Region Stockholm ska vara framgångsrik behöver den inkludera alla nivåer – från den politiska och högsta tjänsteperson-nivån till handläggare och medarbetare.

Det pågår redan nu välfungerande och framgångsrik samverkan mellan oss aktörer i Stockholmsregionen inom olika sakområden. Men det finns ett behov av att stärka samverkanskulturen och den politiska dialogen mellan Stockholmsregionens kommun- och regionpolitiker. I dagsläget saknas en kontinuerlig dialogplattform för politiska samtal i frågor med bäring på regional utveckling. Region Stockholm föreslår därför att ett regionalt forum etableras. Forumet ska ge förutsättningar för en effektivare samverkan mellan länets kommuner och Region Stockholm. Forumet ska vara en plats där kommuner och Region Stockholm kan samarbeta och diskutera viktiga frågor om regionens framtid och där deltagarna kan påverka regionens långsiktiga utveckling. Det ska vara en arena för lärande, idéutbyte och samarbete. Utgångspunkten för dialogen är de mål som finns i den regionala utvecklingsplanen samt resultaten och analysen av den årliga uppföljningen. Ett forum för regionens politiker kan kontinuerligt följa, stödja och möjliggöra en mer kraftfull regional utveckling. Till exempel kan forumet diskutera frågeställningar kring viktiga prioriteringar, behov av gemensamma strategier eller andra former av samhandling. Forumet kan även ha en aktiv roll vid framtida aktualitetsprövning och eventuell revidering av den regionala utvecklingsplanen.

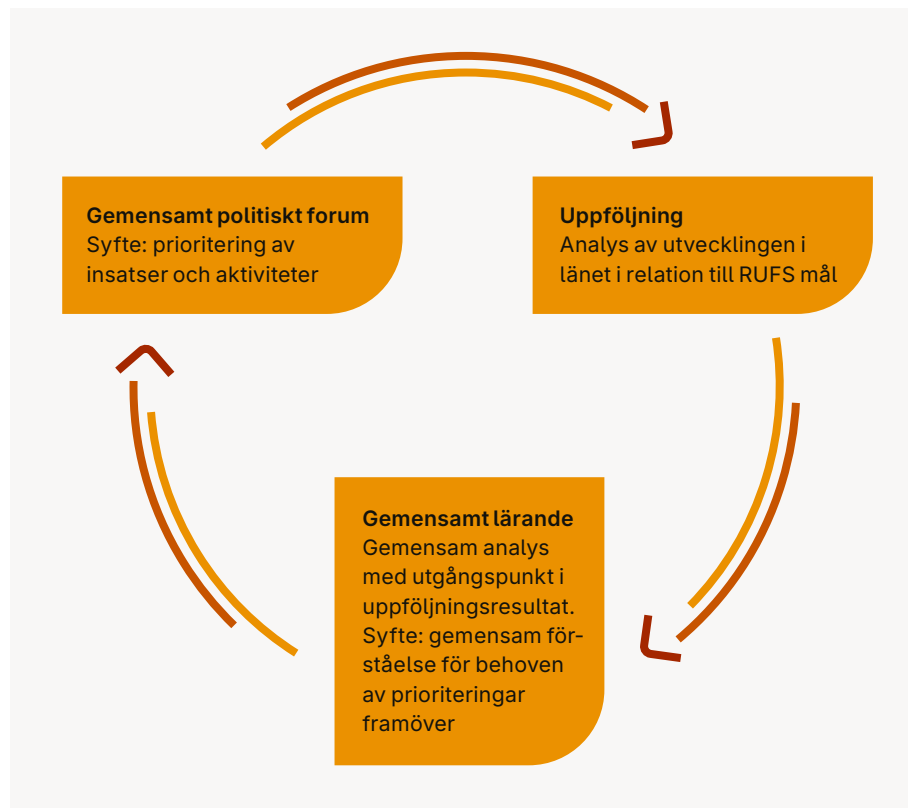

Formerna för ett regionalt forum behöver kommunerna och Region Stockholm komma fram till tillsammans. Det är viktigt att det finns en lyhördhet gentemot kommunernas olika förutsättningar och behov. Forumet ska inte leda till en ökad administrativ börda. Region Stockholms ambition är att en förankrad och gemensam dialogplattform finns framme när den nya regionala utvecklingsplanen antas.

Förslag till gemensamt årshjul för uppföljning, lärande och forum

Processen för vårt gemensamma arbete kan illustreras i ett årshjul. Ett årshjul ger struktur och förutsägbarhet och kan leda till en effektiv samverkan. En gång per mandatperiod ska den regionala utvecklingsplanen aktualitetsprövas. Region Stockholm föreslår att det görs inom ramen för den föreslagna gemensamma processen.

Figur 19. Förslag till gemensamt årshjul för uppföljning, lärande och forum

Region Stockholms verktyg och ansvar

Region Stockholm har lagstadgade uppdrag att samordna, leda och främja den hållbara utvecklingen i Stockholmsregionen. Förutom det regionala utvecklingsuppdraget och uppdraget att bedriva regional fysisk planering har Region Stockholm som aktör verksamheter som på olika sätt stödjer den regionala utvecklingen. Exempelvis bidrar den långsiktiga planeringen och utbyggnaden av kollektivtrafiken till att uppnå den regionala utvecklingsplanens mål och vision. Hälso- och sjukvården bidrar på flera olika sätt till regional utveckling, inte minst genom folkhälsoarbete och arbetet med en jämlik och sammanhållen vård. Likaså har Region Stockholm ett viktigt uppdrag i att utveckla och främja kulturfrågor i regionen, något som stärker den regionala utvecklingen.

Region Stockholms arbete med regional utveckling utgår från fem ansvarsområden:

- Finansiering
- Strategier och planer
- Kunskap och kompetens
- Påverkan
- Facilitera samverkan

Finansiering

Regional, nationell och europeisk finansiering är avgörande för att Region Stockholm ska kunna initiera och genomföra initiativ som leder mot mål och inriktningar i den regionala utvecklingsplanen. Arbetet med olika program kopplade till de europeiska strukturfonderna tar stöd i den regionala utvecklingsplanen, liksom fördelningen av statliga utvecklingsmedel, särskilda statliga utlysningar och regionala projektmedel. "Länsplan för transportinfrastruktur" medfinansierar utvecklingen av Stockholmsregionens väg-, spår- och cykelinfrastruktur. Genom Region Stockholms stöd till länets kulturaktörer, idrotts- och friluftsliv, föreningsliv samt till folkbildningen ökar delaktigheten och tillgängligheten till ett rikt kultur- och föreningsliv.

Strategier och planer

Underliggande strategier, vägledningar, handlingsplaner och riktlinjer inom olika sak-områden är en viktig del i Region Stockholms bidrag till den regionala utvecklingen. Dessa tas fram på eget initiativ eller i samverkan med andra aktörer och syftar till att utveckla, förtydliga och konkretisera olika sakfrågor samt ge ytterligare vägledning och stöd i genomförandet. En del av dessa fungerar också som styrdokument i Region Stockholms egen verksamhet.

Kunskap och kompetens

Genom att initiera, ta fram och dela kunskapsunderlag och statistiska underlag bidrar Region Stockholm till utvecklingen av regionala perspektiv i samhällsplaneringen. Region Stockholm har också ett särskilt uppdrag att utreda och lämna underlag kring frågor av betydelse för Stockholmsregionens fysiska miljö. Underlagen stärker och belyser bland annat kunskapen om regionens nuläge, behov och utmaningar inom olika områden. Kunskapen delar och vidareutvecklar vi regelbundet i dialoger, seminarier, workshops och lärandeträffar.

Påverkan

Påverkansarbete på flera nivåer är ett långsiktigt och viktigt uppdrag för att den regionala utvecklingsplanen ska få genomslag. Region Stockholm är både en samlade och en pådrivande kraft, och kan i samverkan och dialog med kommuner, näringsliv, civilsamhälle och andra intressenter driva och påverka frågor på nationell och internationell nivå. Genom att engagera olika aktörer och bygga starka relationer baserade på samsyn och gemensam förståelse, skapar vi tillsammans synlighet för regionalt viktiga frågor och möjligheter till aktiv påverkan på olika nivåer. Region Stockholm verkar också för att våra regionala mål den regionala inriktningen ska få genomslag på kommunal och statlig nivå, bland annat genom att formellt yttra sig kring kommunala översiktsplaner, riktlinjer för bostadsförsörjning och kommunala näringslivsstrategier samt statliga väg- och järnvägsplaner med mera.

Facilitera samverkan

Region Stockholm arbetar på olika sätt med att främja samverkan mellan aktörer för att driva hållbar utveckling och stärka regionens utveckling. Genom att skapa strukturer för dialog, olika former av samarbete och kunskapsutbyte bidrar Region Stockholm till att samla kommuner, näringsliv, akademi, civilsamhälle och statliga myndigheter kring våra gemensamma mål, styrkor och utmaningar.

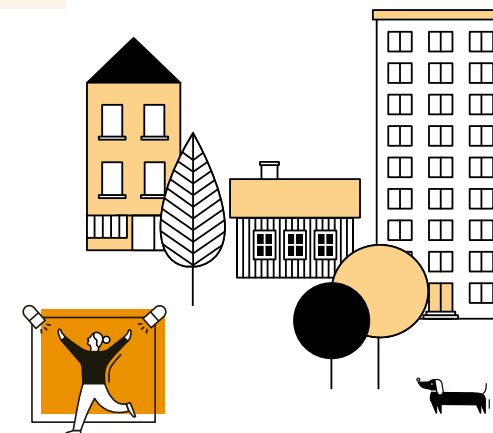
Hur den regionala utvecklingsplanen förhåller sig till internationella, nationella och regionala mål

Den regionala utvecklingsplanen visar hur Stockholmsregionens aktörer gemensamt och på en övergripande nivå bidrar till genomförandet av internationella och nationella mål, strategier och planer inom relevanta samhällsområden. I illustrationen på nästa sida redovisas hur planen förhåller sig till dessa.

Mål på den globala och europeiska nivån har sammanlagts i rubriken "internationell nivå". I sammanställningen ingår inte tillhörande strategier eller handlingsplaner, med undantag för strategier som innehåller mål. På regional nivå redovisas styrdokument som den regionala utvecklingsplanen förhåller sig till. Strategier som fördjupar målen och inriktningen i den regionala utvecklingsplanen, som exempelvis närings- och tillväxtstrategi eller landsbygds- och skärgårdsstrategi, redovisas inte. Gällande lagstiftning, som exempelvis Miljöbalken eller Plan- och bygglagen, redovisas inte i sammanställningen eftersom måluppfyllelsen säkerställs i respektive tillämpningsprocesser.

Figur 20. Illustration av internationella, nationella och andra regionala mål som den regionala utvecklingsplanen förhåller sig till

INTERNATIONELL NIVÅ	↔	NATIONELL NIVÅ	↔	REGIONAL NIVÅ	↔	LOKAL NIVÅ
- Agenda 2030 - EU mål inom området energi - EU mål inom området folkhälsa - EU mål inom området forskning och innovation - EU mål inom området handel - EU mål inom området inre marknaden - EU mål inom området jordbruk - EU mål inom området konkurrens - EU mål inom området kultur - EU mål inom området mänskliga rättigheter och demokrati - EU mål inom området miljö - EU mål inom området näringsliv och industri - EU mål inom området rättsliga frågor och grundläggande rättigheter - EU mål inom området regionalpolitik - EU mål inom området skatter - EU mål inom området transporter - EU mål inom området Utbildning och ungdomsfrågor - EU mål inom området Utrikes- och säkerhetspolitik - EU mål inom området Utveckling och samarbete		- Nationella miljömål - Klimatpolitiska ramverk - Mål för energipolitiken - Mål för boende och samhällsplanering - Nationella transportpolitiska mål - Ungdomspolitiska målen - Nationella mål för arkitektur-, form- och designpolitiken; gestaltad livsmiljö - Nationellt mål för stadsutveckling - Nationella mål för friluftslivet - Nationella mål för jämställdhet - Nationella mål för funktionshinderpolitik - Nationella mål för folkhälsa - Nationella digitaliseringsstrategi - Målet för civilt försvar - Målet för det civila beredskapet - Nationella kulturmiljömål - Nationella mål för kultur - Världsarvsstrategin i korthet - Nationella mål för regional utveckling - Nationell hemlöshetsstrategi - Europeiska landskapskonventionen - Regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter		- Regionalt trafikförsörjningsprogram - Havsplan för Östersjön - Regional vattenförsörjningsplan för Stockholms län - Ett jämställt Stockholms län - Länsstrategi för jämställdhetsintegrering 2024-2027 - Regional handlingsplan för klimatanpassning i Stockholms län - Skogsstrategi för Stockholms län - Strategi för hantering av massor i Stockholms län - Regionalt åtgärds-program för miljö-målen, 'Stockholms län - ÖMS 2050 - samverkan kring planering i östra Mellansverige - En bättre sits (EBS)		- Översiktsplaner - Riktlinjer för bostadsförsörjning - Kommunala näringslivsstrategier och planer

Globala hållbarhetsmål

År 2015 antog FN:s medlemsstater Agenda 2030 för hållbar utveckling. Syftet var att medlemsstater åtog sig att fram till år 2030 leda världen mot en hållbar och rättvis framtid genom att utrota fattigdom och hunger överallt, bekämpa ojämlikheter inom och mellan länder, bygga fredliga, rättvisa och inkluderande samhällen, att alla ska kunna åtnjuta de mänskliga rättigheterna, att främja jämställdhet och kvinnors och flickors egenmakt, att vidta ansträngningar för att nå dem som är mest utsatta först samt att säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser.

Agenda 2030 är en handlingsplan med 17 mål för omställning till ett hållbart samhälle för människorna, planeten och välbefindandet. Agenda 2030:s mål och delmål omfattar samtliga tre dimensioner av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.

Nationella miljömål

Sverige har 16 miljö kvalitetsmål samt ett övergripande mål, Generationsmålet, som är vägledande för miljöarbetet för alla nivåer i samhället. Miljömålen konkretiserar det nationella genomförandet av den miljömässiga hållbarhetsdimensionen och omfattar områdena avfall, biologisk mångfald, farliga ämnen, hållbar stadsutveckling, luftföroreningar och klimat.

Målen i den regionala utvecklingsplanen bidrar till de globala hållbarhetsmålen och de nationella miljömålen

I illustrationen på nästa sida redovisas hur den regionala utvecklingsplanens mål förhåller sig till de globala hållbarhetsmålen och de nationella miljömålen. Bedömningen av bidraget till dessa mål utifrån tre bedömningsnivåer, bidrar direkt, bidrar indirekt och bidrar inte alls.

Med bedömningen bidrar direkt avses att målet i den regionala utvecklingsplanen har en direkt koppling till ett av de övriga målen, exempelvis har Mål 3 Stockholmsregionen har en hållbar och pålitlig energiförsörjning som möter behoven har en direkt koppling till det globala målet Mål 7 Hållbar energi för alla. Mål 3 om hållbar energi har bedömts ha en indirekt koppling till globala målet 11 Hållbara städer och samhällen. En direkt koppling redovisas med grön punkt, en indirekt koppling med gul punkt och en tom ruta betyder att det saknas koppling.

Den regionala utvecklingsplanen bidrar mest till uppfyllelse av mål 9 Hållbar industri, innovation och infrastruktur samt mål 11 Hållbara städer och samhällen. Även mål 8 – Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt bidrar den nya regionala utvecklingsplanen till att uppfylla genom mål om hållbar tillväxt i Stockholmsregionen. Mål 17 i Agenda 2030 handlar om implementering och genomförande av de andra 16 mål. Eftersom genomförandet i den nya regionala utvecklingsplanen hanteras utanför målstrukturen är bedömningen att det saknas koppling mellan mål 17 och målen i den regionala utvecklingsplanen.

Den regionala utvecklingsplanen bidrar mest till uppfyllelse av de nationella miljömålen; Begränsad klimatpåverkan, God bebyggd miljö, Frisk luft samt Levande sjöar och vattendrag. Den bidrar i mindre till målen Säker strålmiljö, myllrande våtmarker, levande skogar och inte alls till målet Storslagen fjällmiljö.

Globala hållbarhetsmål och målen i den regionala utvecklingsplanen

Figur 21. Illustration av hur mål i den regionala utvecklingsplanen relaterar till de globala hållbarhetsmålen. Grön kvadrat visar på en direkt koppling och en gul punkt visar på en indirekt koppling mellan mål i den regionala utvecklingsplanen och globalt hållbarhetsmål.

■ = direkt koppling ● = indirekt koppling

Regionala mål

	Ingen fattigdom	Ingen hunger	God hälsa och välbefinnande	God utbildning	Jämställdhet	Rent vatten och sanitet för alla	Hållbar energi för alla	Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	Minskad ojämlikhet	Hållbara städer och samhällen	Hållbar konsumtion och produktion	Bekämpa klimatförändringarna	Hav och marina resurser	Ekosystem och biologisk mångfald	Fredliga och inkluderande samhällen	Genomförande och globalt partnerskap
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1			●				■	●	■		■	■	■	●	●	●	
2	■	■				■	■		■		■		■		●		
3							■		■		●	■	●				
4		●	●					●	■		■		●				
5											■						
6	●				●	●			●	■	■					■	
7	●		■	■	■	■		■		■	■			●		●	
8		●	■	●	■	■	●	●			■	■	●	■	■		
9	●	●		●	●		■	■	■		●						
10		●	●	■	●		■	■	■			●					
11	●		●	■	■			■	●								
12								■	●								

Figur 22. Illustration av hur mål i den regionala utvecklingsplanen bidrar till de nationella miljömålen. Grön kvadrat visar på en direkt koppling och en gul punkt visar på en indirekt koppling mellan respektive mål i den regionala utvecklingsplanen och nationellt miljömål.

■ = direkt koppling ● = indirekt koppling

[illegible]

Den regionala utvecklingsplanens konsekvenser från ett miljömässigt, socialt och ekonomiskt perspektiv

Bilagan Hållbarhetsbedömning med strategisk miljöbedömning av regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen innehåller en fördjupad analys av de miljömässiga, sociala och ekonomiska konsekvenserna utifrån granskningshandlingens innehåll. För att möta synpunkter som framförts om att tydliggöra hur riksintressen kan komma att påverkas av den regionala utvecklingsplanen har Region Stockholm valt att redovisa detta i en separat bilaga Riksintressen i regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen.

Samlad bedömning

Den regionala utvecklingsplanen är en plan av övergripande och vägledande plan. Den gäller för Stockholmsregionen och är ett verktyg för att Stockholmsregionens aktörer, tillsammans och var och en för sig, ska kunna jobba mot en gemensam vision och mot övergripande mål som syftar till en långsiktig och hållbar utveckling av hela Stockholmsregionen.

För alla nya regionala utvecklingsplaner ska en strategisk miljöbedömning genomföras, i syfte att integrera miljöaspekter i planen så att en hållbar utveckling främjas. Region Stockholm har valt att utöka den strategiska miljöbedömningen till en hållbarhetsbedömning vilken även omfattar ekonomiska och sociala perspektiv. Hållbarhetsbedömningen har genomförts parallellt med, och delvis integrerat i, planprocessen. Då den regionala utvecklingsplanen är en plan av övergripande karaktär har hållbarhetsbedömningen genomförts och rapporten upprättats på en motsvarande, övergripande nivå.

Denna hållbarhetsbedömning har genomförts som en kombinerad mål-ledd och traditionell strategisk miljöbedömning. De ekonomiska och sociala konsekvenserna har hanterats utifrån en mål-ledd bedömningsgrund medan de miljömässiga konsekvenserna har hanterats utifrån en traditionell bedömning i kombination med en mål-ledd riktninganalys för de nationella miljö kvalitetsmålen och de globala hållbarhetsmålen (Agenda 2030). En bedömning har gjorts mot ett nollalternativ, det vill säga miljöns sannolika utveckling om planen inte antas, på en övergripande nivå. Samtliga bedömningar av miljökonsekvenserna är gjorda i jämförelse med nuläget och tar sikte på horisontåren 2040 som avser kort- och medellång sikt, och år 2060 som avser lång sikt. Klimatpåverkan och jordbruksmark som långsiktig resurs bedöms med en längre tidshorisont till år 2100.

I jämförelse med nollalternativet medför en utveckling i enlighet med den regionala utvecklingsplanen att mindre mark tas i anspråk. En utveckling i enlighet med utvecklingsplanen bedöms i större utsträckning än nollalternativets utveckling bidra till målpuppfyllelse för nationella miljö mål genom de förhållningssätt som presenteras. Den regionala utvecklingsplanen bedöms medföra något mindre negativa konsekvenser och effekter för miljöaspekter jämfört med nollalternativet. Den regionala utvecklingsplanen redogör för höga ambitioner bland annat för Stockholmsregionens grön- och blåstruktur samt för klimatet.

I planen lyfts vikten av hanteringen av flertalet miljöaspekter i kommande planering. Till följd av planens övergripande karaktär är effekter och konsekvenser svårbedömda. En samlad bebyggelse och förtätning innebär att områden med natur- och kulturvärden och känslig vattenkvalitet kan komma att påverkas, även hälsa och livsmiljö kan påverkas med avseende på buller och luft, framför allt från trafik. Byggandet av bostäder och infrastruktur medför i sin tur ökade utsläpp av växthusgaser trots högt ställda klimatambitioner i den regionala utvecklingsplanen. Avseende miljörelaterade konsekvenser bedöms planen sammantaget medföra risk för negativa konsekvenser för flertalet aspekter bortsett från vatten och hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt där planen bedöms kunna medföra positiva konsekvenser.

Avseende sociala konsekvenser bedöms den regionala utvecklingsplanen i stort bidra till god målpuppfyllelse. Bedömningskriterier som berör vardagsliv, levande samhällen, mobilitet, tillgänglighet, inkludering, trygghet och social sammanhållning överensstämmer väl med målsättningar och inriktningar i planen. Som bedömningsgrund inom inkludering, trygghet och social sammanhållning ingår stadsutvecklingspolitiska mål som lyfter att städer ska vara inkluderande och tillgängliga för alla, oavsett bakgrund, kön, ålder eller funktionsnedsättning. Utvecklingen är i hög grad beroende av hur regionens aktörer agerar i efterföljande planering, vilket gör det svårt att bedöma hur väl planens mål och vägledning kan väntas bidra till den önskade utvecklingen.

Avseende ekonomiska konsekvenser bedöms innehållet i den regionala utvecklingsplanen i stort bidra till god målpuppfyllelse. Bedömningsgrunderna för näringslivets förutsättningar och effektivt nyttjande av bebyggd miljö överensstämmer i stort med planens rumsliga prioriteringar av bebyggelseutveckling på platser med god tillgänglighet, liksom planens mål om stärkt attraktivitet och internationell tillgänglighet. Dessa bidrar i viss utsträckning även till målpuppfyllelse av långsiktig balans i offentlig ekonomi. Dock kan avsaknad av förhållningssätt för avvägning och prioritering av ekonomiska åtaganden i planen innebära en risk för att målet om långsiktig balans i offentlig ekonomi motverkas.

→ Mer om i bilaga *Hållbarhetsbedömning med strategisk miljöbedömning av regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen*

Ord och begrepp

Allmänt intresse

Allmänna intressen beskrivs i plan- och bygglagen (2010:900, kap 2) och är bland annat natur- och kulturaspekter, utformningen av bebyggelse samt vissa bestämmelser i miljöbalken. Kommunerna ska ta hänsyn till de allmänna intressena vid planläggning och lovgivning, liksom till regionplaneorganet vid regionplanering. Vissa av de allmänna intressena har även pekats ut som riksintressen.

Areella näringar

Areella näringar omfattar verksamheter inom jord, skog- och trädgårdsnäring samt fiskerinäring.

Bastrafik

Mellan fastlandet och utpekade kärnöar i skärgården ska det säkerställas kollektivtrafik året runt. Denna kollektivtrafik benämns bastrafik. På fastlandet ansluter bastrafiken till strategiska bytespunkter som benämns replipunkter. Bastrafiken ska möjliggöra för pendlingsresor samt resor till kommuncentrum med tillgång till samhällsservice Bastrafiken är även viktig för näringslivet i skärgården och för skärgårdens besökare.

Blåstruktur

Blåstrukturen är den sammanlagda ytan av vatten inom ett geografiskt område och består både av synligt vatten, till exempel Mälaren och Östersjön, och av grundvatten och avrinningsområden som inte är synliga i dagen. Blåstrukturen är viktig för såväl dricksvattenförsörjning som andra ekosystemtjänster, bland annat rekreation, transporter och olika vattenanknutna näringar.

Bostadsbrist

Bostadsbrist är ett komplext begrepp som inte går att beskriva på ett sätt. Boverket bedömer årligen bostadsbrist på både regional och kommunal nivå. Underlaget som Boverket tar fram består av olika mått över antalet hushåll som saknar en rimlig bostad utifrån en uppsättning kriterier och normer. Måtten visar hur många hushåll som har en boendesituation som inte uppfyller de olika kriterierna.

BRP – bruttoregionprodukt

Bruttoregionprodukt (BRP) är den regionala motsvarigheten till det nationella måttet bruttonationalprodukt (BNP). BRP är det samlade värdet av alla producerade varor och tjänster i en region under ett år. BRP visar hur stor produktionen är räknat i kronor. (Källa: Regionfakta.com)

Ekosystemtjänster

Produkter och tjänster som naturen skapar och som människor nyttjar. De brukar delas in i fyra huvudkategorier: producerande (mat och råvaror etcetera), kulturella (till exempel naturupplevelser), reglerande (vattenrening etcetera) och pollinering samt understödjande (biologisk mångfald och det hydrologiska kretsloppet med mera).

Framskrivningar

En beräkning av den genomsnittliga framtida utvecklingen av befolkningens mängden fram till ett visst år utifrån att parametrar som födelsetal, dödstal, inflyttning och utflyttning följer vissa mönster. Befolkningsframskrivningar skiljer sig från befolkningsprognoser, som beräknar den framtida befolkningen per år och som även kan ta hänsyn till hur förändringsfaktorer som bostadsbyggande och konjunktursvängningar påverkar utvecklingen. Framskrivningar görs också för ekonomisk utveckling och sysselsättning.

Fredstida kriser

En fredstida krissituation är en allvarlig händelse som hotar samhällets funktion under fredstid. Den orsakar eller riskerar att orsaka allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma och samordnade insatser från flera aktörer.

Förnybar energiproduktion

Förnybar energiproduktion - är energi som kommer från naturliga källor som sol, vind, vatten och biomassa, och som förnyas kontinuerligt. Vissa av dem är väderberoende vilket gör att det inte går att bestämma när och hur mycket energi som produceras.

Gestaltad livsmiljö

Utformning och struktur av den fysiska miljön där människor bor, arbetar och rör sig kallas gestaltad livsmiljö. Begreppet används ofta värderande, för att beskriva vikten av att skapa städer och regioner som är attraktiva, hållbara och anpassade till framtida utmaningar.

Hållbar tillväxt

Hållbar tillväxt handlar om tillväxt som inte endast är ekonomiskt hållbar utan även skapar förutsättningar för ekologisk och social hållbarhet. Inte minst att motverka arbetslöshet och minska utanförskap. Innovationsdriven tillväxt för sin del kan driva på den gröna omställningen genom utveckling av ny teknik, nya produkter och nya tjänster.

Hållbara transporter

Hållbara transporter har låg ekonomisk, social och miljömässig kostnad och ska främja en balanserad och långsiktigt hållbar mobilitet. Det kan handla om exempelvis förändrade resvanor, minskat resande, förbättrad energieffektivitet i bränslen och fordon och jämlik tillgänglighet.

Innovationshubb

Ett konkret sätt för storföretag att börja samarbeta med kreativa och snabbväxande start-ups eller scale ups är att etablera en så kallad "innovationshubb".

Innovationsekosystem eller ekosystem för innovation

Ekosystemet för innovation utgörs av fler sammankopplade aktörer – offentliga, civil-samhället, näringslivet, akademi, individuella entreprenörer och med flera. Framgångsfaktorn uppstår när dessa jobbar tillsammans. Varje uppsättning ihopkopplade aktörer utgör ett eget ekosystem och i Sverige kan man därför säga att det finns lokala, regionala och ett nationellt ekosystem som i sin tur är kopplat till flera globala ekosystem. Ett innovationsekosystem består av olika aktörer, relationer och resurser som alla spelar en roll för att ta en bra idé till transformativ påverkan i skala. Effekten av varje del inom innovationsekosystemet är beroende av andra delar av systemet (exempelvis är entreprenörer beroende av att kunna få tillgång till finansiering) En förändring av en del av innovationsekosystemet leder till förändringar i andra delar av innovationsekosystemet. (Källa: SISP)

Life science

Ett brett och tvärvetenskapligt område inom forskning och akademi som studerar hälsa och sjukdomar genom integrering av olika discipliner inom medicin, biologi och teknik. Kan bland annat innefatta medicin, biomedicin, läkemedel, molekylärteknik, genetik och miljömedicin.

Livsmedelssystem

Livsmedelskedja är ett förenklat sätt att beskriva hur livsmedel distribueras, från jord till bord. Livsmedelssystemet är mer komplext, här inbegrips processer på olika nivåer, det kan handla om förändrade odlings- och skötselmetoder, förändrade värdekedjor och annan typ av processindustri eller ändrade

kostmönster. Livsmedelssystemets skala kan variera från det lokala systemet på gårdsnivå till stora globala världshandelssystem. Systemet kan också delas in utifrån en viss kategori av livsmedel, exempelvis kött (nöt, gris och lamm), mejerivaror eller grönsaker, frukt och bär.

Livsvillkor

Livsvillkor beskriver människors förmågor att leva fullgoda liv. Begreppet används i många i olika sammanhang, bland annat kopplat till folkhälsa, hälsans bestämningsfaktorer och social hållbarhet. Ofta ingår faktorer som arbete, utbildning och boende. I Region Stockholms livsvillkorindex är livsvillkor definierat som "de resurser, relationer och förhållanden som påverkar individers (och grupper) förutsättningar att fullt ut kunna utveckla sina förmågor (kapaciteter)".

Hälsans bestämningsfaktorer

Med hälsans bestämningsfaktorer avses att människors hälsa påverkas av en mängd faktorer som på olika sätt samspelar med varandra under hela livet. En del bestämningsfaktorer kan påverkas av individen, så som matvanor och fysisk aktivitet, men även i viss mån våra sociala nätverk. Många bestämningsfaktorer är av mer strukturell karaktär, och därmed möjliga att påverka genom politiska beslut. Det gäller till exempel utbildning, försörjning, boende och den fysiska miljön, men också möjlighet till inflytande och delaktighet i samhället. Även övergripande samhällsfaktorer som miljö, och klimat, kultur och samhällsekonomi är bestämningsfaktorer för hälsa.

Höjd beredskap

Höjd beredskap är ett samlingsnamn för beredskapsnivåerna "skärpt beredskap" och "högsta beredskap". Vid skärpt beredskap bedöms Sverige vara i krigsfara eller att det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser. Högsta beredskap är den högsta av de två beredskapsnivåerna och råder automatiskt om Sverige hamnar i krig.

Planerbar energiproduktion

Planerbar energiproduktion är energikällor där det går att bestämma när och hur mycket energi som ska produceras. Exempel på dessa är kärnkraft, vattenkraft och fjärrvärme-verk/kraftvärmeverk (fjärrvärmeverk som även kan producera el).

Regional utvecklingsplan

Den regionala utvecklingsplanen är både en regional utvecklingsstrategi, RUS, i enighet med lagen om regionalt utvecklingsansvar (SFS 2010:630) och en regionplan i enighet med plan- och bygglagen (SFS 2010:900) och är upprättad med stöd i dessa lagar.

Replipunkt

Strategiska bytespunkter för resor med kollektivtrafik mellan kärnöar, kommun-centrum och den centrala regionkärnan. De utgör viktiga länkar för person- och godstrans-porter till och från kärnöarna, samt tillgodoser behoven av pendlings-möjligheter för såväl båt som bil.

Resiliens

Förmåga att snabbt återhämta sig från störningar och hantera oväntade händelser.

Riksintressen

Områden av riksintresse är statliga intressen av nationell betydelse och omfattas av länsstyrelsens tillsynsansvar enligt plan- och bygglagen (2010:900).

Robusthet

Förmåga att fortsätta fungera även om en del av systemet misslyckas eller går sönder.

RUFS 2050

Den nu gällande regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen med målår 2050, förkortas RUFS 2050.

RUS – regional utvecklingsstrategi

RUS återfinns i förordningen (2017:583) om regionalt tillväxtarbete. Den regionala utvecklingsstrategin ska enligt §8 vara en samlad och sektorsövergripande strategi för det regionala tillväxtarbetet i ett eller flera län och innehålla mål och långsiktiga prioriteringar för detsamma.

Samhällsservice

Tjänster och verksamheter som tillhandahålls av samhället för att möta invånarnas behov och för att förbättra livskvaliteten. Exempel på detta är: polis, kollektivtrafik, kommersiell service, kommersiellt kultur- och idrottsutbud, kommunal service som sophantering med mera.

SME eller SMF företag

Små- och medelstora företag med under 250 anställda.

Scale up

Ett scale-up- bolag är ett företag som haft en genomsnittlig vinst på 20 procent% de tre senaste åren med minst 10 tio anställda enligt OECD. En annan beskrivning är att scale-up- bolag befinner sig i tillväxtfas.

Smart specialisering

Strategi och metod inom regional utveckling som syftar till att identifiera och fokusera på områden där en region har specifika styrkor och konkurrensfördelar. Det är en me-tod för att öka Stockholmsregionens innovationskapacitet och ekonomiska tillväxt ge-nom att koncentrera resurser och insatser på områden där Stockholmsregionen har potential att vara ledande och konkurrenskraftig.

Stabila när energiproduktion

Stabila nät uppnås genom att elproduktion och konsumtion är lika stor vid varje givet tillfälle - för hög eller låg produktion hotar stabiliteten och kan i värsta fall släcka nätet med stora skador på infrastrukturen. I de fall det råder obalans i systemet behöver olika stödsystem utvecklas för att hantera obalansen. En annan del av stabiliteten innebär att ledningarna kan transportera elen dit den ska konsumeras.

Stockholmsregionens aktörer

Med Stockholmsregionens aktörer menas samtliga aktörer som medverkar till regionens utveckling exempelvis kommuner, näringsliv, civilsamhälle och myndigheter.

Styrkeområden

En sektor eller specialiseringsområde där en organisation, region eller nation har specifika styrkor, kompetenser eller fördelar jämfört med andra. Att identifiera och utveckla styrkeområden är ofta en del av strategisk planering och ekonomisk utveckling för att skapa konkurrensfördelar och främja hållbar tillväxt.

Unicorn

Beteckning på nystartat företag (start-up-bolag) med ett börsvärde på över en miljard dollar. Några exempel på svenska unicorn-företags: är Skype, Klarna, Spotify, Mojang, Truecaller, Instabox, Kry och Einride.

Referenser och underlag

Länsstyrelsen Stockholm (2019), *Grön infrastruktur – Regional handlingsplan för Stockholms län*. Rapport 2019:12

Länsstyrelsen Stockholm (2021), *Med skogen som mötesplats – Dialog och utveckling i Stockholms län*. Stockholms läns skogsstrategi. Rapport 2021:28

Länsstyrelsen Stockholm (2023), *Med skogen som mötesplats. Handlingsplan 2022–2025*.

Länsstyrelsen Stockholm (2023). *Regional vattenförsörjningsplan för Stockholms län. En aktualisering avseende vattenförsörjningsplanens åtgärder har gjorts 2023*.

Länsstyrelsen Stockholm, Region Stockholm och RLF Mälardalen (2019), *Stockholms läns livsmedelsstrategi*.

Länsstyrelsen Stockholm (2023), *Strategi för hantering av massor i Stockholms län*.

Länsstyrelsen Stockholm (2021), *Strategi för friluftsliv i Stockholms län*. Rapport 2020:16

Länsstyrelsen Stockholm (2023), *Ett jämställt Stockholms län, Länsstrategi för jämställdhetsintegrering 2024–2027*. Rapport 2023:25

Länsstyrelsen Stockholm (2023), *Friluftsliv i Stockholms län – Handlingsplan 2023–2026*. Rapport 2023:13

Länsstyrelsen Stockholm (2023), *Vägledning för jordbruksmark i den fysiska planeringen*. Rapport 2023:8

Mälardalsrådet (2020), *Storregional godsstrategi för Stockholm–Mälarregionen*.

Mälardalsrådet (2024), *Systemanalys 2024: Utvecklingsstrategi för transportsystemet*.

Regionalt elförsörjningsforum Stockholms län (2023), *Elförsörjning i Stockholms län – En lägesbild av kapaciteten för samhällets elektrifiering*.

Region Stockholm (2023), *Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin, Folkhälsorapport 2023*

Region Stockholm (2024), *Förvaltningen för utbyggd tunnelbana, Framtidens tunnelbane- och spårtrafikutbyggnad, Huvudrapport*

Region Stockholm (2021), *Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, Folkhälsopolicy. God hälsa och minskade hälsoklyftor i befolkningen*.

Region Stockholm (2022), *Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, Hälsa och vård 2040 – Slutrapport från långtidsutredningen*.

Region Stockholm (2019), *Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, Mål och strategisk inriktning för primärvården i Region Stockholm 2019–2025*.

Region Stockholm (2021), *Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, Strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk ohälsa 2022–2030*.

Region Stockholm (2020), *Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, Strategi för suicidprevention 2020*.

Region Stockholm (2022), *Kulturförvaltningen, Folkbildningsstrategi för Stockholmsregionen 2022*.

Region Stockholm (2023), *Kulturförvaltningen, Fysisk aktivitets- och idrottsstrategi för Stockholmsregionen 2023*.

Region Stockholm (2018), *Kulturförvaltningen, Kulturstrategi för Stockholmsregionen 2018*.

Region Stockholm (2021), *Kulturförvaltningen, Regionalt kulturmiljöarbete i Stockholm – en kartläggning*.

Region Stockholm (2025), *Regionledningskontoret, Ett system i förändring – konsekvenser och påverkan när elförsörjningen utvecklas*.

Region Stockholm (2022), *Regionledningskontoret, Flyttstudie 2022*.

Region Stockholm (2021), Regionledningskontoret, *Hushållens tillgång till godtagbara bostäder i Stockholmsregionen*.

Region Stockholm (2025), Regionledningskontoret, *Koldioxidbudget för Stockholms län 2023–2045*.

Region Stockholm (2022), Regionledningskontoret, *Kontrollstation 2022 – uppföljning av Klimatfärdplan 2050 för Stockholmsregionen*.

Region Stockholm (2025), Regionledningskontoret, *Kontrollstation 2025 – uppföljning av Klimatfärdplan 2050 för Stockholmsregionen*.

Region Stockholm (2023), Regionledningskontoret, *Kunskapssammanställning: Så kan andelen som reser med gång, cykel och kollektivtrafik öka. Delredovisning av budgetuppdrag om måluppfyllnad för trafik i Stockholmsregionen*.

Region Stockholm (2025), Regionledningskontoret, *Livskvaliteten i Stockholmsregionen. En invånarenkät om hur det är att bo, leva och verka i Stockholmsregionen*.

Region Stockholm (2021), Regionledningskontoret, *Länsplan för regional transportinfrastruktur i Stockholms län 2022–2033*.

Region Stockholm (2021), Regionledningskontoret, *Näringslivs- och tillväxtstrategi för Stockholmsregionen*.

Region Stockholm (2020), Regionledningskontoret, *Regional cykelplan för Stockholms län*.

Region Stockholm (2024), Regionledningskontoret, *Stockholmsregionen i Sveriges ekonomiska geografi – Vad säger forskningen och vad visar data över utveckling och nuläge?*

Region Stockholm (2023), Regionledningskontoret, *Studie om behovet av studentbostäder*.

Region Stockholm (2023), Regionledningskontoret, *Trendanalys – Kartläggning och analys av trender som påverkar den regionala utvecklingen i Stockholmsregionen*

Region Stockholm (2024), Regionledningskontoret, *Unga Regionutvecklare. Ungas perspektiv på Stockholmsregionens utveckling i framtiden*.

Region Stockholm (2020), Regionledningskontoret, *Varför planera för elförsörjning? Ett kunskapsunderlag för planerare*.

Region Stockholm (2020), Tillväxt- och regionplaneförvaltningen, *Efterfrågan på nya bostäder i Stockholmsregionen. En skattning av vad hushållen kan och vill efterfråga*.

Region Stockholm (2018), Tillväxt- och regionplaneförvaltningen, *Flyttkedjor – En litteraturöversikt över befintlig forskning om bostadsflyttkedjor. Tillväxt- och regionplaneförvaltningen*.

Region Stockholm (2018), Tillväxt- och regionplaneförvaltningen, *Landsbyggs- och skärgårdsstrategi för Stockholmsregionen*.

Region Stockholm (2017), Tillväxt- och regionplaneförvaltningen, *Godsstrategi för Stockholmsregionen*.

Region Stockholm (2021), Trafikförvaltningen, *Kollektivtrafikplan 2050*.

Region Stockholm (2024), Trafikförvaltningen, *Regionalt trafikförsörjningsprogram*

Region Stockholm, (2024), Trafikförvaltningen, *Sjötrafikutredningen del 1+2*.

Region Stockholm och Storstockholm – kommuner i samverkan (2023), *Handlingsplan för god och nära vård och omsorg i Stockholms län 2024–2030*.

SamVerkan Stockholmsregionen. 2023, *Gemensam regional inriktning – Fredstida militärt värdlandsstöd*.

Stockholms läns landsting (2012), *Framtidsplan för hälso- och sjukvården – första steg i genomförandet*.

SOU (2024), *Satsningar på järnväg för att stärka Arlanda flygplats konkurrenskraft. Preliminära bedömningar och förslag inom järnvägsområdet. Delrapport 1 av Arlandasamordningen*.

SOU (2025), *Satsningar på väg för att stärka Arlanda flygplats konkurrenskraft. Preliminära bedömningar och förslag inom vägområdet. Delrapport 2 av Arlandasamordningen.*

Stockholmsöverenskommelsen (2007), *Stockholmsöverenskommelsens slutrapport 2007*

Sverigeförhandlingen (2017), *Sverigeförhandlingens slutrapport 2017*

Trafiknämnden inklusive AB Storstockholms Lokaltrafik. Trafiknämnden, Region Stockholm (2023). *Delrapport 2023.*

Trafikanalys (2024), *Storskalig elektrifiering av transportsektorn – ett kunskapsunderlag.*

Trafikverket (2021). *Åtgärdsvalsstudie. Kapacitetsbrister i järnvägssystemet i Stockholmsregionen inklusive följd effekter av nya stambanor – Slutrapport för två uppdrag om utpekade brister i transportsystemet av järnvägen sträckan Järna – Stockholm C – Märsta/Arlanda – Myrbacken (länsgräns).*

Trafikverket (2024), *Kapacitet för landtransporter till Arlanda.*

Trafikverket (2024), *Kapacitet på järnväg – En kunskapsöversikt.*

Trafikverket (2021), *Kapacitetsbrister i järnvägssystemet i Stockholmsregionen inklusive följd effekter av Nya stambanor. Trafikverket 2021:122*

Trafikverket (2021), *Nationell plan för transportinfrastrukturen 2022–2033.*

Trafikverket (2024), *Vidmakthållande av transportinfrastrukturen – Underlagsrapport till Inriktningsunderlag för 2026–2037.*

Trafikverket (2021), *Utpekad bristanalys: Stockholm-riksgränsen-Oslo, kapacitetsproblem och långa restider.*

Trafikverket (2024), *Åtgärder för att stärka genomförandet av järnvägsunderhåll och järnvägstrafikens robusthet, tillförlitlighet och punktlighet.*

Trafikverket (2017), *Åtgärdsvalsstudie förbättrad tillgänglighet i stråket Stockholm-Oslo.*

Bilagor

Bilaga till Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen
**Demografiskt bostadsbehov
i Stockholmsregionen
2022–2060**

**Demografiskt bostadsbehov i
Stockholmsregionen 2022–2060**

Bilaga till Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen
**Hållbarhetsbedömning
med strategisk miljöbedömning
av regional utvecklingsplan
för Stockholmsregionen**

**Hållbarhetsbedömning med
strategisk miljöbedömning av
regional utvecklingsplan för
Stockholmsregionen**

Bilaga till Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen
**Långsiktiga utvecklingsbehov
av transportsystemet
i Stockholmsregionen**

**Långsiktiga utvecklingsbehov
av transportsystemet i
Stockholmsregionen**

Bilaga till Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen
**Riksentressen i
regional utvecklingsplan
för Stockholmsregionen**

**Riksentressen i regional
utvecklingsplan för
Stockholmsregionen**

Granskningshandling - Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion – att bo leva och verka i

Den regionala utvecklingsplanen ger en långsiktig inriktning för Stockholmsregionens utveckling. Framtagande av planen har skett i samverkan med länets kommuner och aktörer och bygger på kunskapsunderlag och analyser av långsiktiga samhällsförändringar och behov. Planen är ett underlag och verktyg för att länets kommuner, myndigheter, näringsliv, civilsamhälle, universitet och högskolor tillsammans ska kunna möta morgondagens utmaningar och ta till vara de styrkor och möjligheter som finns i Stockholms län.

Den regionala utvecklingsplanen är både en regional utvecklingsstrategi, RUS, i enlighet med lagen om regionalt utvecklingsansvar (SFS 2010:630) och en regionplan i enlighet med plan- och bygglagen (SFS 2010:900) och är upprättad med stöd i dessa lagar.

Under perioden mellan 9 juni och 15 oktober 2026 är det möjligt att lämna synpunkter på handlingen.

Granskningshandlingen finns digitalt på www.regionstockholm.se

Synpunkter skickas via webben eller till registrator.rlk@regionstockholm.se
Ange diarienummer RS RS2025-0095.

Region Stockholm

Regionledningskontoret

Box 30215, 104 25 Stockholm

Besöksadress:

Lindhagensgatan 98

Telefon: 08-123 100 00

registrator.rlk@regionstockholm.se

www.regionstockholm.se

Dnr: RS 2025-0095